

Kárpátaljai Hírmondó

VIII. évfolyam 1. szám, 2012. március

Áprily Lajos

Köszönet a napsugárnak

Tavaszdik. Holt tavaszok
fáradt szívembe visszajárnak.
S fáradtan is köszönni kell,
köszönni kell a napsugárnak.

Köszönöm, hogy hervadva is
tavaszi halk mámorba estem.
Köszönöm, hogy új fény ragyog
a főtéri aranykereszten.

Köszönöm, hogy kisgyermekek
mezítláb malomkerekeznek.
Ásott tövű vén almafák
fiatalos kedvvel rügyeznek.

Köszönöm a szél jóízét,
aromáját a barka-szagnak.
Köszönöm, hogy hegyoldalon
ibolyászó lányok kacagnak.

Köszönöm, hogy napos gyepen
fehér fénnel vakít a vászon.
Köszönöm, hogy friss fák alatt
szelíd szívvel megint halászom.

Habos felhők fejem felett
vitorlásan feszülve szállnak.
Üzekedő játékaik
köszönöm életnek, halálnak.

Tavaszcseresznye

A nagyszőlősi Perényi-kastély

KÁRPÁTALJAI Hírmondó

VIII. évfolyam, 1. szám
2012. március

Kiadja a Kárpátaljai Szövetség
1052 Budapest,
Semmelweis u. 1–3.
Tel./fax: 06-1-267-0198

E-mail: karpataljaiszovetseg@t-online.hu

Felelős kiadó: Katona Tamás,
a Kárpátaljai Szövetség elnöke

Főszerkesztő: Füzesi Magda
E-mail: magda.bereg@gmail.com

Szerkesztőbizottság:
Dr. Pomogáts Béla,
Dupka György,
Szöllősy Tibor,
Zubánics László,
Elbéné Mester Magdolna,
Schober Ottó.

Gazdasági felelős:
dr. Damjanovich Imre

A szerkesztőség címe:
1052 Budapest,
Semmelweis u. 1–3.

HU ISSN: 1787-0445

OTP számlaszámunk:
11711034-20834951

Megjelenik negyedévente
450 példányban.

E lapszám megjelenését
a Kárpátaljai Szövetség tagjai
finanszírozták.

A folyóiraton nyereség
nem képződik.

A címünkre beérkező kéziratok közlésének és szerkesztésének jogát fenntartjuk, azok recenzálását, visszaadását, levélben történő megválaszolását, valamint más szervezetekhez, intézményekhez való továbbítását nem vállaljuk. A publikációkban közölt tényekért és véleményekért minden esetben a szerző viseli a felelősséget. A szerkesztőség nem feltétlenül ért egyet a lapban közölt publikációkkal.

A tartalomból

<i>Vers mindenkinek.</i> Wass Albert: Nagypénteki sirató	3
<i>Szervezeti élet.</i> Levél az olvasóhoz. A szülőföld üzenete	4
<i>Ez történt.</i> Petőfi Sándorra emlékeztek. Méltatták a magyar kultúra napját	6
<i>Határok nélkül.</i> Interjú Michels Antal beregszászi plébánossal	8
<i>Hírek, események.</i> Kárpátaljára látogatott a kijevei nagykövet	9
<i>Hitélet.</i> "A Húsvét az élet ünnepe". Géczy Tihamér prédikációja	10
<i>Olvasmány.</i> A Teremtő létezése	12
<i>Mementó.</i> A csernobili katasztrófára emlékezünk	13
<i>Közös dolgaink.</i> Nemzeti jelentőségű intézmények Kárpátalján	14
<i>Hagyományörzés.</i> Borfesztivál Beregszászban	15
<i>Népszerű tudomány.</i> A szemüveg története	16
<i>Közelkép.</i> Skultéty Csaba politikai szakíró; Dinnyés József daltulajdonos	18
<i>Emlékezet.</i> Linner doktor szülője	20
<i>Gyökerek.</i> Családi emlékek Móriczról és Szatmár vármegyéről	21
<i>Szájrol szájra.</i> "Ki a Tisza vizét issza..."	24
<i>Évforduló.</i> Manajló Iván festőművészre emlékeztek Vácott	25
<i>Korkép.</i> Schober Ottó, Orémus Kálmán és Lengyel János humoreszkjei	26
<i>Anno.</i> Könyvtári emlékek. Weinrauch Katalin írása	27
<i>Múltbanéző.</i> "Olvastad a Gulag-ot?"	31
<i>Irodalom, képzőművészet.</i> Ady és Csinszka kapcsolata. Kádas Kati jegyzete	33
<i>Szerkesztőségünk postájából</i>	34
<i>Híres szülötteink.</i> Deskó András nyelvész, Dr. Fachet József professzor	35
<i>Szemelvények kárpátaljai eseményekből</i>	36
<i>Népi kultúra.</i> Adalékok a vásárok világához	38
<i>Debüt.</i> Imre Ádám képzőművész	39
<i>A Kárpátaljai Hírmondó galériája.</i> Mit csinál most Kádas Kati?	40

Címlapfotók: Szemere Judit

*Kellemes húsvéti ünnepeket kívánunk
a Kárpátaljai Hírmondó
minden kedves olvasójának!*

*A rókának odúja van, az ég madarának fészke,
de az Emberfiának nincs hová lehajtsa fejét.*

Máté 8,20

Most arról a hibáról lesz szó, amit a legtöbb ember elkövet kapcsolataiban. Megpróbálnak állandó fészket építeni az élet örökké mozgó folyamában.

Gondolj valakire, akinek a szerelmére vágyakozol. Fontos akarsz lenni e személy számára, különleges akarsz lenni az életében, és szeretnéd jobbá tenni az életét? Akarod, hogy ez a személy törődjön veled, s hogy különleges légy számára? Ha igen, nyisd ki a szemed, és lásd meg, hogy buta módon arra invitálsz másokat, hogy lefoglaljanak maguknak, hogy szabadságodat saját hasznukra korlátozzák, hogy viselkedésedet, növekedésedet és fejlődésedet a saját érdekük szerint szabályozzák. Olyan ez, mintha a másik azt mondaná neked:

– Ha azt akarod, hogy különleges légy számomra, teljesítened kell a feltevéleimet. Mert abban a pillanatban, ha nem felelsz meg az elvárásaimnak, már nem leszel különleges számomra.

Különleges akartál lenni valaki számára, nemde? Akkor hát fizess a szabadságoddal! Úgy kell táncolnod, ahogy a másik füttyöl, mint ahogy te is elvárod, hogy mások is úgy táncoljanak, ahogy te füttyülsz, ha különlegese akarnak lenni a te életedben.

Állj meg egy pillanatra, hogy megkérdezd magadtól, érdemes-e ekkora árat fizetni ilyen csekélységért. Képzeld el, hogy azt mondd annak a személynek, akinek a különleges szeretetét kívánod:

– Engedd, hogy az legyek, aki vagyok, hogy a saját gondolataimat gondolhassam, hogy az én izlésemnek hódoljak, a saját hajlamaimat kövessem, s hogy úgy viselkedjem, ahogy nekem tetszik.

Abban a pillanatban, ahogy ezeket a szavakat kimondod, rájössz, hogy lehetetlent kérsz. Azt kérni, hogy különleges légy valakinek az életében, annyit jelent, hogy magadra veszed azt a feladatot, hogy annak a másik embernek a kedvét keresed.

Ez persze azt is jelenti, hogy elveszíted a szabadságod. Gondolkodj ezen mindaddig, amíg be nem látod ezt! Talán most már kész vagy kimondani:

– Inkább választom a saját szabadságomat, mint a szerelmedet.

Ha aközött választhatnál, hogy börtönben légy valakinek a társaságában, vagy szabadon, de egyedül sétálj a földön, melyiket választanád? Most mondd ennek a személynek:

– Hagyom, hogy az legyél, aki vagy, hogy a saját gondolataidat gondolhasd, hogy a saját izlésednek hódolj, a saját hajlamaidat kövesd, s hogy úgy viselkedj, ahogy az neked tetszik.

Abban a pillanatban, ahogy ezt kimondod, a következő két dolog közül fogod valamelyiket megtapasztalni. Vagy ellenáll a szíved e szavaknak, felfedvén a ragaszkodót és kizsákmányolót, aki vagy; s akkor ideje, hogy felülvizsgáld azt a hamis feltételezésedet, hogy e nélkül a személy nélkül nem lehetsz boldog. Vagy pedig szíved őszintén kimondja e szavakat, s akkor abban a pillanatban minden féltékenységtől, ellenőrzési, manipulálási, kizsákmányolási és birtoklási vágytól mentes leszel.

– Hagyom, hogy az legyél, aki vagy, hogy a saját gondolataidat gondolhasd, hogy a saját izlésednek hódolj, a saját hajlamaidat kövesd, s hogy úgy viselkedj, ahogy az neked tetszik.

De észreveszel még valami mást is. Az a személy automatikusan megszűnik különleges és fontos lenni számodra. Akkor már úgy lesz fontos, ahogy a naplemente vagy egy szimfónia csodálatos önmagában, ahogy a fa különleges önmagában, s nem a gyümölcséért vagy az árnyékáért, amit neked adhat. Szeretted már nem hozzád tartozik, hanem mindenkire vagy senkire sem, a naplementéhez vagy a fához hasonlóan. Ellenőrizd újból azáltal, hogy kimondod a szavakat: „Hagyom, hogy az legyél...” E szavak kimondásával önmagadat tetted szabaddá. Most már kész vagy a szeretetre. Mert amikor még kötödsz, ragaszkodsz, még nem szeretetet ajánlatsz a másinak, hanem láncot, amely téged és őt is köti. A szerelem pedig csak szabadságban tud létezni. Az igazi szerelmes a szeretett személy javát keresi, ennek legfőbb feltétele, hogy a szeretett személy szabad legyen a szerelmestől.

(Anthony de Mello: *A szeretet útja. Korda Kiadó, Kecskemét, 2006*)

Wass Albert

Nagypénteki sirató

Elmegyünk, elmegyünk, messzi útra megyünk,
messzi út porából köpönyeget veszünk...

Nem száz, nem kétszáz: sokszáz éves nóta.
Így dalolják Magyarhonban talán Mohács óta.
Véreim! Véreim! Országútak népe!

Sokszázéves Nagypénteknek
soha sem lesz vége?

Egyik napon Tamás vagyunk,
másik napon Júdás vagyunk,
kakasszónál Péter vagyunk.
Átokverte, szerencsétlen
nagypéntekes nemzet vagyunk.

Golgotáról Golgotára
hurcoljuk a keresztfákat.
mindég kettőt, soh'se hármat.

Egyet felállítunk jobbról,
egyet felállítunk balról,
s amiként a világ halad:
egyszer jobbról, egyszer balról
fölhúzzuk rá a latrokat.

Kurucokat, labancokat,
közülünk a legjobbakat,
mindég csak a legjobbakat.

Majd, ahogy az idő telik,
mint ki dolgát jól végezte:

Nagypéntektől Nagypéntekig
térdelünk a kereszt alatt
húsvéti csodára lesve.

Egyszer a jobbszélső alatt,
máskor a balszélső alatt,
éppen csak hogy a középső,
az igazi, üres marad.

Nincsen is keresztfánk közbul,
nem térdel ott senki, senki.

A mi magyar Nagypéntünkünk
évszázadok sora óta
évszázadok sora óta

ezért nem tud Húsvét lenni.

Így lettünk országút népe,
idegen föld csavargója,
pásztortalan jószág-féle.

Tamással hitetlenkedő,
kakasszóra péterkedő,
júdáscsókkal kereskedő.

Soha-soh' békességgel
Krisztus-Úrban szövetkező.

Te kerülsz föl? Bujdosom én.
Én vagyok fönt? Bujdosol Te.

Egynek közülünk az útja
mindég kivisz idegenbe.
Bizony, jól mondja a nóta,
hogy elmegyünk, el-elmegyünk,
messzi nagy útra megyünk.

Messzi nagy útak porából
bizony, köpönyeget veszünk.

S ebben a nagy köpönyegben,
sok-sok súlyos köpönyegben
bizony pajtás, mondom Néked:
rendre, rendre mind elveszünk.

Bajorerdő, 1947

Kedves Tagtársaink, Kedves Olvasóink!

A közelmúltban a Kárpátaljai Szövetség postai úton küldött levélben már megkereste a szövetség tagjait, és kiküldtük az idei évre esedékes befizetésekhez szükséges csekkeket is.

Arra kérjük Önöket, hogy a Kárpátaljai Hírmondó című folyóirat 2012. évre szóló 3000 Ft-os előfizetési díját, *valamint* a 2012. évi tagdíjukat, (ami évi 1000 Ft, illetve nyugdíjasoknak 600 Ft) és az esetleges támogatásukat az OTP bankfiókban fizessék be. Amennyiben postán adják fel a csekkeket, a Magyar Posta postai közvetítési díj gyanánt többletköltséget számol fel, amely a Szövetség szükséges költségét terheli. (Példa: 600 Ft befizetésnél levonnak 300 forintot.) A befizetésnél okvetlenül szíveskedjenek közölni a befizetés jogcímeit: Pl.: Tagdíj: 1000 Ft. Újság: 3000 Ft. Támogatás: 1000 Ft. Ez megkönnyítené a nyilvántartást és a könyvelést.

Amennyiben a befizetéseket már teljesítették, szíves elnézésüket kérjük és az eddig befizetett sok, egyes esetekben ki-magasló összegű támogatást köszönjük, mert a támogatás összegével is elősegítik a Hírmondó 2012. évi megjelentetése költségeinek fedezését.

Adószámunk: 18046629-1-41, Kárpátaljai Szövetség

Az idei közgyűlést 2012. április 21-ére hívjuk össze, de erről külön levélben értesítjük Önöket.

Munkánkban – lehetőségeinkhez képest – igyekszünk felhasználni a híradástechnika korszerű eszközeit, ezért a kapcsolattartás megkönnyítése érdekében közöljük elérhetőségeinket:

Telefon- és faxszám is: (36) 1 267-01-98;

Kapcsolattartónk elérhetőségei: (36) 3 030 342; 06-70-317-35-38.

E-mail: karpataljaishozvetseg@t-online.hu Honlap: www.ksz.egernet.hu

Számlaszámunk: OTP 11711034-20834951-00000000

Nemzetközi számlaszám: (IBAN) HU37 1171 1034 2083 4951 0000 0000

BIC(SWIFT)KÓD OTPVHUHB

Köszönjük a támogatást!

A Kárpátaljai Szövetség elnöksége hálás köszönetét fejezi ki mindazon tagtársainak, akik felajánlásaikkal támogatták a szövetség tevékenységét.

Hálások vagyunk azon olvasóinknak is, akik pénzösszegek átutalásával válaszoltak a múlt évi decemberi lapszámunkban írt azon levelünkre, amelyben a Kárpátaljai Hírmondó megmaradásához kértünk anyagi segítséget.

Külön köszönjük Kuhárné Voloscsuk Katalin (Jászberény), Bíró Andrásné, dr. Ortutay György (Érd), Dr. Fodor István és felesége (Gödöllő), Zsombori Ilona (Pécel), Borbély Edit (Eger), Zupkó Mária (Nyírbátor), File Lajos és File Mária, dr. Husznai Katalin, Huszárné Lakatos Gizella, Kovács Zsolt és felesége, Wolf József, dr. Zétény Dalma, Zimányi Alajosné (Budapest), dr. Lődár György (Mezőtúr), Kiss Imre János (Nagykálló), dr. Fábián István (Nyíregyháza), dr. Szepesi Erzsébet (Székesfehérvár), Hudák Rudolf és felesége (Napkor), dr. Kristofóry György (Sirok), dr. Székely Károly (Dunaharaszti) tagtársainknak a kiemelt összegű támogatást.

Hálások vagyunk szerzőinknek, akik tiszteletdíjukat felajánlották a lapkiadás költségeinek fedezésére.

Tisztelettel:

a Kárpátaljai Szövetség elnöksége

Géczy Tihamér: „Szólj Uram, mert hallja a Te szolgád!”

Géczy Tihamér

„Szólj Uram,
mert hallja a Te szolgád!”

/1. Sámuel 3. rész 9. vers/

A múlt év végén nagyon szép külalakban jelent meg Debrecenben Géczy Tihamér gyémántdiplomás lelkipásztor prédikációinak gyűjteménye. Csodálatra méltó, hogy a külső és a belső milyen harmonikusan szolgálja egymást. Nem titkolom az örömet azért sem, mert a huszonegyedik század első felében, a Kárpátaljai Hírmondóban látott először napvilágot. Az Előszóban a szerző utal is erre a körülményre, amikor a következőket írja: „... a Hírmondóba beküldött munkáimmal, és a jelenlegi kötettel is az volt a célom, (...) hogy hasznára legyen az olvasóknak a lelki és bibliaismereti eligazodásukban”.

Géczy Tihamér református lelkipásztor a Kárpátaljai Szövetség megalakulása óta, tehát több mint másfél évtizede közösségünk lelkésze: hagyományos őszi bálatonföldvári találkozóinkon ő honosította meg az ökumenikus istentiszteleteket.

Szövetségünk tagsága vallási szempontból nem egységes (vannak közöttünk reformátusok, katolikusok, görög katolikusok), viszont mindannyian hitben élünk, ezért folyóiratunk megalapításakor magától értetődő volt, hogy lesz a lapban Hitélet rovat is. Az is természetesnek tűnt, hogy a rovat vezetésére lelkipásztorunkat kérjük fel, aki magas kora ellenére el is vállalta ezt a sokszor nem könnyű feladatot. Időközben mindannyiunk épülésére szép termést „szüretelt le” a lélek képzeletbeli fájáról. Szolgálatát olvasóink nevében is megköszönöm, munkálkodásához erőt, egészséget kívánok.

FÜZESI MAGDA

Ezt olvastuk

A szülőföld üzenete

A közelmúltban a kezembe került egy szép kiadású, ukrán nyelvű évkönyv, amelynek szerkesztői az idei esztendő nevezetes dátumait, fontos kárpátaljai eseményeinek évfordulóit gyűjtötték csokorba. A kiadvány színvonalát minősíti, hogy könyvtárak, kutatók, tanulmányok írói számára ajánlják, hiszen egy-egy témakörből alaposan fel lehet készülni az annales segítségével. Örömmel fedeztem fel a Kalendáriumban a Schober Ottóról, az egykori Beregszászi Népszínház rendezőjéről írt hat oldalnyi terjedelmű életrajzot. Aszerző, Vaszil Haborec, elsősorban színházi rendezői tevékenységére fókuszált. Az ukrán olvasó képet nyerhet arról, hogy Schober Ottó rendezőnek és a Beregszászi Népszínház mindenkor színészeinek jóvoltából milyen nagyszerű előadásokat láthattak a magyar anyanyelvű kárpátaljaiak már 1952 óta. Dunajevszkij „Szabad szél” című darabjával kezdett a Népszínház, amely olyan színvonalon fejlődött tovább, hogy 1992-ben Kisvárdán a Határon Túli Magyar Színházak negyedik fesztiválján elnyerték a zsűri különdíját. Olvasóink közül bizonyára sokan látták az ominózus színdarabot: Nagy Zoltán Mihály „A sátán fáttya” című regényét vitte színre Schober Ottó katartikus rendezői vénával. A publikáció szerzője külön kitér Schober Ottó könyveire, humoreszkjeire, amelyeken időről időre jót derülhetnek a Kárpátaljai Hírmondó olvasói is. Lám-lám, konstátálam magamban: a szülőföld nem felejt, üzenete utolér, bárhol is vagyunk.

F. M.

Kép-tár

Volt egyszer egy Kárpátaljai Kör

Örömmel olvastam a Kárpátaljai Hírmondó 2011 decemberi számában Székelyhidi Ferencnek, a Móricz Zsigmond Társaság váci tagozata elnökének „Gazdag lélek és tiszta elme” című publikációját, amelyben arról számol be, milyen nagy sikere volt Vácott a múlt év novemberében az S. Benedek András-élműsornak. A rendezvényen Kutlán András képzőművész, a Kárpátaljai Szövetség alkotóközösségének (KIKMMAK) társelnöke S. Benedek Andrásra emlékezve azt is elmondta, hogy az irodalomtörténész egyike volt azoknak, akik a 80-as évek közepén a budapesti Gorkij könyvtárban – S. Benedek András munkahelyén –, megalakították a Kárpátaljai Kört, a Kárpátaljai Szövetség elődjét.

Abban a szerencsés helyzetben va-

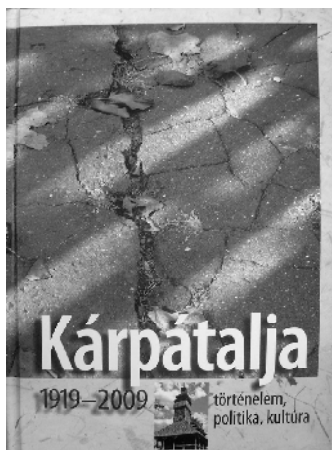
gyok, hogy szerény fototékámban fellelhető e történelmi esemény néhány „bizonyítéka”. Örömmel ajánlom a felvételeket a tisztelt olvasók figyelmébe.

A fotók – amelyeken közismert kárpátaljai személyiségek láthatók, köztük a már csak néhai Balla Gyula költő és Fodó Sándor, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség alapító elnöke, illetve Lator László, Vári Fábián László költők, Dupka György, az Intermix Kiadó igazgatója és mások – a Gorkij könyvtár olvasótermében készültek. A felvételeken szemmel látható, hogy „az alapító atyák” valamennyien fiatalok, bizakodók, és talán az is tetten érhető, hogy közös célok elérésének tüze hevíti őket.

SZÖLLÖSY TIBOR

Az év könyvéről beszélgettünk Balatonföldváron

A 2011-es esztendő legjobb könyve lett Kárpátalján a régió történetét magyar és ukrán szemszögből vizsgáló, két nyelven kiadott tanulmánykötet ukrán változata – adta hírül a karpnews.in.ua kárpátaljai hírportál.

Olvasóink közül bizonyára sokan emlékeznek rá, hogy a hagyományos szeptemberi balatonföldvári találkozón Katona Tamás, szövetségünk elnöke éppen e kiadvány magyar nyelvű változatát ajánlotta az egybegyűlt figyelmébe. A történész a könyvbemutatón hangsúlyozta, hogy e könyvben jelent meg az a tanulmány az 1939–1944-es időszakról, amelyre hivatkozni is lehet, ha az elvakult nacionalisták megpróbálják szétverni a Kárpátalján hagyományosan jó ruszin-magyar kapcsolatot.

Az ukrán nyelvű kötetet sajtó alá rendező Roman Oficinszkij, az Ungvári Nemzeti Egyetem történészprofesszora a díjátadási ünnepségen kifejezte azt a reményét, hogy az elkezdett közös munkának lesz folytatása.

i-a

Örömhír Bécsből

A Kárpátaljai Hírmondó 2011 júniusi számában részletesen foglalkoztunk a Kárpátaljai Szövetségnek a bécsi Szent István Egylettel való együttműködésével. A bécsi magyarok immár másfél évtizede támogatják anyagilag a szegény sorsú, kitűnő előmenetelű kárpátaljai középiskolásokat. Amúlt esztendőben már több mint félszáz beregszászi, munkácsi és ungvári diák kapott bécsi ösztöndíjat.

A közelmúltban Papp Lászlóné, a Kárpátaljai Szövetség Felügyelő Bizottságának elnöke arról tájékoztatta lapunkat, hogy az eddigi települések iskoláinak kívül mostantól a técsői középiskolások egy csoportja is részesül a Szent István Egylet tagjainak támogatásában. Örömhír ez, hiszen immár 72 fiatal földink életét befolyásolja pozitívan a bécsi magyarok adománya.

Tudósítónk

Kedves Olvasóink!

A Kárpátaljai Szövetség honlapján tájékoztatjuk az érdeklődőket az aktuális programokról, tervekről, beszámolunk korábbi rendezvényeinkről. Szeretnénk kikérni azzal kapcsolatos véleményüket: mit látnának még szívesen a www.ksz.egynet.hu című honlapunkon.

Kedves Fiatalok!

A KÁRISZ honlapján olvashattok az aktuális tervekről, programokról, beszámolunk eredményeinkről. Írjátok meg, mit olvasnátok szívesen a www.karisz.egynet.hu című honlapunkon!

Petőfi Sándorra emlékeztek

Január 1-jén Petőfi Sándor születésének 189. évfordulójára emlékeztek Kárpátalja több településén. Ungváron Bacskai József, Magyarország Ungvári Főkonzulátusának főkonzulja, Szalipszki Endre vezető konzul, dr. Spenik Sándor és dr. Ljah Erzsébet, az UMDSZ ungvári városi szervezetének elnöke, illetve alelnöke, Dupka Nándor, az UMDSZ ISZ elnöke és Dupka György, a MEKK elnöke helyezték el koszorút a költő szobránál.

Beregszászban az egykori beregvidéki Kaszinó (ma Arany Páva étterem) előtt álló Petőfi-szobornál megjelent ünnepelők: Csobolya József történész, a Rákóczi Szövetség beregszászi szervezetének alelnöke köszöntötte. A megemlékezésen részt vett többek között Gyurin Miklós, Magyarország Beregszászi Konzulátusának vezető konzulja. Az ünnepség a Himnusz eléneklésével zárult.

Badalóban is méltatták Petőfi Sándor születésének évfordulóját. Az ünnepi istentisztelet keretében megtartott megemlékezésen Sági Zsolt helyi református lelképásztor hirdetett ígét. A gyülekezetet és a vendégeket Balogh Zoltán, a KMKSZ helyi alapszervezetének elnöke köszöntötte. Dr. Nagy Ignác, a beregszászi magyar konzulátus konzulja Tóth István főkonzul úr újévi jókívánságait tolmácsolta. Ezt követően Bocskor László, a KMKSZ beregszászi városi szervezetének elnöke osztotta meg gondolatait az ünnepi gyülekezettel. Petőfi-verset szavalt Szoboszlai Zoltán, a Beregszászi Magyar Gimnázium diákja, majd Sárközi Gyula, a falu krónikása mondta el Petőfiről szóló írását. Az ünnepi istentisztelet a Petőfi-emléktábla megkoszorúzásával ért véget.

Dióhéjban

Dr. Tóth Mihály, az Ukrainai Magyar Demokrata Szövetség (UMDSZ) tiszteletbeli elnöke képviselte a kárpátaljai magyar közösséget a kijevei parlamentben megtartott kisebbségpolitikai meghallgatáson. Az „Etnopolitika Ukrajnában: eredmények és perspektívák” elnevezésű nyílt vitanaphoz hasonló fórumot korábban még soha nem tartottak a kijevei törvényhozásban.

Ukrajna alkotmánybíróságának döntése értelmében az ország bíróságain a jövőben az ukránnal azonos szinten használhatóak a regionális és kisebbségi nyelvek, így a magyar is.

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) emberi jogi tanácsa ellenőrizni fogja, hogy Ukrajna hogyan teljesítette az emberi jogok védelmére vonatkozó, magára vállalt kötelezettségeit – szerepel az igazságügyi minisztérium közleményében. Az ENSZ képviselői megjegyezték, hogy sikeres volt az ENSZ és Ukrajna közötti együttműködési program a korrupció leküzdése terén.

Horvátország egyszerűbbé tette a beutazást a schengeni vízummal rendelkező ukrán polgárok számára – közölte Ukrajna Külügyminisztériuma. A horvát kormány döntése értelmében 2012 folyamán nem kell külön beutazási engedélyt beszerezniük azoknak, akik Horvátországba tartanak, akik át szeretnék haladni ezen az országon, illetve tartózkodni szeretnének a területén, amennyiben rendelkeznek a schengeni térséghez tartozó országok által kiállított, két-, vagy többszöri beutazást lehetővé tevő, illetve D típusú vízummal, vagy tartózkodási engedéllyel.

„SZÁZ PERC SZÁZ EMBERÉRT”

Beregszászi Olga előadóművész, zeneszerző több művész-társa közreműködésével „Száz perc száz emberért” címmel jótékonyági koncertet szervezett a beregszászi árva gyermekek, idősek és nagycsaládok megsegítéséért Budapesten a MOM Kulturális Központban. A rendezvény bevételét a művész elhozta szülővárosába, és a Beregszászi Művészeti Iskolában megtartott koncertje keretében szétosztotta a rászorulóknak.

Liszt Ferenc-szobrot avattak

December 23-án a Liszt-év kárpátaljai rendezvénysorozatának lezárásaként a Magyar Köztársaság Ungvári Főkonzulátusa Liszt Ferenc-szobrot avatott az Ungvár melletti Nagyláz (Veliki Lazi) községben. A ruszinok lakta településen a zeneszerző emlékművét gróf Plotényi Nándornak, Liszt Ferenc barátjának és muzsikustársának egykori kastélya előtt állították fel. Avatóbeszédet Bacskai József ungvári főkonzul tartott. A rendezvényen részt vett többek között Andrij Szerbajlo, a Kárpátaljai Megyei Tanács elnökhelyettese, Dupka György, a MEKK elnöke. A Külügyminisztérium támogatásával készült Liszt-szobor alkotója Mihajlo Beleny szobrászművész.

Informatikai eszközök a Beregvidéki Múzeumnak

A múlt esztendő végén korszerű informatikai eszközökkel gazdagodott a Beregvidéki Múzeum. A Bethlen Gábor Alaphoz benyújtott sikeres pályázatnak köszönhetően egy új A3-as formátumú lapolvasó, egy laminálógép, valamint egy digitális fényképezőgép könnyíti meg a múzeumban folyó tevékenységet.

MÉLTATTÁK A MAGYAR KULTÚRA NAPJÁT

A magyar kultúra napja alkalmából a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet (KMMI) és a Magyar Értelmiségek Kárpátaljai Közössége (MÉKK) Ungváron, Munkácson és Beregszászban több civil szervezettel közösen ünnepi rendezvénysorozatot szervezett. A beregszászi Európa–Magyar Házban lezajlott a beregszászi *Értelmiségi Fórum – 2012*. Zubánics László történész, a KMMI elnöke köszöntötte a rendezvényt megisztelő vendégeket, köztük Tóth Istvánt, Magyarország beregszászi főkonzulját, Pomogáts Béla irodalomtörténészt, a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága – Anyanyelvi Konferencia elnökét, Kincses Gábert, Beregszász megyei jogú város alpolgármesterét, az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézete küldöttségét (Bartos Éva nyugalmazott igazgatót, Bánkeszi Katalin megbízott igazgatót, Vraukóné Lukács Ilonát, a nyíregyházi Móríc Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár igazgatóhelyettesét), számos magyar szervezet vezetőjét.

„Az értelmiség szerepe a jelenben és a jövőben” címmel Pomogáts Béla irodalomtörténész tartott vitaindítót (a képen). Ezt követően a magyar kultúra napja alkalmából kitüntetéseket és díjakat adtak át az arra érdemeseknek. Az OSZK Könyvtári Intézetének képviselői okleveleket nyújtottak át a múlt évben szakmai továbbképzésen részt vett 68 kárpátaljai könyvtárosnak. Az értelmiségi fórum keretében könyv-, kézműves- és képzőművészeti kiállítást tekinthettek meg az érdeklődők, majd az ugocsai Kokas-banda szórakoztatta az egybegyűlteket.

* * *

Január 19-én az ünnep alkalmából a beregszászi Kölcsy-emléktáblánál tartottak megemlékezést a magyar kultúra elkötelezett híveiről. A rendezvényt a szervezők nevében Zubánics László, a KMMI elnöke nyitotta meg. Pomogáts Béla irodalomtörténész mondott ünnepi beszédet. Ezt követően a szervezők képviselői koszorúkat helyeztek el az emléktáblánál.

Kölcsy Ferenc

Parainesis
(Részlet)

... Meleg szeretettel függj a hon nyelvén! mert haza, nemzet és nyelv, három egymástól válthatatlan dolog; s ki ez utolsóért nem buzog, a két elsőért áldozatokra kész lenni nehezen fog. Tiszteld s tanuld más népek nyelvét is (...), de soha ne feledd, miképpen idegen nyelveket tudni szép, a hazait pedig lehetőségig művelni kötelesség.

Aznap a Beregszászi Művészeti Iskolában zenés irodalmi műsort rendeztek. Bobály Istvánnak, az intézmény igazgatójának köszöntője után Pomogáts Béla irodalomtörténész a himnuszról tartott előadást. A rendezvényt megtisztelte jelenlétével Schercher Károly, Magyarország Beregszászi Konzulátusának konzulja.

* * *

Január 20-án a KMMI és a

MÉKK szervezésében Munkácson méltatták a magyar kultúra napját. A Munkácsi Állami Egyetem Humán-pedagógiai Koledzse magyar tagozatának ünnepi rendezvényét Tyahur László rektorhelyettes és Kótun Jolán, a magyar tagozat oktatója nyitotta meg. A közel egyórás hangverseny üde színfoltja volt Burkáló Beáta zongoraművész játéka, aki Liszt-darabokat adott elő. Ezután Tar Angéla és Bara Nikoletta népdalokat énekelt. A magyar tagozat kórusa Hasznyuk Veronika karnagy vezetésével Kodály-feldolgozásokkal lepte meg az egybegyűlteket. Ünnepi beszédet mondott Pomogáts Béla, az Anyanyelvi Konferencia elnöke és Dupka György, a MÉKK elnöke. Az ünnepség végén a vendégek megkoszorúzták Munkácsy Mihály mellszobrát.

* * *

Balogh Dénes, Magyarország Ungvári Főkonzulátusának konzulja is). Gyöngyösi Tibor és Kácsor Enikő különdíjat kapott.

* * *

A magyar kultúra napja alkalmából a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán koncertet adott a Misztrál együttes.

A szervezők nevében Orosz Ildikó, a főiskola elnöke köszöntötte a vendégeket, majd a jelenlévők az együttes tagjaival közösen elénekelték a Himnuszot.

Ünnepi beszédet mondott Tóth István, Magyarország beregszászi főkonzulja és Bocskor László, a KMKSZ beregszászi városi szervezetének elnöke. A felszólalók arra hívták fel a figyelmet, hogy nemzeti önazonosságunk megőrzésének egyik legfontosabb eszköze a magyar kultúra ápolása.

Ezután sor került a Misztrál együttes nagyszerű koncertjére. A zenészek – Heinczinger Miklós (furulya, klarinét, doromb), Pusztai Gábor (ütőhangszerek), Tóbisz Tinelli Tamás (gitár), Török Máté (cselló, gitár, mandolin, koboz) – az ősi és a modern hangzásokat ötvözve igazán remek hangulatot teremtettek, a végén még a közönséget is bevonták az éneklésbe. Felemelő élmény volt hallani Dsida Jenő, Szabó Lőrinc, Ady Endre vagy éppen a kárpátaljai születésű Szepesi Attila verseit „új ruhába” öltöztetve. Nagy sikert aratott Thándor Márk Kárpátalja, édes haza című verse is.

A rendezvény a „Kultúra ezer arca” című projekt keretében a Bethlen Gábor Alap támogatásával valósult meg.

Tudósítónk

Ivaskovics József zeneszerző vezetésével a Ráti Szent Mihály Gyermekotthon és a Kisgyőci Gyöngykalás Kórusiskola növendékei adventi koncertekkel kiegészített közös kiránduláson vettek részt december 9-11. között a szlovákiai Kistárkányban és Nagytárkányban. A házigazdák Bodnár Éva és Orlovsky Erzsébet voltak.

A Credo Verséneklő Együttes koncertkörútja során december 17-én Budakeszin, december 18-án Miskolcon a deszkateplomban, december 21-én Beregszászban, december 29-én Ungváron adott műsort.

Január 13–16. között a Szatmári Híd Egyesületnek (elnöke Krakó Rudolf) köszönhetően ismét a Partiumban – Aradon, Nagyban, Zilahon és Szatmárnémetiben – vendégszerepelt a kárpátaljai Credo Verséneklő Együttes.

Fővárosból kisebbségbe

2011 nyaratól új plébános teljesít szolgálatot a beregszászi római katolikus gyülekezetben. A magyarországi származású Michels Antal korábban Munkácsra szolgált. A közelmúltban terveiről, elképzeléseiről beszélgettünk.

– *Apatinás beregszászi katolikus templomnak sok nagy-hírű lelképásztora volt. Egy új lelkész személye mindig érdeklődést vált ki a hívek körében. Kérem, néhány mondatban foglalja össze eddigi életútját.*

– 1964-ben születtem Budapesten. 1982-ben érettségiztem az ELTE Trefort utcai iskolájában, majd 1984-ben szakács végzettséget szereztem a Hubai utcai Szakmunkásképző Iskolában. 1989-ben diplomáztam a Vendéglátóipari Főiskola esti tagozatán, emellett dolgoztam: a Grand Hotelben (Margitszigeten), a Gellért Szállóban majd a Külügy vendéglátáson szakácsként. A Tavernánál gyakornok, később üzletvezető-helyettes lettem. Ezt követően az Atrium Hyatt szállodában gyakornokként és felszolgálóként is működtem. Érdeklődésként említeném, hogy munkám során főztem Margaret Thatchernek, Nagy-Britannia egykori kormányfőjének és Kádár Jánosnak is.

Ami a vallást illeti, a Ferenccs szerzeteseknél voltam első-áldozó és náluk is bérálkoztam. Pár évi kihagyás után egy barátom révén kerültem vissza a közösségbe. 1989-ben jelentkeztem az esztergomi érseki szemináriumban. 1996 júniusában szenteltek pappá. 1996–1999 között a Budapesten a Rózsák terén található Árpád-házi Szent Erzsébet templom káplánja, 1999–2008 között az Esztergom-Belváros Szent Péter és Pál templom, majd 2008–2009 között a Budapest-Kelenvölgyi plébánia plébánosa voltam. 2008 karácsonyán jöttem triduumot (háromnapos beszéd) tartani Munkácsra. Majnek Antal püspök atya felkérésére 2009–2011 között Munkácsra szolgáltam, elsősorban a líceumban, de mellette Váralján, Várpálánkán, Szolyván, Alsókerepecen és Kincsesen is. A papi teendők mellett a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen lelkigondozói képzésen vettem részt és ifjúsági lelkigondozói diplomát szereztem. 2011. augusztus elseje óta szolgálok a beregszászi plébánián.

– *A fentiekből kiderült, hogy Antal atya eddigi élete bővelkedett eseményekben. Kárpátaljai tartózkodásának három esztendeje alatt valószínűleg új kihívásokkal találta szembe magát. Milyen célokat szeretne megvalósítani beregszászi szolgálata idején?*

– Fontosnak tartom a hitoktatás, a családok, családközösségek és a lelkeségi mozgalmak támogatását. Vallom, hogy a hitet csak közösségben lehet megélni, és ezért szeretném, hogy plébániai közösségek jöjjenek létre minden korosztály számára. Örömteli dolog, hogy híveink között sok olyan fiatal család van, ahol több gyermeket is nevelnek. Szeretnék minél több családcsoportot, családszolgálatot létrehozni. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy 4–5 család összefog, összejárnak, és

együtt gondolkoznak, imádkoznak, közös programokat szerveznek. A család nemcsak az államnak, hanem az egyháznak is egyfajta alapsejtje. A családteremtés céljából a plébánián jegyespár kurzusokat is tartunk. Terveink között szerepel a felnőtt hitoktatás elindítása is. Ez várhatóan egy 2 éves folyamat lesz, amely során befogadó közösséget hozunk létre, majd ezt követően hirdetjük meg a felnőttek számára a Katekizációt, azaz az egyház beavató szentségeinek (keresztség, elsőáldozás, bérálás) a felvételét célzó tanítást.

A közösségépítés érdekében számos programot szervezünk. Példaként említeném, hogy szeptember 14–18-a között templombúcsú missziós hetet tartunk. A Verbiták által vezetett programot egyfajta ébresztésnek szánjuk, nemcsak az utca emberének, hanem a templomi közösségnek is. Legutóbb 2002-ben volt missziós hét. Általában az egyháznál 10 évente szerveznek ilyen alkalmakat. Amostani ötnapos rendezvénysorozat mottója „Ő házat épít nevemnek...” (2Sám 7,13.). A programban a beszédsorozat mellett koncert, kerestűt, kölevesfőzés, a nyári élményeket összefoglaló fotókiállítás, valamint táncbázis is lesz. Az evangelizációs hét folyamán több oktatási intézményben is szervezünk találkozókat.

Támogatunk minden olyan kezdeményezést, amely a közösséget építi. A keresztény tanítás népszerűsítésénél fontos felismerni a kor hangját, nyelvezetét. Példának említeném a „Szólók – Beregszász határtalan együttműködése” címmel

megtartott háromnapos rendezvénysorozatot: a Beregszászi Katolikus Plébánia biztosított helyet az elméleti és a gyakorlati foglalkozásoknak.

Távlati terveink között szerepel a templomépületnek és környezetének felújítása. Jelenleg a templom szomszédságában található épületünk állagmegóvása folyik. A legfontosabb teendő a veszélyelhárítás, ezen belül az omladozó vakolat eltávolítása, valamint figyelmeztető táblák kihelyezése. Sajnos, a felújítás egyelőre anyagi okok miatt várat magára. Reményeink szerint pályázat útján sikerül majd fedezetet találni a munkálatok finanszírozására.

– *Mi a véleménye a beregszászi római katolikus közösségről?*

– A beregszászi gyülekezet a munkácsihoz képest sokkal egységesebb, sokkal zártabb. Hangulatát és lélekszámát tekintve hasonlít az esztergomihoz. Gyülekezetünk jelenlegi összlétszáma háromezer fő, közülük mintegy félezer ember rendszeresen jár a templomba. Örömteli dolog számomra, hogy a nyári szünetet követően egyre több gyermek jár hittanra. Jómagam szeretem a kisvárosi hangulatot, ahol az emberek között jóval személyesebb a kapcsolat, gyakorlatilag mindenki ismer mindenkit. Az is nagy örömmre szolgál, hogy Kárpátalja egyik legősibb templomában szolgálhatok, amely a XII. század óta áll fenn. Megítélésem szerint a beregszászi hívek között megvan az az összefogás, amelyre építeni lehet, csak fontos ráébreszteni a közösséget a küldetésüdrre. A templomi alkalmak mellett a Beregszászi Harangszó címmel hetente megjelenő hírlevelünkben is igyekszünk minél több embert megszólítani, hirdetni a keresztényi kötelességeket és tanításokat, valamint a soron következő alkalmakat. A mai széteső társadalomban nagyon fontos az egyház egysége. Olyan erőforrást jelent, amely nélkülözhetetlen a mindennapokban.

– *Köszönöm a beszélgetést!*

MOLNÁR BERTALAN

A felvétel a Háló Katolikus Egyesület farsangi bálján készült. A zsűri tagjai (Nánási Magdolna, Orosz Ildikó és Antal atya) értékeli a gyermekek jelmezeit.

Kárpátaljára látogatott a kijevei nagykövet

A közelmúltban Kárpátalján tett háromnapos látogatást Bayer Mihály, Magyarország kijevei nagykövete. Ungváron találkozott a megye előjáróival, a történelmi magyar egyházak püspökeivel, a magyar szervezetek és a nemzeti jelentőségű oktatási és kulturális intézmények vezetőivel. A nagykövet beregszászi látogatása idején sajtótájékoztatót tartott a konzulátus fogadótermében, amelyen jelen volt Tóth István főkonzul és Gyurin Miklós konzul is.

Tóth István beregszászi főkonzul és Bayer Mihály nagykövet

Bayer Mihály a sajtónak nyilatkozva elmondta: Beregszászban találkozott Gajdos István polgármesterrel, akitől a város jelenlegi helyzetéről tájékozódhatott, valamint látogatást tett a Kárpátaljai Református Egyházkerület Levéltárában és Múzeumában. A nagykövet elmondta, hogy az Ivan Balogával, a Kárpátaljai Megyei Tanács elnökével, valamint Olekszandr Ledidával, a megyei állami közigazgatási hivatal elnökével folytatott tárgyalások egyik fő témája a határátkelés megkönnyítése volt. Ezen kívül szó esett a muzsalyi aranybánya és az aknaszlatinai sóbányák sorsáról, a beregszászi levéltár anyagainak digitalizációjáról, a Beregszászt elkerülő út építéséről, a hungarológiai központ további fenntartásáról. Bayer Mihály tapasztalatai és az adatok tükrében pozitívan értékelte az ukrán-magyar kapcsolatokat. A múlt évben a két ország együttműködésének minden területén előremozdulás történt. Példaként említette a gazdasági együttműködést, a szakértői egyeztetéseket, valamint azt a tényt, hogy Magyarország tavaly 25 százalékkal több vízumot adott ki Ukrajna állampolgárainak, mint az azt megelőző esztendőben. A nagykövet elmondta: Ukrajnában nem érzékelhető magyarellenesség. Hangsúlyozta, hogy Magyarország a kezdetektől támogatja Ukrajna európai integrációját. A magyar kormány támogatja a kárpátaljai kisebbségvédelmi szervezetek azon törekvéseit, hogy az ősszel sorra kerülő parlamenti választásokra hozzanak létre olyan körzetet, ahol a magyarság képviselői eséllyel indulhatnak a mandátum megszerzéséért. A nagykövet reményét fejezte ki, hogy Kárpátalja, amely több etnikum közös szülőföldje, továbbra is megmarad a béke szigetének, ahol a különböző nemzetiségek képviselői tisztelik és becsülik egymást.

m-r

Ez Önt is érdekelheti

GYÓGYÍTÓ SÓKRISTÁLYOK

Újabb szolgáltatással bővült a jánosi Helikon hotel kínálatja: immár sókamra is várja a pihenni és gyógyulni vágyókat. A létesítmény kialakításáról és működéséről Bíró Tibor magánvállalkozó, a Helikon hotel tulajdonosa tájékoztatta lapunkat.

– **Honnan jött az ötlet, hogy sókamrát alakítsanak ki egy szállodában?**

– 1983-tól nyolc esztendőn át felcserként dolgoztam Dédában. A falusi emberektől hallottam, hogy a felmelegített só egyes esetekben csodákat művel. A népi gyógyászat mindig is érdekelt. Bár ma már az egészségügytől eltávolodva, vállalkozóként tevékenykedem, továbbra is szívügyemnek tekintem az egészséges életmód népszerűsítését.

A Helikon hotel beindítását követően igyekeztünk nagy hangsúlyt helyezni az egészségmegőrző szolgáltatásokra. Először egy szaunát és egy úszómedencét üzemeltünk be, majd a közelmúltban született az ötlet, hogy a szlatinai sóbarlangokhoz hasonló egészségügyi termet alakítsunk ki. A kivitelezés közel fél évet vett igénybe.

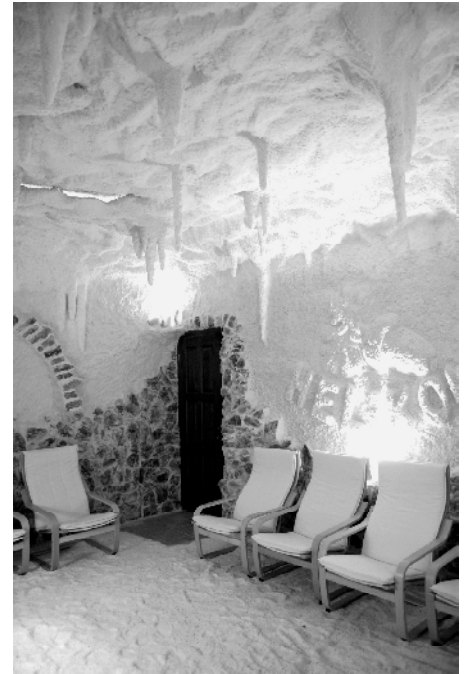
– **Kérem, ejtsünk néhány szót a kialakítás folyamatáról!**

– A 26 négyzetméter alapterületű terem kialakításánál összesen 10 tonna sót használtunk fel. Az alsó réteg mintegy hattonnányi, 1 méter magasságú. A sókristály Szlatináról származik. A mennyezetet és a falakat sztalaktitként (függő cseppkö) borítja az Artemovszkából való hófehér, kiváló minőségű, örölt só.

A szobában a 22 fokos meleget padlófűtés biztosítja. Ez egyrészt növeli a látogatók komfortérzetét, másrészt a fűtési módszernek köszönhetően a padlóról az ionok fokozatosan felemelkednek, és állandó mozgásban vannak mintegy 60–80 cm magasságban. Az ionizált só egy külső teremben működő daráló segítségével, úgynevezett sókúton át érkezik a kamrába. A levegő közel egytonnányi sórétegen keresztül, szűrt állapotban kerül be a szobába, és nagy teljesítményű légszivattyúk segítségével távozik. A gyógyító hatást a falakban elhelyezett sólámpák működése is fokozza.

– **Milyen hatása van a sókamrának az egészségre?**

– A szobába egyfajta gyógyszermentes betegségmegelőzési és kezelési módszer. A sókamrák levegőjében ionizált formában van jelen a só, hogy a tüdőjáratok legkisebb részébe is eljutva kifejtsen jótékony hatását. A rendkívül finom, száraz, különlegesen tiszta nátriumklorid-részecskék az emberi szervezetbe bejutva visszaállítják a hámszövet védelmi funkcióit, csökkentik a gyulladást, elősegítik és javítják a váladék leválasztását a hörgőkről. A sókamra rendszeres látogatása segítséget

nyújt számos légzőszervi, orr-fül-gégészeti megbetegedés, sőt akár a bőrbetegségek leküzdése terén is, emellett növeli a szervezet ellenálló képességét. Pozitív hatással van az idegrendszerre is. A vendégek hangulatát zenével is igyekszünk javítani, a gyermekek számára játékokat biztosítunk.

– **Mennyire ismert és milyen feltételekkel látogatható a létesítmény?**

– Az egykori Szovjetunió tagköztársaságainak polgárai a szlatinai sóbányában évtizedekig működő egészségügyi komplexumnak köszönhetően ismerik és elismerik a sókamrák jótékony hatását. A megnyitás óta sok vendégünk érkezett többek között Lembergből, Poltavából, Harkovból, Donyeckből és Kijevből is.

A sókamra előzetes időpontegyeztetéssel reggel 7-től este 23 óráig várja a látogatókat. Aszeánszok óránként kezdődnek. Egyszerre 12 vendéget tudunk fogadni. A látogatók 45 percet tartózkodnak a szobában. A szeánszok között negyedórás pihenőt tartunk a terem előkészítésére.

Ami az anyagiakat illeti, egy alkalom 25 hrivnyába kerül, de minimum 10 szeánsz javasolt. Előzetes bejelentkezés és fizetés esetén 200 hrivnyába kerül tíz látogatás a sóbarlangba, a kedvezmény kizárólag a helyi lakosokra vonatkozik. Ily módon is szeretnénk ösztönözni a környéken élőket a létesítmény látogatására.

– **Köszönöm a beszélgetést!**

MOLNÁR BERTALAN

„A Húsvét az élet ünnepe” „És megnyilatkoztak az ő szemeik és megismerték Őt”, „E tudatlanságnak idejét elnézván az Isten... parancsolja mindenkinek, hogy megtérjenek.”

/Olasandó: Lukács 24,31. és Ap. csel. 17,30./

Egy számomra kedves idézettel szeretném közel vinni a szívünkhöz a Húsvét evangéliumának a mindenekfölött való igazságát. Ravasz László – akiről a korabeliek azt mondták, hogy a nemzedékének prédikátora – így fogalmazta meg a maga húsvéti bizonyosságát: „A Húsvét az élet ünnepe, a kereszténység az élet vallása, ezért a mai napon mindaz ünnepe, ami él. Az élő természet éppúgy hozza a maga hódolatát, mint a hívő lelkek beláthatatlan serege”.

Két bibliai igei résszel próbálom meg világossá tenni, mit jelent az, hogy a Húsvét az élet ünnepe, és a kereszténység az élet vallása. Az egyik a Lukács evangéliumában olvasható, amikor Jézus a húsvéti győzelmes feltámadás után megismerteti magát az emmausi úton két szomorú és csüggedt szívű tanítvánnyal. A másik a Pál apostol prédikációja: az athéni piacon hangzott el, ahogy az Apostolok cselekedeteiben le van írva. De arra kérek – aki olvasod ezeket a sorokat –, ha valóban meg akarod érteni, miről van szó, a fentebb megjelölt mindkét bibliai részt olvasd el végig. A kettő együtt tanít meg az élő Isten húsvéti üzenetének megértésére: a feltámadott Jézus győzelmének az életedben megmutatkozó áldására.

Az emmausi út: Jézus már legyőzte a halál és a kárhozat erejét. A húsvéti sír már üres. Két tanítvány – Péter és János – egymást megelőzve érkezett a sírhoz és együtt látták, hogy üres a sír; csak a halotti keszkenő és az összegöngyölített lepedő van ott – és hittek! Sőt, előzőleg a szent asszonyok „elkészített fűszerszármakkal” érkeznek a sírhoz, hogy megkenjék az Úr testét. És ott a nyitott sír szájánál hallják a feltámadás híradását: „Nincs itt, hanem feltámadott: emlékezzetek rá, mint beszélt néktek még mikor Galileában volt, mondván: Szükség az ember Fiának ádatatni a bűnös emberek kezébe, és megfeszíttetni és harmadnapon feltámadni.” (Lukács 24,6–7.). És az asszonyok hírül adták a tanítványoknak mindezeket!

De a húsvéti sereghöz nemcsak a sírhoz érkező tanítványok és a feltámadás híradását meghalló és továbbadó asszonyok tartoztak! „És ímé azok közül ketten mentek ugyanazon a napon egy faluba, amely Jeruzsálemtől hatvan futamatnyira van, melynek neve Emmaus.” (Lukács 24,13.). Az emmausi út vándorairól van itt szó. Ők is hallották már a húsvéti örömhírt, de az még nem jutott el a szívükig – még nem töltötte be a lelküket a húsvéti győzelem erejével. Mennek Emmaus felé szomorú szívvel, és nem tudnak mást, csak szomorkodni. Ennyit

ér az a tanítványi erő, amit három év alatt a Mester mellett megismertek. És ha most nem történik valami a tehetetlen életükben, akkor hiábavaló volt minden, ami eddig történt. Hiába tapasztalták meg azt az érzést, amiről akkor tettek bizonyosságot, amikor a szolgálat után visszatért a hetven tanítvány örömmel: „mondván: Uram, még az ördögök is engedelnek nekünk a te neved által!” (Lukács 10,17.). Mert most ennek az örömmel semmi jele nem látszik az életükben! De van az Igében egy drága üzenet, amelyik így hangzik: „... maga Jézus hozzájuk csatlakozva, velük együtt ment az úton.” (Lukács 24,15.). Jézus nem néma útítárásként, vagy véletlen, alkalmi sorstársként érkezik hozzájuk. Hallja a szomorú tanítványok kétségbeesett beszédét. És kérdezi: „... miért vagytok szomorú ábrázattal?” (24,17.). A válaszoló nevét leírta a Lélek a Bibliába. Úgy hívják, hogy Kleofás! És ez nem véletlenül van így! Az Úr Jézus név szerint akarja tisztázni mindenkivel a maga emmausi útján a vele való találkozásban azt, hogy hol tart a maga hitének az útján! Van-e még abból az örömből, amit a Vele való együtt járásban kapott, vagy most éppen csak szomorú emlék? Ezért kérdezi! A tanítványok válaszolnak! Nem jelentéktelen dologról beszélnek (Kleofás ugyanis a másik nevében is szól): „Csak te vagy-e jövevény Jeruzsálemben, és nem tudod milyen dolgok történtek abban ezeken a napokon?” (24,18.). És elmondják, amit ők tudnak. Elmondják, amit a Jézus csodálatos szolgálatáról tudunk; azt is, ami ott a Golgota kereszttjén történt – Jézus kereszthalálát –, és az derül ki a szavaikból, hogy mindez rettenetes tragédia: „Pedig mi azt reméltük, hogy ő az, aki meg fogja váltani az Izráelt. De mindezek mellett ma van a harmadik napja, hogy ezek lettek” (Lukács 24,21.). És elmondják azt is, amit a Jézus feltámadásáról hallottak. Csak az a baj, hogy a Jézus feltámadásáról beszélők „nem látták Őt.”

És ha az emmausi úton csak ennek a két tanítványnak a szava hallatszott volna, akkor az egész világ élete hiábavaló lenne, sőt, semmit sem érne! De az, aki a két kétségbeesett tanítvány mellé odaszegődött, nem hasonlóan erőtlén ember, hanem a „feltámadott Úr”, az, aki előre megmondta ezeknek a tanítványoknak mindazt, ami megtörtént: „Ímé, felmegyünk Jeruzsálembe, és az embernek Fia átadatik a főpapoknak és az írástudóknak, és halálra kárhoztatják őt, és a pogányok kezébe adják őt. És megcsúfolják őt, és megostorozzák őt, és megköpdösis őt, és megölik őt; de harmadnapon fel-

támad.” (Márk 10,33–34.). És most újra elmondja ennek a két tanítványnak. Annak idején Péter sem értette ezt az igazságot és azt mondta az ő Urának: „Mentsen Isten, Uram! Nem eshetik ez meg te véled” (Máté 16,22.). De erre a hitetlen tanítványi kijelentésre azonnal ítéletes választ ad az Úr: „Távozz tőlem Sátán; bántásomra vagy nékem, mert nem gondolsz az Isten dolgaira, hanem az emberi dolgokra.” (Máté 16,23.). Igen, a Sátán örülne annak, ha Jézussal nem az történik, amit Ő mondott a tanítványoknak, mert akkor a bűn miatti ítélet nem a Sátán pusztulását jelentené, hanem a bűnös ember elvesztését! Ezért próbálta mindig rábeszélni a bűnös embert, hogy akkor higgye el és fogadja el a Jézus istenfiúságát, ha az (tudniillik Jézus) saját magát menti meg a haláltól. Ezt mondták a csúfolkodó vitézek: „Ha te vagy a zsidóknak ama Királya, szabadítsd meg magadat!” És ezt mondta a kereszt mellett felfüggesztett egyik gonosztevő is: „Ha Te vagy a Krisztus, szabadítsd meg magadat, minket is!” (Lukács 23,37. és 39.). De Jézus nem azért jött, hogy magát mentse meg, mert Ő nem egy a bűnösök közül: ő az Úr az Atya Isten dicsőségére, mert neki adatott minden hatalom mennyen és földön! És ezzel a hatalommal taposott a kísértő fejére ott a golgotai kereszten; és ezzel a hatalommal fizette ki a bűnös ember ítéletének az árát; és szerzett bűnbocsánatot a megtérő bűnösöknek! Ő nem azért jött, hogy látványosan leszálljon a keresztről, hanem azért, hogy ott feláldozza a maga életét az övéért, és aztán harmadnapon feltámadjon a halálból, ahogy előre megmondta a tanítványoknak! És ezt nem értette Péter, és ezt nem értették az emmausi út tanítványai sem!

De Jézus nem azért csatlakozott hozzájuk, hogy amikor hallja a kétségbeesett és szomorú panaszkodásukat, akkor elítélje őket, és magukra hagyja a teljes bizonytalanságukban, hanem azért, hogy megnyissa a szemüket az élő Isten akaratának a megismerésére! Ezért megy be velük – amikor beesteledik – abba a házba, amelybe azok mentek! (Lukács 24,28.). Hogyan megy ez végbe ott abban a házban, ahol leült velük? „És történt, hogymikor leült velük, a kenyeret vette, és megáldotta és megszegve nekik adta!” (24,30.). Mi történt itt? Jézus, intő beszéd helyett látható jellel tett bizonyosságot!

Arról adott jelt, amit Pál apostol – később – leírt a Korinthusba küldött levelében: „az Úr Jézus azon az éjszakán, amelyen elárulták, vette a kenyeret, és hálákat

„A Húsvét az élet ünnepe”

adva, megtörte – stb.” (I. Korinthus 11,23–29.). Az evangélista ezt így írta le: „Mikor pedig ettek, vette Jézus a kenyeret és hálákat adott és megtörte és adta a tanítványoknak és azt mondta: Vegyétek, egyétek; ez az én testem. És vette a poharat és hálákat adva, adta azoknak ezt mondván: Igyatok ebből mindnyájan; Mert ez az én vérem, az új szövetségnek vére, amely sokakért kiontatik, bűnüknek bocsánatára.” (Máté 26,26–28.). Amikor Jézus ott, az emmausi házban megtöri a kenyeret, erre emlékezteti azokat a tanítványokat. Arra, amire a Krisztus népet ma is emlékezteti az úri szent vacsora: a két győzelmes kijelentésre, amely egyrészt nagypénteken hangzott el Jézus szájából „Elvégeztetett” – és amely a húsvéti üres sírnál zendült fel a halott Jézust kereső asszonyok előtt: „Nincsen itt, mert feltámadott.” Ezt a drága igazságot értették meg az emmausi tanítványok, erre nyitotta meg maga Jézus a szemeket (a lelki szemeket), és ez által ismerték fel azokat az ő feltámadott Uruk, az élet Urát! Így lett számukra a Húsvét az élet ünnepe! Ezzel az örömmel tértek vissza Jeruzsálembe: „És felkelvén azon órában, visszatérnek Jeruzsálembe, és egybegyűlve találták a tizenegyet és azokat, akik velük voltak; akik ezt mondták: Feltámadott az Úr bizonynyal, és megjelent Simonnak! És ezek is elbeszélétek, mi történt az úton, és miképpen ismerték meg őt (tudniillik Jézust – G. T.) a kenyér megszegéséről.” (Lukács 24,33–35.). Így gyűjtötte össze a Szentlélek az első Húsvét ünnepén a hívő lelkek megszámlálhatatlan sokaságának az első márényi hódolását: az élet vallásának a hirdetőit!

Az athéni prédikáció: Amit Pál apostol a missziói szolgálataiban az athéni piacon (Areopáguson) elmondott, az a legcsodálatosabb és legtökéletesebb húsvéti bizonyítástétel. Ennek a szolgálatnak az előzménye, a kezdete, nem valami biztató esemény! Az athéni hallgatóság először azt kérdezte Pál bizonyítástételéről: „Mit akarsz az a csacsogó mondani? Mások meg: Idegen istenségek hirdetőjének látszik. Mivelhogy Jézust és a feltámadást hirdeti nékik.” De tovább is mennek, mert: „megragadván őt, az Areopágusra vitték, ezt mondván: Vajjon megérthetjük-e, mi az az új tudomány, melyet te hirdetsz?” (Ap. csel. 17,18–19.). Ilyen események után – amikor Pál látta, „hogy a város bálványokkal van tele” – sem kezd megsemmisítő harcot velük! Ahogy Jézus az emmausi úton nem lecsújt ítéllettel viszonyult a bizonytalan tanítványokhoz, hanem először türelmesen végighallgatta őket, Pál is úgy cselekedett, ahogy az Úrtól tanulta: „Előállott pedig Pál az Areopágusnak közepette és azt mondta: Athéni férfiak, minden tekintetben nagyon istenfélőknek látlak titeket. Mert amikor bejártam és szemléltem a ti szentélyeiteket, találtam egy oltárra is, amelyre ez volt írva: Ismeretlen Istennek. Akit azért ti nem is-

merve tiszteltek, azt hirdetem én néktek.” (Ap. csel. 17,22–23.). Miről van itt szó? Egy mesterfogásról? Nem! Mert a sok bálvány közé nem véletlenül került az oltár és felírás: „Ismeretlen Istennek”. Igaz, hogy az athéniek számításból állították azt oda, de Isten nemcsak eltűrte, hanem akarta is, hogy ott legyen! Ezzel a szoborral készíti el a Szentlélek Pál számára a szolgálat lehetőségét! Nem azzal kezd, hogy irtóháborút indít a bálványimádás ellen, és nem azért hirdeti a Bibliában megírtakat, mert szimpatikus akar lenni az athéniek előtt. Tudja, hogy Jézusról bizonyosságot adni csakis a Jézus lelkületével lehet.

Pál nem azért küldte a Szentlélek a pogányok közé, hogy kárhoztassa őket, hanem azért, hogy megismertesse velük az ismeretlen Isten szeretetét! Ahogy az evangéliumban leírta: „Mert úgy szerette Isten e világot, hogy az ő egyszülött fiát adta, hogy valaki hiszen ő benne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen!” És ami nagyon lényeges: „nem azért küldte az Isten az ő Fiát a világra, hogy kárhoztassa a világot, hanem hogy megtartsák a világ általa.” (János 3,16–17.). Hát ezért kezdi Pál a maga bizonyítástételét azzal, hogy: „minden tekintetben nagyon istenfélőknek látlak titeket.”. Azaz nem úgy szólok hozzátok, mint akit az ismeretlen Isten azért küldött, hogy rettenetes ítéletét hirdessem a sok bálvány miatt, hanem azért, hogy meghalljátok örömhírt: „Ne féljete, mert hirdetek néktek nagy örömet, mely az egész népnek öröme lesz. Mert született néktek Megtartó, ki az Úr Krisztus a Dávid városában.” (Lukács 2,10–11.). Ezt úgy mondja el Pál a bálványimádó pogányoknak, hogy a teremő Isten akaratáról beszél: arról, hogy az ember rendeltetése ezen a Földön az, „hogy keressék az Urat.” De azt is világosan hirdeti, hogyan lehet ezt az Urat megtalálni: „E tudatlanság idejét azért elnézvé; az Isten most parancsolja az embereknek, mindenkinek mindenütt, hogy megtérjenek.” De azt is megmondja, hogyan lehetséges ez: egy napról beszél, amikor az Isten megítéli a Föld kerekességét. De ezt a napot nem a harag napjaként hirdeti meg, hanem a kegyelem napjaként, mert ez az ítélet egy férfiú által megy végbe. (Ap. csel. 17,30–31.). És itt van a húsvéti örömhír: ez a férfiú az, akit az Isten feltámasztott a halálból. Vagyis az a Jézus Krisztus, aki eleget tett a bűnösök bűnéért, és az Isten kegyelmét nem ismerőkkel is meg akarja ismertetni a bűnbocsátó Isten szeretetét! Ezért jött erre a földre, ezért halt meg és támadt fel, ennek a kegyelemnek a hirdetésére küldte a tanítványokat, és főként Pált, akit az Isten népe elleni dühöngő harcból hívott el a szolgálatra.

Mind a két találkozásnak – az emmausi úton is, meg az athéni piacon is – az a lényege, hogy Jézus feltámadásával megnyílnak a szomorú szemek az élet győzelmének meglátására! Hogy a tudatlanságban

élők ráébredjenek arra a bizonyosságra, hogy a tudatlanság bűnéből van kivezető út: „megtérni” a bűnbocsátó Isten szeretetéhez!

Hogy milyen mértékű ez a húsvéti győzelem?

Kezdetben nem nagy: „Az emmausiak abban az órában visszamentek Jeruzsálembe, és egybegyűlve találták a tizenegyet (az apostolokat), és azokat, akik velük voltak (nem sokakat). De együtt mondták: „Feltámadt az Úr bizonynyal és megjelent Simonnak! És ezek is elbeszélétek, mi történt az úton, és miképpen ismerték meg Ők a kenyer megszegéséről.” (Lukács 24,33–35.). Az athéniek: sokan gúnyolódtak, mások azt mondták, majd később! „Némely férfiak azonban csatlakoztak ő hozzá (ti. Pálhoz – G. T.) és hittek; ezek között az aeropágita Dienes is, és egy Damaris nevű asszony és mások is velük.” (Ap. csel. 17,34.).

De gondoljunk az első Pünkösöd alkalmával Péter bizonyítástételére: „hozzájuk csatlakozott azon a napon mintegy három-ezer lélek.” (Ap. csel. 2,41.). Ezután következett aztán a Szentlélek munkája nyomán – mind a mai napig –, hogy a hívő lelkek végeláthatatlan serege hozza a maga hódolatát, ünnepelve a Húsvétot, az élet ünnepe! És ez így lesz mindaddig, amíg vissza nem jön az élő Krisztus, hogy odavigye az övéit az Ő dicsőségébe.

Mindezek nem kétezer évvel ezelőtt történtek: mai valóságok is! Mégpedig személyes döntésre kényszerítő valóságok!

Az első Húsvét alkalmával tele volt a világ Istent gyalázó tömegekkel, ugyanakkor a tanítványok nem voltak bizonyosságban afelől, hogy nekik halált legyőző Uruk van, a feltámadott Jézus. Ezért volt szükségük arra, hogy maga az Úr világossítsa meg őket. Ezt az áldott munkát ma is végzi Jézus. Nem a magam, vagy a hozzám hasonló, sokszor nagyon erőtlenség bizonyítástétele nyitja meg a reménytelenek és kétségbeesettek szemét annak a meglátására, hogy Ő valóban feltámadott, és valóban az Ő kezében van minden hatalom mennyen és földön. Ő maga csatlakozik oda minden emmausi bizonytalan vándor mellé, hogy azoknak megnyíljon a szeme! Hadd kérdezzem meg: Te találkoztál már Vele? Nem lehetetlen! Igaz, Ő a húsvéti győzelem után felment oda, ahonnan jött: az Atya dicsőségébe. De az utolsó szava ez volt: „Imé én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig.” (Máté 28,20.). És ez ma is érvényes, hiszen Jézus itt van velünk! Látod Őt? Látod, mert látható. Hallod Őt? Hallod, mert hallható! Nem takarhatja el a hitetlen világ több millió transzparensze, és nem teheti hallhatatlanná semmilyen hangorkán! Hogy van ez?

Hát úgy, hogy Ő jelen van az Igében. A Biblia minden üzenete Róla szól, és az Ő munkájáról beszél. Ezt el lehet olvasni, mert ma már megszámlálhatatlan nyelven le van írva! A mi drága magyar nyelvün-

„A Húsvét az élet ünnepe”

■ Kön is olvasható! Olvastad már? Aztán megszámlálhatatlan templomban hirdetik folyamatosan! Hallottad már? Az úrvacsorában ma is hirdetik: „Vegyétek, egyétek, ez az én testem, e pohár az én vérem.” Vettek már ezt hittel? Aztán a problémáid, bajaid, betegségeid közben odaáll melléd, hogy meghallgasson. Mondd el Neki a bajaidat bátran. Nem látod, vagy nem tudod, hogy ott van? Kérjed, hogy ismertesse meg magát Veled! Mert ezt senki más nem teheti meg, csak Ő! Nincs az a bölcs írástudó, nincs az a aranyzájú pap, aki ezt megteheti. De Ő megteszi: azért küldte el a Szentlelket, hogy az megnyissa a szemedet arra, hogy meglásd Őt, és megtanítson téged a húsvéti öröm megértésére: „Nincs itt, hanem fel-támadott, emlékezzetek rá, mint beszélt néktek.” (Lukács 24,6.). ABib-
liában Ő maga mondta: „Föltáma-dásom után előttetek megyek majd Galileába.” (Máté 26,32.). De nem-csak az emmausi úton ment a két tanítvánnyal: mindenütt ott van, ahol segítségül hívják az Ő nevét! Hát hívd Őt segítségül! Nem tudod, hogy kell hívni? A Szentlélek meg-tanít, csak mondd el neki a legtelje-sebb imádságot: „Isten, légy irgal-mas nékem bűnösnek.” (Lukács 18,13.). Elég ennyi? Igen, ha erre a Lélek tanít meg, ha ehhez Tőle kérsz hitet!

Nem könnyű ezen az úton járni, mert ebben a világban úton-útfél-en bálványok hívogatnak, hogy őket imádd, és ne akard az „isme-retlen Istent” megismerni. De Jézus azért jött a világba, és azért van je-len, hogy az Ő bizonyágtevőivel, az Igével és a Szentlélekkel meg-nyissa a szemed, hogy lásd meg az Ő húsvéti győzelmét, megértve és elfogadva az Ő parancsát: „keresd az Urat, mert megtalálható és kita-pogatható, mert nincs messze egyi-küntől sem.” (Ap. csel. 17,27.).

Ha rábízod magad a világban je-len levő erőre, a Szentlélekre, akkor az életed emmausi útján és a világ bálványokkal tele athéni piacán tel-jes reménységgel zengheti a szíved: „Amint vagyok, – nincs semmi gát, Kegyelmed mit ne törne át; Hadd bizza lelkem rád magát; – Fogadj el, Jézusom!”

(460. ének 5. verse).

GÉCZY TIHAMÉR
református lelképásztor,
Debrecen

A TEREMTŐ LÉTEZÉSE

Sokan azért nem hisznek Istenben, a Terem-tő létezésében, mert úgymond semmilyen kéz-zelfogható bizonyítékot nem találtak eddig a te-vékenységről. A hitetlenek számára az alábbi szellemes példázattal világítható meg a Teremtő Isten létezése.

Egy hitben élő gyáros sajtótájékoztatót tartott, amelynek a végén az újságírók megkérdezték:

– Miért hiszi, hogy van Isten?

– Vissza is kérdezhetnék: ha valaki nem látta még az agyát, miért hiszi, hogy van esze? Le-hetne ezt inzulatosabban is megközelíteni, de mégsem teszem. Nézzék, nekem számtalan üze-mem van. Az egyikben autókat, a másikban hús-darálót, és sok egyebet gyártunk. Egy autó 140–150 ezer alkatrészből áll, de előbb 24 mérnököm tervezget, majd anyagpróbákat végzünk, és csak azután jöhet a gyártás. Vagy inkább vegyük csak a húsdarálót. Mindössze 9 alkatrészből áll, és 17 mozdulattal lehet összeszerelni a futószal-agon, mégis egy-egy munkásnak több napon át kell gyakorolnia ennek módját. Hanekem ezek után azt állítja valaki, hogy a több milliárdszor bonyolultabb világegyetem megalkotásához nem kellett a Teremtő, hajlok rá, hogy azt mond-jam, az nem normális.

– Rendben van, de mivel tudná Ön kézzel-foghatóan bizonyítani a Teremtő létezését?

A gyáros észrevette a gúnyos felhangot, és váratlanul diktálni kezdett a titkárnőjének:

NYÍLT PÁLYÁZAT

Építésmérnököt, alkotót keresek, aki meg-tervez, majd kivitelez egy „toronyépületet” az ál-talam felvázolt méreteken és minőségben. Alapmérete: kör alakú, átmérője 4 milliméter. Magassága ennek legalább 200-szorosa, azaz 800 milliméter. Természetesen bírnia kell a to-ronynak az elemi erők okozta bármilyen erős kilengést! A fal vastagsága az alaptól a felső szintig legfeljebb 0,25 mm lehet. Ebben bele kell szerelni a víz, gáz, csatorna, felvonó és minden egyéb kiszolgáló rendszer csöveit, vezetékeit. A „torony” belsejében nem lehet semmi. Kívül-belül teljesen simára, egyenle-tes felületűre kell készíteni, merevítés, kitá-masztás nem lehet rajta. Ennek ellenére a to-rony tetejére legyen ráépítve egy önállóan működő komplett vegyi üzem, amely emberi fogyasztásra alkalmas táplálékot állít elő. Siker esetén a honorárium összegét a mérnök szabhatja meg, bármilyen magas összegben.

Elvette a papírt a titkárnőjétől, és aláírva át-nyújtotta az újságíróknak.

– Tessék, itt a válaszom. Benne a bizonyíték.

– Nem értjük, hogy mi akar ez lenni.

– Majd később megértik. Egyelőre közöljék a pályázatot a lapjukban feltűnő helyen. Ha akad rá jelentkező, újra találkozunk, és folytat-juk a sajtóértekezletet.

A nagy érdeklődést kiváltó eseményre jó néhány neves építésmérnök, és még a koráb-binál is több újságíró jött el.

– Talán el is kezdenék – szólt magabizto-san a házigazda. – Kérem az első jelentkezőt, tegye meg ajánlatát, ismertesse elképzeléseit. Csak konkrét megoldást, kivitelezhető terve-
ket fogadok el.

Néhány percnyi vita után a szakma legis-mertebb építész dühösen megjegyezte:

– Rendben van, én már kiestem a verseny-ből, de szeretném látni azt az embert, aki ezt megtervezi! Ezt egyszerűen lehetetlen megépí-teni! A gyáros megkérdezte:

– Nos, van még jelentkező? Ha nincs, akkor kérem, figyeljenek jól, megmutatom, hogy lehet.

A titkárnő átnyújtott neki egy hosszú, cső alakú papírtekerest. Kibontotta az egyik vé-génél, és óvatosan kihúzott belőle egy ép bú-zaszálat, szép, tömör aranykalással. Azután így szólt a jelenlevőkhez:

– Igazuk van, uraim, ez a feladat az ember szá-mára valóban lehetetlen! A mi Teremtőnk azon-ban mindenható, és csodálatos alkotásokat ho-zott létre, mint ez is, nézzék csak! Mérjék le, itt vannak hozzá a műszerek. Figyeljenek, kérem, kör alakú a szára, átmérője pontosan 4 mm, magassá-ga ennek éppen 200-szorosa, azaz 800 mm. A fal vastagsága mindenütt 0,25 mm. Kívül sima, belül üres, az összes táp- és kiszolgáló csatorna ebben a vékony falban fut, no és ez a csodálatos minia-tűr vegyi üzem, a kalász itt a tetején önállóan mű-ködik. És tudják, hogyan? Napenergiával! Ráadá-sul a Napot is Isten teremtette. Értik az összefüg-géseket? Ez a kis vegyi labor 8–9-féle tápanya-got, vitamint állít elő vízből és a talajból felszívott ásványi anyagokból, napenergiával. Eközben szelek és viharok tépik, kényükre hajlítgatják, akár a földig. De a búzaszálak ezt is kibírják. Nos, ura-im, az itt látható remekmű és a mi kontárkodása-ink közötti különbség egyértelműen bizonyítja a Teremtő létezését, és határtalan, számunkra szin-te felfoghatatlan képességeit. Köszönöm, hogy eljöttek ide megismerlni Isten teremtő erejének egyik kézzelfogható bizonyítékát. Ha körülnéz-nek, ha tükröbe néznek, mindenütt az ő alkotásait látják. Ha pedig világot terem, műveket alkot, akkor létezik!

Közreadta

OROSZ KÁROLY
Vecsés

Írták, mondták

* A leghatásosabb fegyver az aggkor ellen a tudomány és az erények gyakorlása. Ha minden életkorban ápoltuk őket, miután tartalmasan és sokáig éltünk, ezek csodálatos eredmé-nyekre vezetnek, nem csupán azért, mert sohasem hagynak magunkra, hanem azért is, mert a helyesen eltöltött élet tudata és a sok jó cselekedet emléke a lehető legkellemesebb.

* Megmarad az öregekben a szellemi frissesség, csak maradjon meg az érdeklődés és a szor-galom, s ezt látjuk nemcsak a híres és a közéleti férfiaknál, hanem a csendes magánéletben is.

* En egyaránt dicsérem az ifjait, ha van benne valami az öregből és az öreget, akikben van valami az ifjúból; aki így él, az testben lehet öreg, de lélekben sohasem.

* Minden életkornak meg van szabva a maga időszerűsége; ezért a gyermek erőtlenségé-ben, az ifjak hevesességében, továbbá a már lehiggadt kor komolyságában s az öregkor érettsé-gében van valami természetesen, amit a maga idejében el kell fogadni.

Cicero „Az öregségről”

Mire gondolhatott Fjodorov elvtárs?

Az ungvári Káptalan utca közepe táján volt az egyetem történelem tanszékének az épülete. Minden héten megfordultunk az udvar végében levő épületszárnyban. Nem véletlenül, hiszen itt várt bennünket Fjodorov elvtárs, aki a GEO-t, a „grazsdanszkaja oboronát”, magyarul a polgárvédelmet oktatta a diákoknak. A mi időnkben a szovjet felsőoktatási intézmények nappali tagozatos diákjai számára kötelező volt a honvédelmi nevelés.

A katonai tanszék volt a mi életünk megromtója. Utáltunk is odajárni, bár ez sokkal jobb megoldásnak tűnt, mint két évet lehúzni valahol Szibériában vagy a sarkkörön túl. Az állandóan kopott fekete öltönyében feszítő tanárunk rendkívül komolyan vette a hivatását, mert már az első előadást is gázálarcban kellett végigülnünk. Ez nálunk kötelező jelleggel bírt. Ha valaki benézett az ablakon, joggal hihette, hogy meghülyültünk, vagy éppen Fjodorov akar belőlünk bolondot csinálni. Pedig ez a derék orosz atyafi komolyan vette szerepét és még a „spájzban” is az amerikai imperialisták után kutatózott. Ráadásul ő azon oktatók közé tartozott, aki megvetette az alkoholt. Ergo: humorérzéke sem volt.

A piáló tisztekkel könnyebb volt zöldágra vergődni, vele nem. Ő mindenáron felágrat készíteni bennünket az esetleges atomtámadásra, megtanítani a védekezésre. Állandóan gyakorlatoztunk, mértük a nem létező sugárfertőzést a nem működő műszerekkel, ültünk kitartóan az osztályban és hallgattuk, hogy mit kell tennünk, ha azok a szemét amerikaiak megpróbálnak bennünket lerohanni, vegyi fegyverekkel elkábítani. Arról nem szólt a fámá, hogy a Szovjetunió is rendelkezhet hasonló eszközökkel, mert mi mindig a védekezésre rendezkedtünk be, legalábbis a derék Fjodorov elvtárs szerint. Száz szónak is egy a vége: év végén – negyvenöt perc gázálarcos tréning után – szigorlatoznunk kellett abból, hogy mi a teendő atomrobbanás esetén.

Becsületemre legyen mondva, egyáltalán nem érdekelt engem a szovjet tudomány eme speciális területe. A vége az lett, hogy Fjodorov háromszor is elzavart. Aztán nagyokat sóhajtozva ugyan, de beírta az indexembe az elégséget. Nem volt rosszakaratú ember, csak kissé korlátolt, akárcsak a többiek ezen a furcsa tanszéken. Mielőtt elbocsátott volna, azért megkérdezte, hogy miért nem érdekel engem a polgárvédelem szovjet változata. Azt válaszoltam, amit gondoltam. Ha jön az atombomba, akkor úgysem tehetünk semmit, és kissé pikírtan hozzátettem, ha nem hiszi, kérdezze meg a japánokat. Válaszom nyilván meglepte, mert semmit nem felelt, visszaadta az indexemet és ajtót mutatott.

Ez a történet sokszor eszembe jutott és nem vagyok boldog attól, hogy az idő engem igazolt. Az 1986-os csernobili atomerő-

mű-robbanás a Fjodorovnál nagyobb kaliberű szakembereket is váratlanul érte. Sokáig nem hallhattunk a történekről, mert Gorbacsovék megpróbálták eltitkolni azt, amiről már az egész világ tudott, csak a birodalom lakói nem. Ekkor kapott léket a hazug „glasznosztj”, a szovjet nyíltság álszent politikája. Az ukrán fővárostól százötven kilométerre levő Pripjaty településen 1986. április 26-án még az óvodásokat is kizavarták a homokozókba, mert a párt ezt kívánta a nevelőktől. Az atomerőmű párttitkára azt a parancsot kapta Moszkvából, hogy nem szabad pánikot kelteni, a szovjet gyerekeknek nem lesz semmi bajuk, építsék csak nyugodtan a homokvárakat, ha belepusztulnak, akkor is. Persze ez is csak az elmúlt években derült ki, amikor már dokumentumfilmek készülhettek az akkori történeésekről.

Mi akkoriban Kárpátalján a Magyar Rádió híradásaiból értesültünk először a katasztrófáról. Óriási volt a döbbenet, de még nagyobb akkor, amikor Gorbacsov letagadta, hogy korábban tudomása lett volna a balesetről. Aztán már nem volt szükség a csernobili tudósításokra, mert hozták a híreket a Kijev irányából érkező ismerősök és ismeretlenek. Emlékszem, egyik kollégám, Gasparovics János riadt tekintetűre, aki remegő hangon mesélte, hogy fiukat, Attilát, aki akkor még katona volt, Csernobilba vezényelték. Attilának májusban kellett volna leszerelnie a seregből, de nem volt apelláta: az ő alakulatuk katonái fogták körbe Pripjaty városát – merthogy ott volt és van az erőmű –, nehogy valaki is elmeneküljön a településről. Ahogy később mesélte, kibiztosított fegyverrel álltak a város határában, miközben a szülők gyermekeikkel az ölükben, a hónap alatt próbáltak egérutat nyerni. Nem lehetett. Bár a párt megpróbált gondoskodni mindenkiről, ám ezt úgy tette, hogy nem volt belőle köszönet. Még hónapokkal az események után is keresték a szülők a Fekete-tenger vagy a Szovjetunió más vidékeire szállított porontyaikat, mert a különböző listák, jó szovjet szokás szerint, elkeveredtek.

Akkoriban az ungvári Kárpáti Kiadóban dolgoztam. 1986. április 26-án reggel indultunk útnak Csernovic érintésével Kisi-nyovba. A szakszervezet szervezte számunkra a kirándulást. Észak-Bukovina fővárosában töltöttük az első éjszakát, az egyik turisztaszállóban. Aznap Kijevben igazi szovjet futballrangadóra került sor. A Dinamo fogadta a moszkvai Szpartakot. 2:2 lett a vége. „Mindössze” százezren voltak a stadionban. Ezt a meccset mi a tévében néztük végig és fogalmunk sem volt arról, hogy bármi is történhetett az ukrán fővárostól alig 150 kilométerre. Aztán az elkövetkező napokban vidáman sétálgattunk a moldáv főváros utcáin, majd az odesszai tengerparton. Senki sem sejtette, hogy mi-

lyen iszonyatos baleset történt az addig hírből sem hallott Csernobilban. Különbözik pedig a szovjet állampolgárokat korábban hozzászoktatták ahhoz, hogy nálunk minden a legnagyobb rendben folyik. Amiről nem tudnak, az meg sem történt. Ez volt a szovjet piár.

Mi már odahaza, Kárpátalján értesültünk a csernobili eseményekről, de ez még csak a kezdet volt. Az építőmunkások és az egészségügyi dolgozók is rögtön katonai behívót kaptak. Mehettek Csernobilba. Minden ukrain megye köteles volt újjáépíteni egy-egy, a veszélyes körzetből kitelepített falut, távolabb a sugárfertőzött környéktől. A földet az atomerőmű környékén legyalulták, de senki nem tudja azóta sem, hogy ezt az irdatlan mennyiségű anyagot hová szállították. Az orvosok a Csernobilt övező 30 kilométeres körzetben dolgoztak. Védőfelszerelésük nem volt. Rengetegen betegedtek meg közülük. Egyes adatok szerint csaknem ötmillió embert ért sugárfertőzés. Azóta 17-szeresére nőtt a daganatos megbetegedések száma Ukrajnában, rengeteg a torzszülött gyermek, a mentésben és a következmények felszámolásában részt vettek közül több mint hétezeret leszázalékoltak. Nem szeretném tovább sorolni a félelmetes adatokat, amelyek évről évre növekvő számot mutatnak, hiszen ezek többé-kevésbé publikusak. De mi fog még később kiderülni? Ez itt a legnehezebb kérdés.

1986 májusában rengeteget lehetett hallani arról, hogy a legfelső kijevi pártvezetés szinte azonnal megkezdte családtagjaik evakuálását Bulgáriába, a Szovjetunió távolabbi vidékeire, miközben az egyszerű földi halandókat még a kijevi pályaudvar környékére sem engedték be. A repülőtereken ugyanez volt a helyzet. Aki azonban tehetett, menekült.

Az akkori ukrán pártfőtitkár, Szeserbickij elvtárs azonban megrendezte a május elsejei felvonulást a kétmillió Kijevben, sőt május kilencedikén a már szinte üres városban kerékpáros békeversenyt tartottak a szocialista tábor kerekeseinek részvételével. A rendszert nem ijesztette meg a sugárfertőzés. A kommunista embert nem olyan fából faragták, azt legfeljebb a szű kezd ki. A SZU-t, vagyis Szovjetuniót azonban mégis megrongatta ez az esemény. Innentől kezdve mondhatott bármit Gorbacsov, már nem hitt neki senki. A világ pedig úgy hálálta meg Gorbi tevékenységét, hogy Nobel-békedíjat adományozott neki, pedig ezek után mást érdemelt volna...

Szerencsémre nekem nem kellett Csernobilba menni, voltam viszont Kijevben, mégpedig 1986 júniusában. Mint említettem, az ungvári Kárpáti Kiadó szerkesztője voltam akkoriban és szoros kapcsolatokat ápolunk a magyarországi kiadókkal. Egy napon hivatott a főszerkesztő-helyettes, aki semmilyen nyelven nem tudott rendesen beszélni, magyarul meg főleg nem, és közölte velem, hogy Kijevbe kell utaz-

Mire gondolhatott Fjodorov elvtárs?

■ nom, mert a budapesti Gondolat Kiadó szeretné felvenni a kapcsolatot az ukrán akadémia kiadójával, a Naukova Dumkával. Tolmácsolnom kellene Siklós Margitnak, aki azt tervezte, hogy kiadná a környező országok népeinek etnográfiaját és első útja a szovjet elvtársakhoz vezet. Mit mondjak, Margit néni is jól időzítette a látogatását! Nem lettem boldog ettől a hírtől, annál is inkább, mivel tudtam, hogy a főnököm rám hárította az egyébként neki szánt szerepet, ugyanis be volt rezelve ettől az úttól.

Furcsa látvány egy csaknem kétmillió méretű város emberek nélkül. Nos, Kijev akkor igazi kísértetvárosnak mutatkozott. Gyönyörűen süttött a nap, emberek alig-alig lézengtek a városban, a falakat a takarítók slaggal mosták. Hogyerre miért volt szükség? Az illetékesek valószínűleg azt hitték, hogy lemoshatják a sugárszennyezést a falakról. Csak arra nem gondoltak, hogy így meg a talajba szívárogo minden kártékony anyag. Népiesen ezt a tevékenységet úgy hívják, hogy eső után köpönyeg. Vagy kissé másképp, de az már durvább, és benne van a pofon szó is.

Margit néni is bánta már, hogy pont most jött Kijevbe, de nem volt mit tenni. A tárgyalásokat nem lehetett elhalasztani. Mindenkiel beszélünk, a néprajztudósokkal, a kiadó vezetőivel, a múzeumok illetékeseivel, mindenki nagyon készséges volt. És mindenki nagyon félt. Egy ilyen megbeszélés után a kiadó egyik munkatársa megszorította a karomat és reszkető hangon kérdezte tőlem: „Maguk nem félnek ott Kárpátalján? Mert mi nagyon félünk!”

Talán mondanom sem kell, hogy ez a sorozat soha nem készült el. Amagyarok azóta sem tudnak többet az ukránok etnográfijáról, a Gondolat Kiadó is megszűnt, csak Csemobil emléke kísért.

Ilyenkor, a szomorú évforduló táján gyakran gondolok Fjodorov elvtársra. Vajon megérte-e a csernobili katasztrófát? Ha igen, akkor hogyan minősítette elvbarátai tevékenységét? Mire gondolhatott? Ő, aki mindig Amerikától, az amerikai atombombától féltette a Szovjetuniót, mit érezhetett, amikor Csemobilban felrobbant az atomerőmű és még csak diverzió vagy szabotázs sem történt? Vagy rájött arra, hogy az emberiség ellen elkövetett szabotázs maga a szovjet birodalom volt?

Kijev egyébként gyönyörű város. Én mégsem gondolok szívesen az ott töltött napokra...

DEBRECENI MIHÁLY

Nemzeti jelentőségű intézmények

Elkészült a nemzeti jelentőségű intézmények listája az egész Kárpát-medencére vonatkozóan. Ennek lényege, hogy ezek az intézmények nem pályázatok útján, hanem kiszámítható módon részesülnek majd támogatásban.

A kritériumrendszert – amely alapján ebbe a körbe be lehet kerülni – a Magyar Allandó Ertekezlet (Máért) határozta meg, és a Máért-alapszervezetek javasolták az intézményeket. Répás Zsuzsanna nemzetpolitikaért felelős helyettes államtitkár az elvárt kritériumok között említette, hogy egy adott intézmény mennyire szolgálja a közösség megmaradását, a magyar nyelv terjesztését, az autonómiát, a helyi közösségek gyarapodását. Feltétel volt még, mennyire stabil, kiszámítható a működése, tud-e pluszforrásokat bevonni. Az érintett intézmények normatív alapon kapnak támogatást egy-egy költségvetési évben, és nem a nyílt pályázati rendszereken kell eseti jellegű forrásokat kémiük. Olyan intézményekről van szó, amelyek régóta léteznek, és a vélemények szerint még sokáig működni fognak. Az intézmények listáját minden évben áttekintik, kerülhetnek fel rá újak, és kerülhetnek le is a listáról. A támogatásokat már az idei évben eszerint folyósítják. A pontos összeg a szükségletektől és az intézménytípustól függően eltérő, a döntést a Bethlen Gábor Alap bizottsága várhatóan rövidesen meghozza.

Kárpátaljáról a magyarság megmaradását

és fejlődését szolgáló tizenkét oktatási és művelődési intézmény került fel a nemzeti jelentőségű intézmények listájára. Ezek között szerepel a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, amely nemcsak felsőoktatási intézményként nyert létjogosultságot, hanem jelentős szerepe van a kárpátaljai magyarság szülőföldön való maradásának elősegítésében, az ukrainai magyar tudományos utánpótlás nevelésében, emellett számottevően hozzájárul a helyi magyar oktatási intézmények szakemberhiányának megoldásához is. Hasonló indoklással került fel a nemzeti jelentőségű intézmények kárpátaljai listájára a Karácsválvai Sztójka Sándor Görög Katolikus Líceum, a Nagydobronyi Református Líceum, a Nagyberegai Református Líceum, a Péterfalvai Református Líceum, a Munkácsi Szent István Katolikus Líceum. A listán szerepel még a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet, a Szolyvai Emlékpark, a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség, a Genius Jótékonyági Alapítvány, a Kárpátaljai Magyar Képző- és Iparművészek Révész Imre Társasága, a Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház is.

A Magyar Távirati Iroda nyomán

Az ukrán elnök szerint nincs alternatívája országának EU-irányvonalának

Viktor Janukovics ukrán államfő arra szólította fel az ország parlamentjét, hogy az törvényeivel segítse elő Ukrajna Európai Unió felé történő haladását.

„Nincs alternatívája az Európai Unió felé vivő utunknak, s ez komoly, produktív munkát követel meg a törvényalkotóktól annak érdekében, hogy jogilag szavatolva legyen integrációs folyamatunk” – húzta alá az ukrán államfő. „2012-ben Ukrajna fogadja az európai labdarúgó kontinensbajnokságot. Fontos és jelképes esemény ez, amely ismételtlen arról győzt meg bennünket, hogy országunk az európai térség elválaszthatatlan része” – közölte az ország államfője.

TÖRVÉNY VÉDI A VERECKEI EMLÉKMŰVET

Az utóbbi években ukrán nacionalisták többször is megrongálták a vereckei honfoglalási emlékjelet, a rendőrség pedig azért nem indított vizsgálatot, mert hivatalosan nem minősült emlékműnek. Az emlékművet mostantól törvény védi, ezért büntetik azt, aki megrongálja.

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) kezdeményezésére, a Volóci Járási Tanács döntése nyomán és a Volóci Járási Állami Közigazgatási Hivatal művelődési és turisztikai osztályának kérelmére a Kárpátaljai Megyei Közigazgatási Hivatal művelődési főosztálya felvette a vereckei emlékművet a helyi jelentőségű emlékművek jegyzékébe. A főosztály egyben kezdeményezi a kulturális minisztériummal, illetve a nemzeti kulturális örökség védelmével megbízott állami szolgálatnál, hogy vegyék fel a szóban forgó emlékművet az ukrainai emlékművek állami jegyzékébe.

Az eset érdekessége, hogy a vereckei magyar honfoglalási emlékművet és a közelében lévő, a kárpátaljai szicsgárdistáknak állított emlékművet a megyei adminisztráció művelődési főosztályának ugyanazon határával vették nyilvántartásba.

A XII. Beregszászi Nemzetközi Borfesztiválon

Tizenkettedik alkalommal rendeztek borfesztivált Beregszászban. Aháromnapos rendezvénysorozat bővelkedett programokban. Borászati eszközök kiállítása és vására, kárpátaljai szőlősgazdák gazdagon díszített sátrai és megannyi lacikonyha várta az érdeklődőket. Ez alkalommal is sok kézműves hozta el portékáit Beregszászba, amelyek nagyon kelendők voltak. A látogatókat egész napos kulturális programok szórakoztatták. A meglehetősen változékonytéli időjárás ellenére a fesztiválra számos hazai és külföldi turista látogatott el.

A borfesztivál hagyományos programjaként a Beregszászi Szent Vencel Borrend tagjai megkoszorúzták dr. Linner Bertalan neves beregszászi szőlőnemesítőt, borászt, sebészőorvos mellszobrát. Városunk szülöttének életútját, szőlőnemesítői munkáját Balogh József nyugalmazott orvos ismertette. Mint mondta, Linner Bertalan orvosi pályafutása alatt 46 ezer sikeres beavatkozást hajtott végre, majdnem hat évtizedig szolgált a medicinát. Emellett az oltóképes igazi mestereként több mint száz szőlőfajtát nemesített.

Természetesen az idén is értékelték a fesztivál legjobb borait. A benyújtott mintákat szakértő zsűri bírálta. A borbírák vezetője ezúttal is Gál Lajos volt, aki elmondta: a borok értékelése kizárólag érzékszervi bírálat alapján történik, laboratóriumi vizsgálatra nincs lehetőség. Figyelembe veszik a borok szín- és ízharmóniáját, valamint tisztaságát. A nem kellően letisztult borok nem kerülnek további bírálatra. Az előírás szerint csak olyan bor vehet részt a versenyen, amelyből a gazda legalább 50 literrel rendelkezik. Az eddigi tapasztalatok alapján a beregvidéki borászok túlnyomó többsége száraz fehérborokkal indul a megmérettetésen.

A fesztivál második napján Bihari András, a Beregszászi Járási Tanács elnöke, a Szent Vencel Borrend nagymestere köszöntőjében elmondta: a statisztikai adatok szerint az elmúlt évben a Kárpátalján megtermelt szőlő mintegy 80 százalékát a Beregvidéken dolgozták fel. A szőlészetben tevékenykedő szakembereknek és lelkes amatőröknek köszönhetően mindinkább sikerül visszahonosítani azokat a szőlőfajtákat, amelyek hagyományosan jellemzőek voltak Kárpátaljára, ezen belül a beregszászi borvidékre. Bayer Mihály, Magyarország ukrajnai nagykövete, a fesztivál egyik díszvendége leszögezte: egy sikeres tárgyalás fontos eleme a bor. A magyar kormány segítséget nyújt abban, hogy az ukrajnai borászatot a magyar technológia és tapasztalat átadásával is fejlessze. Az ez irányú együttműködés tekintetében a Beregvidék kiemelt helyen szerepel. Ivan Baloga, a Kár-

pátaljai Megyei Tanács elnöke a beregszászi borvidéket Kárpátalja gyöngyszemének nevezte. A borászati hagyományok megőrzése terén végzett áldozatos munkájukért a megyei tanács oklevelét vehették át a Szent Vencel Borrend tagjai, köztük Varga Béla, Gál Lajos, Kovács Elemér, Péter Csaba, Tompa Tibor, Sepa János, Jakab Sándor, valamint a megyei tanács és a megyei közigazgatási hivatal közös oklevelét vehette át Galajda József, a borrend ceremóniamestere.

A borivó tízparancsolata

1. Bort sohase igyál éhgyomorral!
2. Ivás előtt ne egyél édes ételeket!
3. Ügyelj a borfajták hőmérsékletére!
4. Bort mindig megfontoltan, lassan igyál!
5. Apró kortyokban élvezd a bor zamatát!
6. A nemes borokat csak tisztán igyad!
7. Tarts mértéket az ivásban!
8. Jobban ízlik a bor, ha közben eszel is.
9. Szeresd, de légy erősebb a bornál!
10. Gondolj arra egy pillanatra, mennyi verejtékes, nehéz munka van egy pohárnyi magyar borban!

re. Ivan Busko, a megyei állami közigazgatási hivatal elnökének első helyettese ünnepi köszöntőjében rámutatott, hogy a Beregvidék éppen a komoly szakmai múltja miatt válhatott Nyugat-Ukrajna borászati központjává. Reményét fejezte ki, hogy a borászat jövedelmezőbbé válik és elősegíti a térség gazdasági fejlődését. Végül a beregvidéki borászat hagyományainak fellelvenítéséért és ápolásáért, valamint a borfesztivál megszervezésében végzett áldozatos munkájáért a közigazgatási hivatal oklevelét nyújtotta át Galajda Józsefnek, Pfeifauf Józsefnek, Balogh Józsefnek, Parászka Györgynek és Sass Zsoltnak, a Szent Vencel Borrend lovagjainak. Gajdos István, Beregszász megyei jogú város polgármestere pozitívként értékelte, hogy mind a szőlő, mind a belőle készült borok minőségét tekintve az elmúlt évtizedekben a tavalyi év volt az egyik legjobb. Hangsúlyozta, hogy a fesztiválon a borok kóstolásánál gondoljunk azokra az emberekre is, akik egész évben lelkiismeretesen gondoz-

zák a szőlőültetvényeket. Elismerés és hála illeti őket, hiszen munkájukkal öregbítk a Beregvidék hírnevét.

A megnyitó ünnepség fénypontja a Szent Vencel Borrend új tagjainak avatása volt. Az idén felavatott tíz új borlovag között volt Benza György Budapesten élő üzletember, a Kárpátaljai Szövetség elnökségi tagja is (a képen balról az első). Az ünnepélyes eskütétel után az új tagok felöltötték a borrend talárját.

Ezt követően sor került a fesztivál legjobb borainak díjazására. Gál Lajos, a zsűri elnöke kiemelte, hogy idén a bíráló bizottság több mint 5 órát ülésezett, ez alatt 68 féle bormintát értékelt. Mint mondta, évről évre egyre több bort neveznek be a versenyre, és ezek egyre jobb minőségűek. Összesen harminc érmet, 10 aranyat, 10 ezüstöt és 10 bronzot ítelt oda. Az érmek és az oklevelek mellett valamennyi díjazott a megyei tanács ajándécsomagját is átvehette Ivan Balogától. Ivan Busko ajándékként a legjobb vörösbor kategóriában Sass Zsolt egy csobolyót vehetett át, Varga István egy hordót kapott. A 12. borfesztivál szervezői munkájának elismeréseként Galajda József egy szőlőprést vehetett át. Benza György Varga Istvának, a XII. borfesztivál legifjabb borászának átadta a Dr. Benza György Alapítvány serlegét. Ivan Baloga kiemelkedő szakmai teljesítményük elismeréseként ajándékkal jutalmazta az Aisberg és a Cotnar vállalatot, valamint a Sass borászatot, továbbá ajándékot adott át a mőri Brindisi Szent Lőrinc borrend képviselőinek, akik megtisztelték jelenlétükkel a beregvidéki borászok fesztiválját.

* * *

A borfesztiválhoz több program is kötődött. A kisvasút és a borturizmus kapcsolatáról tartottak kerekasztal-beszélgetést a beregszászi Tourinform irodában. A Borzsa-völgyi keskeny nyomtávú vasút szerepéről és sorsáról szülő eszmecsere gyakorlati részében az érdeklődők tanulmányúton vehettek részt Ilosvától Beregszászig. Az utazás egyik állomása Felsőremete volt, ahol a résztvevők megtekinthették a Kárpátikum vállalat szürkemaráit, a kigyósi vasútállomáson pedig borkóstolón vehettek részt.

Az Ilosvai, a Beregszászi és a Nagyszőlősi járásból érkezett vendégek elmondták gondolataikat a környezetvédelem, a borászat és a kisvasút jövőjéről, és szó esett a natúrparkokról is. A számos témát érintő eszmecsere a jelenlévők megtekinthették Alla Szvitlinecnek a Borzsa-völgyi keskeny nyomtávú vasútról készített dokumentumfilmjét is, amely a kisfilmek kategóriájában országos első helyezést ért el.

BERNÁR

A szemüveg története

Napjaink egyik legelterjedtebb gyógyászati segédeszköze a szemüveg. A különböző formájú és funkciójú (látásjavító-, védőszemüveg) eszközök használata során talán nem is gondolunk arra, mióta is segítik a „tisztánlátásunkat” ezek a sokszor ékszer finomságú, kecses darabok. Az okuláré, okula, szemrevaló és a pápaszem a Magyar Nyelv Ertelmező Szótára szerint ritkán használt, népies kifejezések és a jelentésük szemüveg. A pápaszem elnevezés – amelynek megfelelője más nyelvben nem található – már egy 1585-ben kiadott szótárban is megtalálható ’Pápa Zöm’ formában. A pápaszemnek a pápához aligha van köze. Inkább találgatásnak tűnik az a magyarázat, amely szerint az írni-olvasni tudó, a misekönyvet is okulával felolvasó katolikus papok a pápa emberei, és ennek köszönhető az elnevezés.

Ki és mikor „találta fel” a szemüveget, kinek köszönhető ez az elmés találmány? Kinek a nevéhez köthető a felfedezés? Nem tudjuk! A feltalálót illetően a szakirodalomban csak feltételezések, találgatások vannak. Az viszont bizonyított, hogy a „látásmankó” története több évszázados múltra tekint vissza.

Az irodalmi alkotásokban jól nyomon követhető, hogy már az i. e. 6. században is ismerték a vízzel töltött üveggömbök nagyító-, valamint gyújtó hatását. A csiszolt hegyikristályból készült golyó segítségével, amely egy gyújtópontba koncentrált a nap sugarait, égették ki az ókori orvosok a sebeket és a beteg szövetrészeket.

Figyelemre méltó Plinius azon közlése (*Historia Naturalis*), amely szerint a finom vésőmunkát igénylő gemmák készítői csiszolt smaragdot használtak, hogy fáradt szemüket kíméljék. Arról is említést tett, hogy Néró császár a gladiátorok viadalát egy csiszolt smaragdon keresztül szemlélte. Nem helytálló azonban az a feltételezés, miszerint a császár rövidlátó lett volna, hiszen semmi utalás nincs arra vonatkozóan, hogy Néró lencse formájúra csiszolt smaragdot használt. A közlés alapján arra következtethetünk, hogy sokkal inkább a nap-szemüveg ősi változatával van dolgunk.

Alig egy évszázaddal időszámításunk kezdete után, már a fénytörés és a fényvisszaverődés törvényeit is ismerte a tudós társadalom, de a látás javítására ebben a korban még nem ajánlották az átlátszó, félgömb formájú hegyikristályokat. Csak jóval később, a 10. és 11. század fordulóján az arab *Alhazen* (?–1038) írt a gömbsüveg nagyító hatásának esetleges felhasználásáról. Munkájában a fénytani jelenségek tudományos értékelése során megállapította: az üveggolyóból kihasított gömb- és síkfelület által határolt szelet az írott betűk felnagyítására is alkalmas. Ez a felfedezése azonban feledésbe merült, mert az arab tudósok a jelenséget bizonyos kövek varázserejével magyarázták. Bár Alhazen

felfedezésének gyakorlati alkalmazása még sokáig váratott magára, mégis őt tartják az olvasókó – lapis ad legendum – feltalálójának.

A könyvnyomtatás megjelenése – a 15. század közepe – előtt a kolostorokban kódexeket másoló, iniciálé- és miniatűr-festő szerzetesek aprólékos munkáját jelentősen megkönnyítette a nagyító- vagy olvasókó, amelyet később – a célszerűség és a könnyebb használhatóság kedvéért – nyéllel ellátott foglalatba illesztettek. Az olvasókó – amit kezdetben borospoharak letört talpából, később hegyikristályból, kristályüvegből csiszoltak, majd fa, bőr vagy fém keretbe helyeztek – vált elődjévé a kézi nagyítóknak.

A nagyító-lencse feltalálójának az angol ferences szerzetest és filozófust, *Roger Bacon*-t (1214–1294) tekintik, aki *Opus Maius* című művében a következőket írta: „...elérhető lesz, hogy a legnagyobb legkisebbnek látsszék és megfordítva, hogy hihetetlen távolságból megláthassuk a homokszemeket, a legapróbb betűket.” Mivel tudós nézetei miatt szembekerült egyházával, megtiltották számára az oktatást, és tanait sem terjeszthette szabadon. Találmánya mégis elterjedt, a nagyító-lencse ismertté vált.

Újabb előrelépést jelentett a szemüveg történetében, hogy a készítő mesterek a nagyító-lencse domború oldalát egyre laposabbra csiszolták. Az így foglalatba illesztett hegyikristály-, vagy üveglencsét a használója már a szemhez tartotta közelebb, és nem a nagyítandó felülethez. Az alkalmazás célszerűsége azt követelte, hogy mindkét szem elé helyezzenek „nagyítót” és, hogy valamilyen módon rögzítsék is, a kezdetben inkább áttetsző, mint átlátszó lencsét. A két keret nyelét összehajlítva, így azt az orr nyergére illeszthették. Az olvasó az ilyen szemüveget félkézzel tartotta. A 16. század közepén készült képzőművészeti alkotásokon már láthatunk ilyen ábrázolásokat.

Mai ismereteink szerint bizonyosra vehető, hogy az első *szegecselt szemüveg* a Velencei Köztársaságban, Muranóban készült, amely már a 13. században a kristályüveg-ipar központja volt. Egy 1301-ből származó rendelkezés szerint az üvegiparos céh tagjai csak valódi kristályüvegből készíthették a szemüveglencsét és a díszgombokat. A velencei nagytanács féltve őrizte a színtelen, egyszínű és sokszínű muranói üvegtermékek gyártásának titkát. Az üvegtechnikusok megbecsült és tisztelt polgárai, de ugyanakkor rabjai is voltak a Velencei Köztársaságnak. Őrizték őket, nehogy megszökjenek és elárulják a titkot. Aki szökni készült, vagy megszökött, arra halál várt, mert bérnyilkost küldtek a nyomába.

Mint általában a csodának tűnő felfedezéseket – különösen akkor, ha az alkotóját nem ismerjük – a szemüveget is a szentek-

kel hozták kapcsolatba. Kezdetben Lukácsot, majd a 6. században tevékenykedő Szent Fridolint, végül Szent Jeromost tartották a szemüveg feltételezett feltalálójának. Utóbbit tekintik a szemüvegekészítők – optikusok – védőszentjének. Néhány tényen és számos feltevésen alapszik az az állítás, hogy XXI. János pápának köszönhető a pápaszemnek is nevezett okuláré feltalálása.

A látás romlását tulajdonképpen egészen a 19. század közepéig hasonlóképpen orvosolták, mint az egyéb más szembajokat: elsősorban füvet, kenőcsöket ajánlottak a gyengén látóknak. Tehát nem a látás megsegítésére, hanem a gyengén látó szem látásának a visszaállítására törekedtek. A szemüveget kezdetben kételkedve fogadták, a használóit gúnyolták, ezért csak ritkán használták.

Orvostudományi tankönyvben először 1303-ban említik a szemüveget. Az újkor embere is idegenkedett a szemüvegtől. Mivel csak az orvosok némelyike hitt rendületlenül az eszköz jótékony hatásában, ezért gyógyító célú alkalmazása rendkívül lassan vált általánossá. Lényegében a könyvnyomtatás volt a fordulópon, amely utat nyitott az írás-olvasás terjedésének. Ezáltal megnövekedett a szemüveg iránti kereslet is, amelynek első változata egyszerű, dísztelen volt, de a célnak így is megfelelt.

Formáját tekintve a szemüveg sokat fejlődött. A szegecselt változat bizonyos szempontból kényelmetlen volt, hiszen azt használat közben az olvasónak félkézzel tartania kellett. Ezért a keretbe foglalt lencsét szerették volna a szem előtt úgy elhelyezni, hogy azok használat közben ne mozduljanak el. A szemüveg történetében a kényelmes és a megfelelő rögzítés megoldása bizonyult az egyik legnagyobb feladatnak. Több módszerrel is kísérleteztek, amíg végül kialakult a mai változat. Egy bizonyos: a készítő és a felhasználó a célszerűségre, és nem utolsósorban a kényelemre törekedtek. Így jött létre a két lencsét összekötő szegecselés helyett az ívesen hajlító és jóval használhatóbb, kényelmesebb kengyel. Később ebből alakult ki a zsanér, amely lehetővé tette, hogy a lencsét – amelyeknek egyenletes csiszolása ebben az időben még megoldatlan volt – egymásra hajtsák.

A szemüveget elsőként a spanyol nemesség társadalmi életében fogadták el. A 16. századi udvari etikett például már azt is szabályozta, hogy ki milyen szemüveget viselhet. Alapszabály volt, hogy minél előkelőbb volt valaki, annál nagyobb okulárét illeszthetett a szeme elé. Így vált a szemüveg státusz-szimbólummá, és elsősorban azok hordták, akik meg tudták fizetni. Viseltek akkor is, ha nem volt szükségük rá, hiszen rangot jelentett. A lencsék foglalatát a mesterek drága fémről díszes formákká, így valóságos ékszerek, iparművészeti remekművek kerültek ki a kezük alól.

A *csiptetőt* vagy *cvikkert* már a 17. században is ismerték, és minden ké-

A szemüveg története

nyelmetlensége ellenére divatcikké vált. Közel egy évszázaddal később az ún. *ollószemüveg* – összecsukott formában ollóra hasonlított – próbált teret hódítani, sikertelenül. A nyele ugyanis használat közben zavarta az orrot és a száját. A szakirodalom szerint ez utóbbiból fejlődött ki a jóval kényelmesebb *lornyon*, amelynek első példányát 1780-ban az angol *Georg Adams* (1708–1786) készítette.

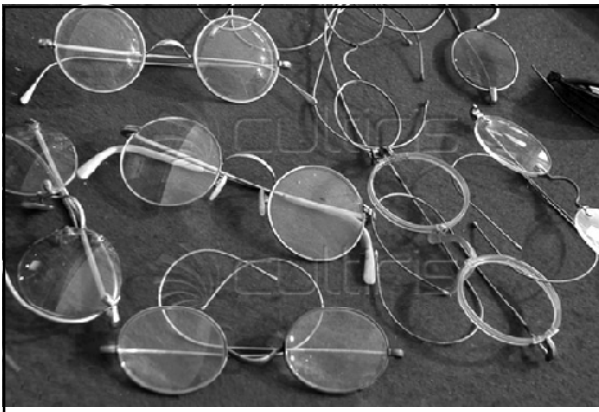
A 18. század elején feltalált *halánték-szemüveg* – szárait egy-egy rugó szorította a halántékra – már a napjaink kétszárú szemüvegének közeli rokona. *Marc Thomin* (1702–1752) francia optikus fejlesztette ki 1746-ban a halántékra tapadó, fülekre támaszkodó rögzítési elvet, amely kiállta az idők próbáját, és máig fennmaradt. Ez nem jelentette azt, hogy a további próbálkozások – amelyek a szemüveg formájának és rögzítésének tökéletesítésére irányultak –, megszűntek volna, hiszen például a *homlokpántszemüveg* készítésére 1797-ben kapott szabadalmat egy londoni optikus. A találmány lényege a következő: egy zsinórral szabályozható drótkarikát erősítettek a homlok köré. Erre függesztették fel a lencsék fém vagy szaru foglalatát, amelyek helyét a szemtávolságnak megfelelően változtatták.

A bifokális lencse is több mint kétszáz éves múltra tekint vissza. Feltalálása az amerikai *Benjamin Franklin* (1706–1790) nevéhez fűződik, aki egy francia optikussal készítette el az első ilyen típusú szemüveget.

A lencsék előállításának, és csiszolásának technikájában jelentős változás volt tapasztalható, amikor 1846-ban megnyílt az optikai és finommechanikai műszereket gyártó és forgalmazó jenai Zeiss műhely. Itt dolgozták ki azt a speciális módszert, amely kiküszöbölte a kézi csiszolás hibáit. Kezdetben a cég elsősorban mikroszkópok, valamint azok lencséinek gyártásával foglalkozott, szemüvegeket nem készített, csak árusított. Itt fejlesztették ki az 1880-as évek végére azt az optikai üveget, amely légbuborékoktól és szennyező anyagoktól egyaránt mentes volt. Az ilyen nagy tisztaságú üveg kitűnő szemüveglencse-alapanyagnak bizonyult.

A svéd *Allvar Gullstrand* (1862–1930) hívta fel 1901-ben a Zeiss üzem tulajdonosának figyelmét az optikai látás lényegére. A tudós figyelembe vette a nézés közben fellépő szemmozgásokat és kimutatta: a szemüvegekhez olyan lencsére van szükség, amely nemcsak közepén ad torzításmentes képet, hanem a széleken is. A tulajdonos felismerte a szemüveglencsékkel szemben támasztott igényeket, és az abban rejlő üzleti lehetőségeket. Ezért Jenában a gyártására külön üzemet hozott létre, és már 1912-ben egy Punktlüveg márkanévű új-

fajta lencsével jelentek meg a piacon. Ez az új lencse pontos csiszolású volt, tiszta optikai üvegből készült, és pontoszerű, éles képet adott a széleken is. Ezzel az új lencsével a Zeiss Művek meghódította Európát, és teret nyitott a nagyüzemi gyártás előtt. 1926-ban már önálló szemüveggyárat létesítettek, és a világpiacot is meghódították. A szemüveg vetélytársát, a kontaktlencsét a világon elsőként 1928-ban ugyancsak a Zeiss Művek kezdte el gyártani – mint ismert – sikerrel.

Régi szemüvegek a Libál Optikában Budapesten
(forrás: www.cultiris.com)

Bár biztos adat nem támasztja alá, a szemüveg elterjedése hazánkban a 15. századra tehető. Sok érv szól amellett, hogy Hunyadi Mátyás korában került hazánkba a szemüveg. A király körül lévő igazi reneszánsz udvartartás, a külföldi tudósok és művészek révén is bekerülhetett a találmány hazánkba. Ne feledjük, hogy Mátyás nápolyi feleségének, Aragóniai Beatrixnak is szerepe lehetett abban, hogy Muránóból – ahol akkor már kitűnő lencsecsiszoló műhelyek voltak – bekerüljön a szemüveg. Meg kell említenünk még a Corvinákat, azon belül is a csodálatosan megrajzolt iniciálékát. Feltehető, hogy azok alkotói segédeszközként már használták a szemüveget. Kevésbé valószínű, hogy a török hadak révén került a szemüveg hazánkba!

Egy bizonyos, hogy Nadasdy Tamás feleségének, Kanyizs Orsolyának már volt szemüvege, hiszen 1550-ben írt egyik levelében arról panaszkodik, hogy otthon felejtette a pápaszemét. Ekkor már okiratban is előfordul az okula, okulár, okuláré, okulárium elnevezés.

Az elkövetkezendő századok kevés adattal szolgálnak arra vonatkozóan, milyen „karriert futott be” a szemüveg. Legvalószínűbb, hogy – miként szerte Európában – vándor optikusok árulták drága pénzért portékájukat.

A szemüveg szélesebb körű elterjedése hazánkban – a szakirodalom szerint – az 1819-ben Pesten alapított Calderoni-féle vállalkozásnak köszönhető. Calderoni István Itáliából származó kereskedő volt, aki

Pesten, a Kristóf téren, egy utcai standon kezdte az árusítást, majd hamarosan a mai Vörösmarty téren, a Deák Ferenc utca és a Váci utca sarkán álló ház bolthajtásos kapualjában nyitotta meg „A csillagászhoz” címzett üzletét. A gipsz-szobrocskákra és a hímzésminiatűrökön kívül, külföldről beszállított, félkész, alkatrészekből helyben összeszerelt szemüvegeket is árusított. Ebbe az üzletbe került nyolcévesen kisinaknak Hopp Ferenc, aki kitanulta az optikusmesterséget, majd feleségül vette Calderoni lányát, és az ekkor már *Calderoni és Társa* néven jegyzett céget világhírűvé tette. Ez a cég volt az első igazán sikeres látszerkereskedés hazánkban.

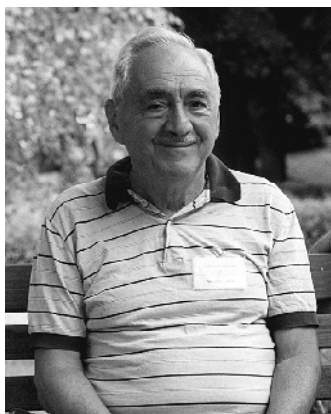
Magyarországon az első látszerész-iparos a morva származású *Antony Libál* (1815–?) volt, aki édesapja körző- és műszerkészítő üzletében szemüvegkészítéssel is foglalkozott. Kitanulta az optikus mesterséget, és az 1840-es években Bécsben már önálló üzlete volt. Itt ismerkedett meg Széchényi Istvánnal, aki rábeszélte, hogy üzletével együtt költözzön át Pestre. A gróf érvelésére Libál Antal 1846-ban otthagyta Bécset és Pesten telepedett le. Abban az időben vonat még nem közlekedett a két város között. Társzekérre rakodták az optikus műhely felszerelését a csiszolókövekkel és valamennyi tartozékkal együtt, valamint az összes ingóságukat, aztán a népes család is felült a járgányra – így települtek át Pestre.

A Duna-parttól nem messze (az akkori Kalap utcában, a mai Mátyás-pince ház helyén) kaptak helyet az üzletük számára. A Libál család hamar megszokta az új környezetet. A családfő 1848-ban felajánlotta szolgálatait a magyar honvédségnek. Látcsöveket és térképészeti műszereket készített a hadsereg számára. Az üzlet felszerelése eleinte szerény és kezdetleges volt: fatölkén dolgoztak, kézzel csiszolták a lencséket. A kor híres szemorvosai: Lippay Gáspár, Hirschler Ignác, de még Semmelweis Ignác is rendelték szemüveget Libálnál. Magyarországon ebben az üzletben készültek elsőként szemüvegek orvosi útmutatás szerint, rendelvényre. Látáspróbákat is végeztek, kezdetben saját segédanyagokkal, később a Csapodi-Snellen táblák felhasználásával. A vasutasoknak védőszemüvegeket gyártottak szikra, por és korom ellen, ezeket a pályaudvarokon árusították. Kísérleteztek emberi műszem készítésével is.

A Libál család a technikai fejlődéssel lépést tartva külföldről hozatott be egyre korszerűbb gépeket, amelyekkel a kor igényeinek megfelelő szemüveggyártást folytattott. 1871-ben alapították a Veres Pálné utcai üzletüket, amely régi bútortárat, berendezést megőrizve napjainkban is működik. A Libál családot a hazai optikai ipar megteremtőjének tekintik.

KÓTYUK ERZSÉBET

SKULTÉTY, A SZABAD EURÓPAI

Csörög a mobilom: „Itt Csaba! Mikor ebédelünk együtt?” Az elmúlt évtizedben, amióta a munkám Budapesthez köt, sokszor hívott így Skultéty Csaba, akinek viszont nincs mobiltelefonja, csak vezetékes készüléke, mert üzeni azért bármikor lehet neki. A hely pedig, ahová invitál, nincs messze Naphegy utcai lakásától. Úgy hívják, hogy Mákos Guba. Kellemes, szolid árfekvésű kisvendéglő, figyelmes kiszolgáló személyzettel és természetesen jó konyhával, jó italokkal. De nemcsak ebédelni szoktunk itt, hanem alkalomadtán vacsorázni is, vele, élete párjával, Mártival, Kovács Sanyiékkal, a Nagyszőlősről Izraelbe elszármazott baráttal és vitapartnerrel, Weisz (mindnyájunknak csak Suti) Sándorral,

Riskó Mariannával, Papp Tihamér ferences szerzetessel, Nagy Miláékkal, Radványi Adámékkal és néha még másokkal is (a lenti képen). Például a váratlan vendégekkel. Nem volt ez másképp egy tavaly novemberi estén sem, amikor Csaba, „Mi is volt a Szabad Európa Rádió?” című legújabb könyvének megjelenését ünnepeltük. A váratlanul megjelenő urat pedig úgy hívják, hogy Benkő László. Van olyan magyar zenekedvelő, aki e nevet nem ismeri a Kárpát-medencében? Aligha. Ő a legendás Omega együttes híres billentyűse. Rögtön el kell mondanom, hogy Csaba barátunk legújabb könyve számomra azért is volt meglepetés, mert miközben elég gyakran találkoztunk, egy árva szóval sem említette, hogy hamarosan napvilágot lát egy újabb Skultéty opusz, amelyből most idéznék egy részletet: »Örökös nagy gond: a hitelesség. Olyan területre sugároztunk, ahol csak mi nem lehettünk ott. Kis szállodai szobámban hallgatom a saját adásunkat, majd a telefonhoz kapok, megdöbbenve hívom a produkciót: „Figyelj, délelőtt van, és az adásban az hangzott el, hogy ezt a műsort ugyanebben az időben, délután fél ötkor megismételjük. Az Istenért, ez a szalagon maradt,

gyorsan töröljétek!” Mire Mária József, nemrég még a budapesti rádióban hírolvasó: „Látod, ez a különbség. Korábban Pesten úgy volt, hogy a kofa a nagyvásártelepről rögtvest betelefont, a káposzta ára nem az, amit mi imént mondtunk. Itt Münchenben semmi lehetőség, hogy visszajelzést kapjunk, semmi közvetlen kapcsolat a hallgatóval.”

Azért idéztem ezt a részletet, mert a Mákos Gubába betérő Benkő László, amikor megtudta, hogy kinek a könyvét ünnepeljük, kezét csókolt Skultéty Csabának (a képen). Tehát az egykori rádióhallgató így rótt le háláját Csaba munkássága előtt, aki hosszú évtizedekig nem tudhatta, hogy hol, hányan

és kik hallgatják műsoraikat. Benkő Laci viszont volt olyan szerencsés, hogy korábban, németországi útjai során betérhetett a rádió müncheni épületébe, ahonnan például vasárnaponként sugározták a Teenager party-t, Ekecs Géza, vagy ahogy mindenki ismeri, Cseke László közkedvelt zenés műsorát. Vele ott meg is ismerkedett, és azóta is jóbarátok. Benkő akkor nem találkozott Skultéty Csabával, most viszont pillanatok alatt kiderült, hogy mennyi közös ismerősük van. A kívülálló pedig ilyenkor elgondolkozhat azon, hogy bár az életben ritkán adódhatnak ilyen pillanatok, de már ezekért a találkozásokért is megérte csinálni azt, aminek hosszú évtizedeken keresztül alig volt – mert nem lehetett – visszhangja otthonról, a Kárpát-medencéből. Az elmúlt több mint két évtized során viszont szerencsére rengeteg alkalom kínálkozott arra, hogy találkozzon az egykori rádióhallgatókkal Sepsiszentgyörgytől Beregszászig, Kassától Szabadkáig.

„Ha előtte sohasem dolgoztak rádióban, hogyan tanulták meg új munkájukat?” – kérdezte tőlem legutóbb egy érdeklődő újságíró-növendék. Nálunk a hírosztályon ezt a mindennapok hozták meg. Délutáni váltáskor, amikor többen voltunk együtt, de olykor hajnalost is beidézve, László István hírfőnök kiválogatott másolatok alapján végigment az elmúlt huszonnégy óra híradásain. Megtette észrevételeit: ezt pontosabban kellett volna megfogalmazni, abból inkább más részletet kiemelni, amaz feleslegesen bonyolult vagy egyenesen elhagyható lett

SKULTÉTY, A SZABAD EURÓPAI

volna. Nem szólva a magyartalan kifejezésekről. De az ilyen tanórán a kedélyesség sem maradt el. Kiragadok egy esetet: Rákosi idején vagyunk. Minden külföldi gyanús, a külképviseletek tagjai már eleve azok. Komoly zavart okozott, hogy a török követ szeretett színházba járni. Magyarul nem tudott, ezért kísérő társaságában előszeretettel operettek és látványos, könnyed előadásokat látogatott meg. Az lett a baj, hogy a követ havonta pesti színészeknek és más művészeknek fogadást kezdett adni. Ilyenkor másnap az AVO megkönyörkezte a meghívottakat, miről beszéltek, ki és mit mondott kinek? Terjedt is bizalmas körökben: „Te is törököt fogtál?” Nos, László Pista, kezében a hírmásolatokkal, enyhe raccsolásával: „Gyehekek, ezeket a híreket többször is játszották! Meht egy diktatuhával szemben kik mindig az első ellenállók? A művészek, a színészek, az újságírók és a kuhrák.”

Az elmúlt évek során sokszor készítettem Csabával interjút a rádióban, a tévében, elkészült egy portréfilm is „Európa retúr” címmel, de részt vettünk közönség-találkozókon Kárpátalján, és Budapesten is. Miközben figyelmeztetett egy-egy vaskosabb beszólásom miatt, hogy ezekkel a kifejezésekkel csinján bánjak, azért a humorérzéke sohasem hagyta el. Örömmel olvasom mostani könyvében a következő rádiós sztorit, amiről 1999 szilveszterén nyilatkozott nekem a Magyar Rádió Határok nélkül című műsorában.

»Ez az óránkénti ritmus, a híranyagnak mindig nagyon frissen a stúdióba juttatása meg is hozta a csúcsot, minden baki rekordját. A háborúban legyőzött Németországot felvették a NATO-ba. Nagy gesztus egyik megpecsételése Erzsébet angol királynő bonni látogatása. A vendéget Heuss német köztársasági elnök ilyenkor szokásos ajándékokkal fogadja. Kis figyelmességet az uralkodónő gyerekei is kapnak. Kollégánk kissé túl pontos fogalmazása egy váratlanul jött szónál teljesen megzavarta a bemedonót, így a mondat a következőképpen hangzott el: „...a német államfő átadott a királynő kislányának egy lőszerral... lőszarral... lőszörrel tömött babát...”

Szép volt ez az este (is) a Mákos Gubában. Megünnepeztük a könyvet, mindenki jól érezte magát. Kovács Sanyi munkára fogta fényképezőgépét, igazi krónikásnak bizonyult. Ahogy viccesen mondani szoktuk: „dokument jeszty...”

Aztán eltelt egy-két hét és rossz híreket hallottunk Csaba barátunkról. Kórházba került, eltiltották az írástól, az olvasástól. Pihennie kellett. De megérte. Ma, hála Istennek, minden rendben van vele. Meggyógyult. Hamarosan talán jön az újabb könyve. Mert amit az orvosai nem tudnak, vagy csak sejtenek, mi tudjuk: ő a szabad európai...

Ui.: Mindenkinek ajánlom a „Mi is volt a Szabad Európa Rádió?” című Skultéty könyvet. Van mit tanulnunk tőle és belőle.

DEBRECENI MIHÁLY
Fotó: KOVÁCS SÁNDOR

Skultéty Csaba

Mi is volt a szabad Európa Rádió?

»... Volt egy terület, amelyet már személyes okokból is ki kell emelnem: Kárpátalja. Ennek ugyanis a rádióbeli pályamutolsó éveiben én lettem a gazdája. A témát egy Luganóban rendezett magyar kisebbségi konferencián kellett előadnom. Munkácsról származó, Budapesten élő barátom a nyomdatermékek kiviteli tilalmát kijátszva kicsempészeltetett mindent, ami ott magyar nyelven megjelent és továbbjuttatta hozzám, Münchenbe. A folyamatosan jött anyagból kisebb szenzációt keltő tanulmány lett. E témával ugyanis Nyugaton senkinek sem állt módjában behatóan foglalkozni, Budapesten pedig a tárgy szakavatottjai ismereteiket nem publikálhatták. A Szovjetunió belüli kis terület lévén, a szovjet ügyek házi szakértőinek a figyelmén kívül maradt. Az amerikai vezetőséget a téma nem érdekelte, az a többi osztálynak is közömbös volt. Szabadon cselekedhettem. Így a legkülönbözőbb műsorokba beépítve hallgatóink már pusztán a helységnevek említésével is olyan nemzetrész helyzetéről és életéről értesülhettek, amelynek Kádár Magyarországon még a pusztaság létét is elhallgatták. Így lettem a házon belül a kárpátaljai ügyben „egyszemélyes maffia”.«

Helikon Kiadó, 2011

„A zene a lélek mosdóvize”

Dinnyés József zenéjét hallgatni mindig élmény. Február 5-én Kondor Katalin beszélgetőműsorának vendége volt a daltulajdonos Budapesten, a Klebelsberg Kunó Művelődési, Kulturális és Művészeti Központban.

Sokan eljöttek a rendhagyó koncertre, és ez nem is csoda, hiszen Dinnyés József csaknem ötven éve járja az országot, nemcsak a magyar költészet kiváló népszerűsítője, hanem saját dalaival közéletünk visszasságait is megénekli. A hanglemezgyártó vállalat hosszú évekig bojkottálta őt, sok dolga volt a cenzúrával is.

A hatalom nem is igen kedvelte sem Magyarországon, sem az idegenbe szakadt nemzetrészek földjén. Nekünk, kárpátaljai magyaroknak sok közünk van a daltulajdonoshoz, mert már a 70-es 80-as években elhozta hozzánk Ratkó József, Váci Mihály, Utassy József, Mezey Katalin és sok más költő megzenésített verseit. Egy emlékem van róla 1980-ból, amikor a beregszászi Tanítók Háza színpadán, háta mögött Lenin hatalmas portréjával tele torokból énekelte, hogy „határtalanul szeretném hazámat”. Abban az időben történt ez, amikor még csak két évente kaptak kézhöz útlevelét a szovjet állampolgár, hogy friss levegőt szívhasson a szögesdróton túli anyaországban.

Dinnyés József azóta sok száz koncertet adott, tanította hallgatóit emberségre, magyarságra. Az utóbbi időben az Aranyalmás Kiadónál több CD-je is megjelent a szabadiskola hallgatói számára. Eljutott a zene- és verskedvelőkhöz a kárpátaljai Kovács Vilmos, S. Benedek András, Vári Fábán László költészete. „Akiket a határ elhagyott” címmel erdélyi, felvidéki, vajdasági, kárpátaljai költők alkotásaiból készített zenés válogatást.

Kondor Katalin arról is faggatta beszélgetőtársát, mivel foglalkozik most. Elég meglepő volt a válasz: börtönöket látogat. Megtudtuk, hogy Magyarországon harmincöt börtön van, és bizony az elítéltekre is ráfér egy kis lelki táplálék. Börtönmissziót vállalt, vonaton járja az országot, hogy egy-egy előadás keretein belül hozzájáruljon a rabok szellemi megújulásához.

Németh László írta, hogy „A zene a lélek mosdóvize”. Úgy érzem, a rendezvény után lélekben mindannyian tisztábbak lettünk.

FÜZESI MAGDA
A szerző felvétele

Linner doktor szőlője

Annak idején dr. Linner Bertalan beregszászi sebész híre eljutott Munkácsra, de még Frigyesfalvára is. Habár Munkácson is voltak híres orvosok, köztük dr. Fedinec, aki később az ungvári egyetem professzora lett, dr. Wittenberger, dr. Braun Terka, dr. Debreceni Mihály és a többiek, mégis sokkal emlegették Linner doktor nevét.

1956-ban nősültem meg, és „belecsöp-pentem” Beregszász „közepébe”. Feleségemmel kívül a városban nem ismertem senkit, őt is csak „távolabbról.”

A szőlőszovhozban agrotechnikusként kezdtem dolgozni és a legelső két ember, aki barátom és tanácsadóm lett, Dalmay Zoltán és dr. Oszák László volt. Dalmay Zoltán néhány évvel azelőtt tért vissza a lágerből a „málenkij robotról”, ahol négy esztendeig raboskodott. A szovhozhoz őt részlege volt, ő az első részlegen dolgozott könyvelőként. Dr. Oszák László, aki magyarok alatt főispán volt Huszton, a szovhozban kapott agronómusi állást.

Dalmay Zoli bácsi, bár sokkal idősebb volt nálam, megismerkedésünk után rögtön felajánlotta, hogy tegezzem. Mielőtt munkába indult volna, mindennap betért a templomba, imádkozott, és áldozott. Még a lágerben fogadalmat tett, hogy ha az Isten hazavezérli, soha nem felejt el ezt a kegyelmet. Tőle hallottam, hogy dr. Linner Bertalan főorvos úr is naponta betér a templomba, imádkozik, Istentől kér segítséget, mielőtt a kórházba menne.

Még a munkácsi kórházban azt hallottam valakitől, hogy 1949–1951-ben több moszkvai orvost megbízhatatlannak nyilvánítottak és munkatáborba vittek, mert Sztálin arra gyanakodott, hogy meg akarják mérgezni. Allítólag ekkor nagy titokban Sztálinhoz vitték dr. Linner Bertalan főorvos urat, hogy vizsgálja ki a betegségét. Erről senkinek nem volt pontos tudomása, ha volt is, nagy titokban tartották.

Egy alkalommal a szüleim Frigyesfalváról jöttek hozzánk Beregszászba látogatónak. Édesanyám váratlanul megbetegedett. Amikor Oszák Laci bácsi, aki barátja volt a főorvos úrnak, tudomást szerzett anyám rosszullétéről, felhívta telefonon Linner doktort. Munka után, otthonában fogadta anyámat. Megvizsgálta, megröntgenezte, ellátta tanácsokkal és felírta az orvosságokat. Fizetni akartam, vagy meghálálni valamivel, de semmit nem fogadott el. Akkor találkoztam először szemtől szemben e rendkívül becsületes emberrel, akiről annyi sok jót hallottam, akiről ódákat zengtek nemcsak Beregszászban, Munkácson, hanem egész Kárpátalján, és annak határain túl is.

Dr. Linner Bertalan nemcsak kiváló sebész, belgyógyász, diagnosztika, hanem kitűnő szőlőnemesítő is volt. Annak idején Magyarországból, Olaszországból, Franciáországból hoztatta a legkiválóbb szőlőfajtákat, és tovább nemesítette őket. Tudását a szovjet éra szőlészei is elismerték. Nagy nehézségek árán kiharcolták a megyei ha-

tóságnál, hogy azt a kis részleget, amelyen szőlőt nemesített, meghagyták a főorvos úrnak további kísérletezésre. Egykori négyhektáros szőlője francia jellegű teraszosítással, korszerűen volt telepítve: utakkal, terasz köfalakkal, vízlevezető árkokkal. A vizet a permetezéshez nem kellett felhordani a hegyre, ott voltak az esővízgyűjtő és -ülepítő ciszternák.

Marosi Sándor már magyarok alatt, az 1940-es években is dolgozott dr. Linner szőlőjében, és a szovjet időben, a szovhoz megalakulása után ugyanott folytatta a munkát: ahogy más szőlősgazdákét, a dr. Linner szőlőjét is államosították.

A beregszászi Linner-szobor

Egy-két alkalommal módomban volt megfigyelni, milyen pontossággal porozta be és hermetizálta a szőlővirág bibéit Linner doktor. Kitűnő borokat is készített. 1966-ban borversenyt rendeztek a Beregszászi Szovhozban egész Kárpátalja szőlőszovhozainak boraiból. Akkor már a vállalat igazgatója voltam. Egyeztettem a megyei szovhoztrósz igazgatójával és dr. Oszák László agronómust kértünk meg: beszéljen a főorvos úrral, hogy az ő borait is indítsuk titkos számok alatt a borversenyen. A főorvos úr beleegyezett. Négyfajta bort ajánlott fel. Dr. Linner egyik borát valamennyi borszakértő győztesnek nyilvánította, mert tulajdonságaival felülmúlta az összes többi bort. Dr. Linner nem vett részt a borversenyen. A végeredmény sok borászt meglepte, de elfogadták, és az eredményhirdetéskor a doktor úr három másik bora is dicséretben részesült.

Voltak, akik nem tudták megemésztetni a doktor úr népszerűségét: az újságokban mindenféle rágalmozások jelentek meg, hogy lejárassák. Azt írták, hogy dr. Linner kihasználja az embereket, a szőlőjében minden munkát másokkal végeztet, árusítja a borait. Ezt a rágalmozást a főorvos úr nem bírta elviselni. Egy nap bejött az irodámba, helyet foglalt, elővette a kis táskájából a kézzel írott kérvényt és elém tette. Lemondott a részlegéről.

Ameddig olvastam a kérvényt, könnyes lett a szeme, de az enyém sem maradt szárazon. Sokáig beszélgettünk. Próbáltam meggyőzni, hogy ne vegye a szívére a sok rágalmozást, folytassa kedvelt hobbiját. Végül behívatam dr. Oszák László agronómust, ketten beszélgettünk a főorvos úrral. Am elhatározása végleges volt. Átadott nekünk egy noteszt, amelyben a feljegyzései voltak a szőlőnemesítő munkájáról, eredményeiről.

Dr. Oszák László agronómustal dr. Linner Bertalan jegyzetei alapján a 0,35 ha kísérleti szőlőjéből kiválasztottuk a legjobbakat: a százból több mint ötvenféle nemesített szőlőt. Az 1. számú brigádban, ahol a már említett Marosi Sándor volt a brigádvezető, kialakítottunk egy részleget: minden fajtából egy-egysort. Zöldoltással akartuk szaporítani. A gyűjtemény gyarapítása céljából megrendeltem a Krim-félszigetről 100 fő kiváló fajta szőlőt. Lugasnak különleges betonágásokat csináltattunk. Minden sorban a legelső betonágásra rá volt írva: Linner 1, Linner 2, Linner 3, és így tovább, meg a szőlőfajta neve.

Engem 1973 májusában váltottak le az igazgatói posztról. Sorozatban több baleset is történt ugyanis, és a megyei vezérkar az az akart példát mutatni „felfelé”, hogy eltávolítottak a szovhozüzem éléről. Dr. Linner Bertalan jegyzeteit dr. Oszák László agronómustól hagytam. Az új igazgató még abban az évben leváltotta „Hudák embereit”, Marosi Sándor brigádvezetőt is, akire annak idején rábíztam a Linner-gyűjtemény gondozását. Az új jövevények nem törődtek a nemesített szőlők parcellájával, a kollektív tönkrement.

A 0,35 hektár kísérleti részleg – Beregszászban, a Pacsirta étterem épületével szemben – dr. Linner főorvos úr szőlőnemesítő munkájának felbecsülhetetlen eredménye volt. Szomorú véget ért: nem tudni, kinek a beleegyezésével és engedélyével először a város szemetét hordták oda, utána a földdel tették egyenlővé és gépkocsiparkoló alakították ki a helyén.

Igaz, a pusztulás hamarabb bekövetkezett: leváltásom után pár év múlva (közben egy másik vállalat élére kerültem), amikor kíváncsiságból végigmentem az 1. brigád szőlőültetvényén, az egykori Linner-gyűjteményben nem a szőlő, hanem a gaz magasodott. Akkor még egyes betonágásokon elmosódottan látszottak a felírások: Linner 2., Linner 6., Linner 53., de többnyire az ágakok ki voltak dölve, vagy kihúzva és összetörve. Végtelenül elszomorított az a nemtörődömség, amelyet egykori munkahelyemen tapasztaltam.

Dr. Linner Bertalanról sokat lehetne még írni: arról, hogyan segítette a szegényeket, hogy ingyen kezelte őket, sok pénzt adományozott a beregszászi templom felújítására, és még hosszan folytathatnám. Nem tudom, volt-e valaki, aki a dr. Linner Bertalan által nemesített szőlőfajtákból megmentett legalább egy tövet is, és ha igen, az utódoknak van-e róla tudomásuk?

HUDÁK RUDOLF,
Nápkor

Családi emlékek Móriczról és Szatmár vármegyéről

Móricz Zsigmond 1879-ben született a Szatmár vármegyei Tiszacsécsén, ha nem is abban a házban, amelyiken az emléktábla van. Az igazi szülőház ugyanis tágas volt, a Rákosi-korszak úgy ítélte, túl pompázatos egy szegényparaszt íróhoz. Kisebbit kerestek, azt nevezték ki szülőháznak. Az eredetit pedig vagy fél évszázaddal ezelőtt szépen hagyták lebontani. Móricz Bálint, az író apja nem volt ugyan szegényparaszt, hanem egy feltörekvő falusi vállalkozó, malma volt a Tiszán, övé volt az első cséplőgép a faluban, mégis az apa háza elég messze esett az anyának, a pap gyermekének a házától. Társadalmilag is. A Tisza árveizeitől sokszor meglátogatott kis Tiszacsécséről már Fényes Elek megírta, hogy „magyar falu Szatmár vármegyében 4 római katolikus, 358 református, 10 zsidó lakossal, református anyateplommal. Határa ennek is nagyrészt sárga agyagos, a Tisza felé homokos; rétje kevés; erdeje nincs, de gyümölcssei hasznosok.” Ez a kis falu, ez a szép falu volt Móricz élete első éveinek színhelye, a boldogság szigete. Egyik utolsó írása, a Magyar Csillag második évfolyamában, az 1942 nyarán megjelenő Ficfás Tiszahátan, ahol gyermek voltam erről a csodáról szól, hallatlan megjelenítő erővel, hiszen eredetileg rádióelőadás volt.

„Az a zavartalan boldogságom egész életemben vidított, hogy olyan szép szülőföldem volt, amilyen csak a mesében lehet. Mindig szégyelltem magam a gyermekeim előtt, hogy én nem tudtam nekik ilyen tökéletes, szabályszerű és elbűvölő szülőföldet biztosítani. Ők itt születtek, itt nőttek fel Budapesten. Budapest a világ legszebb városa, nem is születtek ennek rossz táján, ligetes volt az ott a Ludovikánál, szemben velünk a botanikus kert. Közel a Népliget. És bármekkora kirándulást is tettünk, csak egyre szebb tájra lehetett őket elvinni, a Gellérthegyre, a Svábhegyre, a Dunára s Lányfaluba...”

De ehhez képest micsoda tündérsziget Csécsé ott fenn a Tiszahátan, a szőke Tisza partján, a hatvankét házból álló kis falu, amely úgy körül van véve gyümölcsösökkel, szilvásokkal, hogy ha az ember szekérrel közeledik felé, semmit sem lát belőle távolról, csak a gyümölcserdőt és annak közepén a pompás fatornyot hegyiben egy kopjagombbal.

Ez a falu igazán tiszta s valóságos gyermekkert.

Azt nem tudom, a felnőttek mért maradnak ott akkor is, mikor már felnőnek – de a gyerekeknek paradicsom. Talán a szülők csakugyan a gyermekeik érdekében tanyáznak halálukig a hatszázholdas határu kicsi kis faluban...”

Első nagy élménye négyéves korában a tiszai árvíz volt, de a veszélyességét fel sem fogta. Tökéletesen megértem – én a Szamos árvízét tapasztaltam meg négyéves koromban Olcsvaapátiban. A férfiak láza-

san dolgoztak, az asszonyok pedig – a gazdag Kósák, a majdnem olyan gazdag Szásziak és a szegényebb Halásziak – a parányival magasabban fekvő templom előtt álltak és gyönyörűen énekelték a zsoltárokat. Nem hiába: a víz nem jutott el a templomig.

Az iskolával azonban a csodának vége szakadt, Móricz Bálint gazdagságával együtt. Móricz az iskoláit Túristvándiban kezdte meg – nos, ott is van vízimalom, Kende Zsigáé, mindmáig csodálatos állapotban –, majd Prügön folytatta a szabolcsi Taktaközben, megint csak víz közelében. Móricz Bálint akkor már itt dolgozott, ácsként. Nem volt szakképzett ács, de amit épített, az akár ma is áll. Akkor még nem úgy tekintettek az emberek az épületekre, mint ma, az örökkévalóságnak dolgoztak, évről évre jó karban tartották a házaikat. Ma meg a legnagyobb épületeket is úgy kezelik, mint a kapcájukat, nem törődnek vele, lelakják, aztán eldobják, helyette méregdrágán bérelnék újat, mint ez a budai postapalotával éppen napjainkban megtörtént.

A gimnáziumot az író Debrecenben kezdte meg 1891-ben. Ezekről az évekről csodálatos beszámolóknak van, az önéletrajzi ihletésű Légyjő mindhalálig. Nyilas Misi még a nevét is az író családjából kapta, hiszen anyai felmenői közé tartozott Nyilass lelkipásztor úr. És ha azt olvassuk, hogy Misi megvett egy fehér pergamenkötésű könyvet, kiszedte belőle a nyomtatott oldalakat, üres lapokat kötött bele, és ráírta: Nyilas M. 1892, találni fogunk a Petőfi Irodalmi Múzeum gyűjteményében egy nemrég oda került fehér pergamenkötésű könyvet, rajta: Móricz Zs. és az évszám. A Forr a bor és a Bál folytatja majd a diákevekre való visszatekintést, az Életem regénye pedig már nyíltan is önéletrajz lesz. Kár, hogy csak tízéves koráig jut el az író benne. A középiskola – 1894 és 1896 közt Sárospatak, 1897 és 1899 közt pedig a paraszti alapítású kis-újszállási gimnázium – elvégzése után visszatért Debrecenbe, előbb teológiát, majd jogot hallgatott, később Budapesten jogot, majd bölcsészetet. Állást keresett, önmagát kereste, volt óraadó tanár Kisújszálláson, hivatalnok a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban, a Központi Statisztikai Hivatalban – de csak az öccséből, Móricz Miklósból lett statisztikus. 1903-tól az Ujság segédszerkesztője, 1907-től pedig a Magyarország vármegyei és városai (a Borovszky-féle monográfia-sorozat) segédszerkesztője. A hírlapban egyetlen cikke sem jelent meg, a monográfiákban annál több, részben a saját neve alatt, részben – megint csak a Nyilas név – Nyilas István álnév mögé rejtőzve. Ő írta a Szatmár vármegyei kötet népmismereti részét, majd a Pest–Pilis–Solt–Kiskun vármegyei és Esztergom vármegyei kötetek hasonló anyagát, de az esztergomi kötetben a természeti viszonyokat

is ő fogalmazta meg (szidta is érte Lóczy Lajos, a nagy földrajztudós), sőt az ő tollából származik a kötet bevezetője – a református papivadék írta a Vaszary Kolos hercegprímás nevével jegyzett oldalakat. Asztmári néprajzoskodást szívvel csinálta, őt nagy utat tett meg népdalokat, népmeséket gyűjtve. A többi pénzért, és erre szüksége is volt, hiszen beleszeretett Holics Eugéniába, Jankába, és 1905-ben feleségül is vette. Két egymásnak teremtett, de egymás életét örökösén megkeserítő ember őszinte szerelme volt ez, és Móricz bepillantott egy kicsit a Felvidék kisvárosi életébe, hiszen Janka Nagyrocéról, a szlovák nemzeti mozgalom egyik központjából származott, és a rozsnyói temetőben van első gyermeküknek, Bandikának a sírja. (A harmincas években Móriczot meghívták Rozsnyóra felolvasást tartani, és a honoráriumából száz cseh koronát egy ismerősének a kezébe adott csendesén, kérve, hogy a kisfiú sírját keressék meg és gondoskodjanak a fenntartásáról.)

Térjünk azonban vissza egy pillanatra Szatmárhoz, az egyetlen szatmári községhez, amelyet Trianon Csehszlovákiának jutott, most tehát Ukrajnához tartozik, a gazdag Nagypaládhöz. Ennek köszönhetően ugyanis, hogy egyáltalán megszülettek családi emlékeim. Nagypaládon volt református pap dédapám, Bencsik István, a nagybányai egyházmegye esperese. Nála volt legátus teológus korában Móricz Zsigmond. Évfolyamtársával, Fóris Lajossal – ugyanennek az egyházmegyének későbbi esperesével – együtt ment Nagypaládra. Az ugocsa, tiszabökényi születésű Fóris Lajos ekkor már javában udvarolt dédapám számtalan lánya közül az egyik legfiatalabbnak, Violának. Viola nénem nem volt szép, ráadásul nagyon szigorú volt, a húga, Bencsik Erzsike azonban szemrevaló is, kedves is, szaporanyelvű is. Móricz tehát Erzsikének mondta a szépeket, hogy: a magas lelkeszlak olyan a holdfényben, mint valami várkastély, és a lányok benne a várkisasszonyok. A várkisasszonyok remekül főztek – erre mind vér szerinti anyjuk, mind mostohaanyjuk nagyon adott – és csodálatosan ügyes kezű kertészek voltak. Minden lánynak megvolt a maga külön kertrésze, és büszkén mondhatom, hogy Erzsikéé volt a legszebb. Erzsikéé, aki remekeket társalgott Zsigával, tetszett is neki a szórakoztató, sőt érdekes beszédű legátus, hálásnak kell tehát lennem Viola nénemnek, aki szokott szigorával intette Erzsikét, hogy bánjon tartózkodóbban „azzal a kis kancsi emberrel”. (Móricz is örökölt valamit a Pallagi családban szokásos kancsalságból.) Erzsike tehát egy kicsit tartózkodótabban kezdett bánni Móriczzal, és az én öngy szemponomból jól is tette, hiszen így nem lett belőle Móricz Zsigmondné, hanem csak Halász Gyuláné, utóbb pedig az

Családi emlékek Móriczról és Szatmár vármegyről

Én nagyanyám. Holics Janka öngyilkossága után egyszer, már a Fővám téri szép nagy lakásban Móricz csipőre tett kézzel, kihúzva magát – nem sokkal volt magasabb 160 centiméternél – ugratni kezdte nagyanyámat: „Talán mégis jobban járt volna, Erzsikém, ha azt a kis kancsi embert választja Paládon.” Nagyanyám nem maradt adós a válasszal: „Így jártam jobban, Zsigám, mert én még élek.”

Most azonban megint csak Pestre kell mennünk, az Üllői úti már ismert lakásba, a Fűvészkert és a Ludovika park szomszédságába, hiszen itt születtek a lányok, az okos Virág, a szorgalmas Gyöngyi és a kedves Lili. De még a lányok előtt megszületett a Móricz sorsában óriási fordulatot hozó nagyszerű novella, a Hét krajcár. Móricz 1936-ban szükségesnek tartotta, hogy felvétesse magát a kortársak lexikonába. A Ki kicsoda hasábjain megírta, hogy a Hét krajcár megjelenése után „már csak a szépirodalommal foglalkozott”. Egy régi sérelmére is visszatért a róla szóló cikkben, hiszen azt közli, hogy „tagja a Petőfi- és a Kisfaludy-társaságnak” – pedig 1919 után mindkettőből kizárták. A lakáscím már megint változik: „Budapest, XI. Horthy Miklós út 50. Tel.: 1-865-72.”

Az igazi cím azonban Móricz számára egyre inkább: Leányfalu. Rózsahelyi Kálmán, a Nemzeti Színház tagja csábította ki oda, de a megtekintett házak egyike sem tetszett az írónak. Valami mégis, annál inkább. Móricz Virág így ír erről a Magyar Csillag 1942. november 15-én megjelent számában, Édesapám című szép és mégis tény-szerű írásában:

„Édesapám harminc évvel ezelőtt kirándult egyszer Leányfaluba és ott beleszeretett egy csodálatos, terebélyes vén diófa-ba. Két nap alatt megvette kertestől. Azóta Leányfalu volt életének kedves kerete. Az év nagy részét mindig kint töltöttük, az utolsó években állandóan kint lakott, kerteszet rendezett be, lovat, malacot, csirkéket tartott, és családja-ba fogadta minden kerteszt és munkását, aki kertjébe vágta az ásját.

Leányfalu csöndjében írta majdnem minden regényét, novelláját, színdarabját. Kitért ablakán a hajnali madárfütty belesendült írógépe kattogásába. Büszke volt rá, hogy több mint harminc éve mindent írógépen írt. Nagy, erős gépe van, csak az bírta ki indulatát, ami átforrósította munka közben. A könnyű gépeket napok alatt szétverte.

Fiatalon is korán kelt, de később már sokszor háromkor, és az öt óra soha nem találta ágyban. Mikor még alszik az egész világ, csönd van a házban, akkor szeretett legjobban a gépével beszélgetni. Mire mi felkeltünk, már túl volt az első munkán. Az unokái betörték hozzá, és ő frissen, nevetve ugrott fel az asztal mellől, ölbesezte őket, és úgy ment ki velük a verandára reglizni, mint egy rakott almafa.

Szerette, ha tele van a ház családdal, barátokkal. Régi nyarakon huszan is voltunk együtt, de abból legalább öt-hat gyerek. A maga és a testvérei gyerekei, aztán az unokái.”

Ennek a vendégszeretetnek köszönhettem, hogy nagyanyámmal–nagyapámmal vagy anyámmal–apámmal jónéhányszor kint jártam Leányfalun. A kertben egy óriási laborban valamelyik lányunka üldögélt meztelenül – ne tessék aggódni, nagyon kicsik voltunk. Móricz imádott az emberekkel beszélgetni, hiszen tudjuk, néprajzi gyűjtő nehezen boldogul enélkül. Még gyerekekkel is hajlandó volt társalogni. Velem is. En pedig nem féltem tőle, orosz-lánfeje zömök, alacsony testen nyugodott, nem volt csupa láb, mint a legtöbb felnőtt. Ráadásul ugyanúgy beszélt, ahogy nagyanyám, ugyanazzal a szatmári–tiszahegyi tájszólással. Olyan volt, mint egy családtag, mint egy jólismert rokon. Figyelmes volt, tudott és szeretett ajándékozni. Babits esztergomi házában a vendégek a falra írhatták fel a nevüket, az érdekesebb aláírások mindmáig olvashatók. Móricznál egy fehér vasajton örökíthették meg magukat az ezzel megtisztelt látogatók. En is kaptam egy vastag sárga ceruzát – máig is megvan –, hogy feliratkozzam. Középre akartam oda-kaparni a nevemet, de nagyapám csendben figyelmeztetett, hogy mindenki ezt a hibát követi el, ha az ajtó szélére írok, több helyem lesz, és több esélyem arra, hogy az aláírásom megmaradjon. Móricz egy kis zöld ceruzát is elővett. „Ezzel valami igazán szépet írtam. Neked adom.” (Talán a Pillangó volt ez az „igazán szép”, tudomásom szerint azt írta végig ceruzával.) Annyira örültem neki, hogy meg sem köszöntem. Anyám azonnal pofonokkal fenyegetett, de Móricz megállította. „Nem kell erőltetni a dolgot. A gyerekek nem szeretik megköszönni azt, aminek örülnek. Gondoljon csak a karácsonyra.” És utána már anyámmal beszélgetett. „Azt mondják, hogy Báthory Gáborban Adyt írtam meg, Bethlen Gáborban meg sajátmagamat. Hát ez nem egészen igaz. Az én heves ösztöneim is benne vannak Báthoryban.” Nem nagyon értettem, mit mond, de éppen ezért megmaradt a fejemben.

Nagy öröm volt, amikor Veres Péter egyik írásában olyasmit olvashattam, ami megegyezett az én tapasztalataimmal. A Parasztok, paraszti írók és Móricz Zsigmond című eszmefuttatásban ez olvasható: „Még ismeretlen koromban, de amikor már ő tudott rólam – mert hisz mindenkit számontartott – bejött hozzám, amikor a Hortobágyra vezetett az útja. Úgy tudott bejőni, hogy abban sem írói fölény, sem újságírói tolatkodás nem volt, és amikor elment, úgy tudott otthagyni a gyerekeim számára egy doboz cukorkát, hogy csak jó sokára vettük észre. Impresszionista lélek volt, de olyan finoman elrejtőzött benne a

kíváncsi író, hogy sohase éreztük, hogy a számára mi írói objektumok vagyunk. Ismer-te a fajtánkat, tudta, hogy a gyerekeinkből milyen nehéz kikényszeríteni a köszönöm szépen-t, s bölcsen megkímélte ettől az én gyerekeimet is.”

A csodálatos Leányfalut Móricz imá-dta, alig várta, hogy tavasszal kiköltözhes-sék oda. Janka viszont alig várta, hogy visszamehessen Pestre. Ha pedig Móricz távol volt tőle, eszeveszett féltékenysé-g gyötörte. (Korántsem mindig alaptalanul.) A második feleség, Simonyi Mária színész-nő – a házasság 1926-tól 1937-ig tartott, el-válni azonban utána sem váltak el – eleve nem volt vidék- és háztartásimádó asszony. Móricz a házasság bomlásakor, 1937-ben írta meg kettejük történetét a Míg új a sze-relem című regényben. 1936-ban megkez-dődött, vagy legalábbis komolyra fordult Móricz utolsó kapcsolata: Littkey Erzsébet-tel, Csibével, akiből később Móricz Erzsike lett. Az árvalánnyal Móricz természetesen rengeteget beszélgetett, és a szívfacsaró történetmorzskákból 1939-re megszületett a Csibe című kötet, 1941-re pedig az Árvács-ka című remekmű. A kültelki ágyrajáró pro-letárlányt Móricz megszerette, taníttatta, örökbefogadta, ő vezette a leányfalusi ház-tartást, sőt utóbb Móricz rábízta folyóiratá-nak, az 1939 karácsonyán átvett Kelet Né-pének szerkesztőségi titkári feladatait is. Csibének utóbb könyvesboltja lett – 1971-ben antikvárium dolgozóként halt meg.

Sokan megemlékeztek Móricz olthatatlan kíváncsiságáról, csodálatos, a bizalmatlan és zárkózott szegényeket is megszola-lásra bíró beszélgetni tudásáról. Legalapo-sabban Schöppflin Aladár a Magyar Csillag Móricz-emlékszámban:

„Aligha van, aki a magyar világot annyira személyesen ismerte, mint ő. Harminc év óta állandóan utazgatott az országban – olyan vagyok, mint egy utazó ügynök, mondta ő maga. A vasúti bérletjegyet, amely mindig a zsebében volt, alaposan kihasz-nálta, akármikor eszébe jutott, csak kapott a vonatra, és utazott, sokszor egészen öt-letszerűen, valahova vidékre. Legjobban szeretett harmadik osztályon utazni, ott szó-ba állhatott kubikosokkal, mindenféle mun-kásokkal, paraszttal, kofaasszonyokkal, hallgatta beszélgetésüket, amelyek rendsze-rint bajaik körül forogtak, szóba állt velük, kikérdezte őket életükről, érdeklődött apró dolgaik iránt. Tudott az egyszerű emberek nyelvén beszélni, bizalmukat megnyerni. Szerette a szegény embereket, s azt ezek érezték, kitárták magukat előtte. Már ismer-ték mindenfelé, bizalmasan beszéltek vele. Neki ez kellett – ha néha rám jön, parasztot kell látnom – mondta, ha kérdezték, mért utazik annyit. Állandóan a fülében volt az egyszerű emberek beszéde, az ilyen úti be-szélgetésekből jobban ismerte a vidéki nép életét, mintha állandóan tanulmányoz-ta volna néprajzi kutatók módjára.”

Családi emlékek Móriczról és Szatmár vármegyéről

Utolsó éveiben rengeteget dolgozott.

Megírta a tervezett Rózsa Sándor-trilógia első két kötetét: Rózsa Sándor a lovát ugratja, Rózsa Sándor összevonja a szemöldökét. Készült a trilógia befejezésére és az Erdély folytatására, az 1940-ben visszakerült észak-erdélyi és székelyföldi utazások élményanyagára támaszkodva pedig egy nagy útirajz megírására. A leányfalusi dolgozószoba tele volt könyvespolcokkal, majdnem csupa történelmi és irodalomtörténeti művel, a történelmi regények forrásaival. Móricz továbbra is ott állt a Nyugat utóda, a Magyar Csillag mellett, Zilahy Lajos Híd című folyóiratának főmunkatársa volt, a Kelet Népe pedig büszkén hirdette, hogy Móricz Zsigmond folyóirata. Amozgalmárok rossz néven vették tőle, hogy ennek a lapnak a beköszöntőjében meghirdette programját: „Hagyd a politikát! Építkezz!” Úgy érezte, az ország megérett, de nem készült fel a szociális változásra. Nem várt igazi jót a kormány-párttól, nem sokkal többet a belőle kivált Imrédy-féle párttól (Virág lánya és annak férje, Kolos – akkor még Koch – Richárd, egy kitűnő mérnök, később kommunista miniszterhelyettes ekkoriban még ennek a pártnak volt lelkes híve), semmit a nyilasok demagogiájától, a hagyományos ellenzéki pártokat pedig erőtlennek tartotta. Gyakorlati kérdésekkel foglalkozott. „Emberfölköti erő, tett-vág és ezermesteri érdeklődés élt benne minden élet és realitás iránt, legyen az népfőiskola, újfajta gyümölcsaszaló eljárás országos propagálása, telepítési szakkérdés vagy muskátli-tömegtermelés. Rengeteg jó ügynek volt igazi minisztere” – írt róla Szabó Lőrinc. „Betegen, elhasználtan járta az országot, hogy valamit lendíthessen. Amikor az árvíz hajléktalanná tette az alföldi magyarság jó részét, utazó ügynöke lett a Sándor-féle szénporos téglának. Az irodalmárok megmosolyogták, bogarasságnak vélték. Mi magunk is fanyalogva, kételkedve követtük. Ma szerte az országban épülnek a házak ebből a téglából, s a házamtól pár száz lépésre ott áll egy hatalmas gazdasági iskola: az udvaron levő gödörből épült, ott égették helyben a téglát” – így Veres Péter. 1940-ben első kiadásban, 1942-ben jóval meg bővítve kiadta a Magvető című antológiát a régi és a kortársi magyar irodalomból, hogy – mint tréfásan mondotta – „legyen egy gyűjtemény, mely a magyar irodalom minden betiltott írását tartalmazza”. Amásodik kiadás ajánlásában ezt írta: „Ennek a könyvnek minden darabja kell hogy gyönyörködtesen, tanítson és nemzeti öntudatot építsen.” Ott ült sátrában a könyvnapon, majd a Nemzetközi Vásáron, sőt – napimádó lévén – sokszor a sátor mellett, a forró napon. Dedikálni nem szeretett, így hát csak a nevét írta be a megvett, csakis a megvett könyvekbe. (Öröm számomra, hogy nekem két hosszabban dedikált Móricz-könyvem van. Nagyapámnak, aki 1934-ben elindította az Édes anyanyelvünk sorozatát a rádióban, azt írta be a Légy

jó mindhaláláig címlapjára: „Halász Gyula kedves barátom azok közül való, akik ezt a címet mint jelszót viselik pajzsukon. 1930. máj. 7. Móricz Zsigmond.” A Barbárok pedig akkor jelent meg 1932-ben, amikor én megszülettem. A dedikációban nemcsak apámat és anyámat köszöntötte, hanem engem is: „Tamás Tibort, mint kis barbárkát.

1932. febr. 2. Móricz Zsigmond.”)

1942 nyarán már nagyon fáradt volt. Egyedül is érezte magát, hogy megint csak Szabó Lőrincet idézzük: „Legtöbb kortársát, fegyverbarátját már elvesztette, Adyt, Babitsot, Tóth Árpádot, Mikes Lajost, másokat – Téged még csak ismerlek, szinte gyermekkorodban közénk kerültél, de mi közöm, mi személyes közöm van már nekem a fiatalokhoz? – panaszkolt nekem százszor is, és akkor is, ott, a vonaton. – Az én nemzedékem nagyrészt elhalt, és arra figyelmeztet, hogy egyedül maradtam...!” 1942 szeptemberének legelején agyvérzés érte, és 4-én, éppen Budapest első bombázásának óráiban meghalt.

Kár, hogy idegen nyelvre elég keveset fordították. Nem is lehetett könnyű tájszavakban, magyar ízekben bővelkedő stílusát idegen nyelven újrakölni. Amikor nagynéném, aki Angliába ment férjhez, már a második világháború kitörése körüli időben arra gondolt, hogy valamelyik Móricz-regényt lefordítja, Zsigabácsi azt írta neki: „Arra kérem, hogy drága édesanyjának azon a gyönyörű szatmári nyelvén szólaljon meg.” Hogy még egy Szabó Lőrinc-idézetet olvasunk, ezúttal éppen erről a kérdésről: „A külföld mindenütt az emberiség egyik nagy klasszikus íróját kaphatja benne a Hamsunok vagy Gorkijok fajtájából, egy apostolkodás nélküli Tolsztojt. S vele élő és igaz képet a magyar glóbuszról. Újabban divat azt hinni, hogy csak a népi-nemzeti érdekelheti a külföldet. Ez tévedés. Ami túlságosan különle-

ges, az idegenben csak folklorista, csak romantikus érdekesség; a túlságos eredetiség elválaszt és különtart. A nemzetinek és az általános emberinek szerencsés egyensúlya kell hozzá, hogy irodalmi mű más országban is megértésre találhasson. Móricz Zsigmond eléggé magyar és eléggé emberi-európai ahhoz, hogy sehol se legyen egzotikum, ahol szeretik a nagy művészetet és a mély emberi gyónásokat.”

Hatalmas életmű maradt utána. Rengeteg mindent nem is ismerünk, nem is ismerhetünk belőle. Naplójának csak töredékei kerültek közgyűjteménybe. Kéziratai, feljegyzései jobbra magánygyűjtökhöz kerültek. A Rákosi-korszak, akárcsak Adyt vagy József Attilát, a maga képére igyekezett torzítani, a maga hasznára igyekezett kihasználni őt is. Még a tiszacsécsi szülőház szomorú esete is ezt igazolja. Móricz Virágéknak nem volt elég erejük ahhoz, hogy eredményesen fellépessenek mindez ellen. At kellett állniuk az állampárt oldalára. Meg is tették. „El fognak majd jönni – írta a hagyatékról Schöppflin –, akik ezt a gazdagságot számba veszik, leltárba foglalják, értékét megbecsülik és köztulajdonná teszik. Akkor fogja a nemzet megtudni, mekkora érték veszett el életéből, és milyen kevéssé tudták a kortársak megbecsülni.” Van tehát még mindig mit keresni és találni ebben a képtelenül gazdag hagyatékban. Hadd legyen minden sora, a látszólag legérdektelebbe is köztulajdonban.

A kötelező olvasmányokat az iskolások nem szokták szeretni – még azokban a korokban sem, amikor még olvastak, sokat olvastak az emberek. Móriczból kötelező olvasmány lett. Mégis mind mostanig maradtak és akadnak hívei. És ha az írás elején már emlegettük nagytiszteletű Főris Lajos esperes urat, Móricz évfolyamtársát, említsük meg azt is, hogy hódási papkorában egy hosszúra nyúlt, nagyon szegény és nagyon okos hódási parasztfiúnak, Czine Mihálynak ő adta az első Móricz-köteteket a kezébe, ő mesélt róla, az emberről is, nem csak az íróról. Czine Mihály életműve bizonyítja, hogy nem hiába.

Márai Sándor megírta egyszer, hogy őt az Úri muri elolvasása késztette hazatérésre az imádott Párizsból, 1928-ban. Úgy illik tehát, hogy befejezésül az ő Móricz-nekrológijából idézzünk: „Nagy írók emlékét leghelyesebben olyként ápolja az ember, ha olvassa műveiket. Minden más nem egyéb, mint mikor sanda örökösök füstlővel járnak a ravatal körül. Nem ajánlhatjuk eléggé, hogy éppen ez években, mikor a magyarság történelmének egyik legválságosabb időszakát éli, forduljunk a hatvan kötet felé, mely Móricz Zsigmond hagyatéka. Ha meg akarjuk ismerni magunkat – s a magyarság megmaradásának ez első, legszigorúbb feltétele –, ha meg akarunk tudni egyfajta döntő és lényeges bizonyosságot önmagunkról, merüljünk el Móricz életművébe.”

KATONA TAMÁS

Kocsy Anikó „Virtuális kirándulás a 'Tisza-forrás'-sal a Tisza forrásnál” című írása, amely a Kárpátaljai Hírmondó 2010. évi 4. számában látott napvilágot, népszerű lett olvasóink körében. Ezt a publikációt azóta többen is keresték, sőt, akadtak olyan tollforgatók, akik nyelvészeti, illetve néprajzi Tisza-kutatásba kezdtek. Alább egy érdekes írással gazdagítjuk a „Tisza-gyűjtők” kincsestárát.

„KI A TISZA VIZÉT ISSZA...”

*Uram! Hagyd meg ezt a giz-gazos partot,
ami árvizekkel vívja a harcot,
a természet küzdelmét meg ne öld,*

*és ne engedd, hogy az ember megölje.
Add, hogy a Te fenséged örökölje
mentse a Tisza lelkét meg a Föld.*

Gál Éva Emese:

Három szonett a Tiszához (részlet)

Szinte követhetetlen, hogy a mindennapi kapcsolatokban, a médiában, a szak- és szépirodalomban, a tudományok különböző ágazataiban, a színhagyományokban, a művészetekben, egyáltalán az élet valamennyi területén hányszor találkozunk a Tisza névvel. Ez így van évszázadok óta, ami nem meglepő. A folyó, Magyarország egyik fő vízi útja, szerves, elidegeníthetetlen része múltunknak, jelenünknek és jövőnknek is. Se szeri, se száma azoknak a jelzőknek, amelyekkel illetik „viselkedése”, színe és egyéb tulajdonságai miatt. Csak néhány példa: szőke, vad, kanyargós, szelíd, fekete. Jellemző az is, hogy hatvan helységnév foglalja magába a Tisza nevet, köztük Tiszabogdány, Tiszaásvány, Tiszanána és még sorolhatnám, de jelen van a tájegységek elnevezésében is: Tiszahát, Tiszántúl, Felső-Tisza-vidék. Sokan viselik vezetőknévként is.

A Tisza mindenkinek jelent valamit: a horgászoknak a legnagyobb fogások jutnak eszükbe, a diákok Petőfit idézik, a vízkárosultak áradásait, a hegylakók a tutajozást, a szerelmesek a Tisza-parti naplementéket idézik fel, ha a folyóra gondolnak. Anyanyelvünk kincsestára is bővelkedik emlegetésével. Hogy csak néhányat mondjunk: „Ki a Tisza vizét issza, vágyik annak szíve vissza”, „Elvezették a Tiszára, mégis szomszajon jön vissza”, „Isten éltesse sokáig, míg a Tisza ki nem szárad bokáig”.

De tudjuk-e, vajon mit jelent a Tisza megnevezés?

Számtalan, századokról századokra átmentett színhagyomány, maradandó értékű szakleírás, különböző magyarázat született a Tisza nevével illetően, ám egyik sem „kinál” végleges megoldást.

Kiss Lajos a „Földrajzi nevek etimológiai szótára” (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983) című művében a Tiszáról szóló első említést a 950 körüli időszakra teszi. Szerinte a megnevezés eredetét az ősi indoeurópai nyelvben találjuk, talán egy iszapos, sáros értelmű: tisjo (olvaszt, olvad) fogalom él benne tovább.

Mihajlo Lucskaj (1789–1843) „A kárpáti ruszinok története” című művének „A kárpáti hegyek, tavak és folyók” c. fejezetében a Tisza folyó nevééről a következőket írja: „...A lakosság Tiszát emleget, azaz Thisát a tiha szóból, ami csendest, nyugodtat jelent. A vadhoz (és sebeshez) viszonyítva csendesebb, azaz – thisa.”

Kovács Vilmos (1927–1977) eddig fel nem dolgozott tudományos kutatásainak gyűjtékában (Kárpátalja múltjáról és magyar földrajzi neveiről) a következőket olvashatjuk a Tisza folyó nevééről: „(...) Pais Dezső véleményét idézem: Melich bebizonyította, hogy a Szamos, Körös, Maros és Tisza folyók IX–XII. századi magyar nevét nem közvetíthette semmiféle szláv vagy oláh nyelv, hanem csak török, mégpedig közelebről a bolgár.

Ezek a néma földrajzi nevek sokatmondó tanúi a hazánk területén megforduló török népek: hunok–avarok–bolgárok meg a magyarok folytonosságának.”

„Ezzel egyet kell értenünk azzal a megszorítással – írja a továbbiakban Kovács Vilmos –, hogy a felsorolt népek egyike sem török, s a nyelvcsere előtt a bolgarság is egy, az iráni nyelvek keleti, a pamírihoz közel álló csoportjából Európában kialakult peremnyelvi állapotba tartozott, amelynek ismeretében a „néma földrajzi neveket” meg is tudjuk szolítani. Mert nemcsak a hagyományozás útjának-módjának a tisztázása fontos, hanem az is, hogy milyen eredetűek földrajzi neveink, jelen esetben a Tisza folyónév. Nos, ennek is van ugyan szláv származtatása, amit azonban egyszerűen semmissé tesz az a tény, hogy a folyónév már századokkal a szlávsg kárpát-medencei megjelenése előtt is megvolt.

Anonymusnál és a magyar régiségekben a folyó neve Tyscia, Thiscie, Tycya, egy bodrogi Tisza-ág nevében pedig Tizas, Biborbanszületett Konsztantinosznál Titza. Természetes, hogy ha a Kárpát-medence csaknem egész vízrendszerének a névanyaga iráni eredetű, akkor különösen a Tisza folyónév sem lehet kivétel. És ez így is van:

Az óiráni tac – „folyik, ömlik, árad” > oszét tädz – „u. a.”, az alapalak óiráni származéka tacaya – „gyors folyású, sebes, ebből egy sor középiráni nyelvben (...) az alapszó (...) származékaiból megkapjuk Tisza folyónévünk valamennyi alakját. Vagyis a Tisza folyónév és változatainak jelentése „gyors, sebes folyó”.

Érdekes adatokkal szolgál az Apsai Mihály János megyei tisztii főügyész Máramaros-szigeten 1900-ban kiadott Máramarosi Diplomák c. munkája, amelyben 336 különböző, XIV. és XV. századi írásos emléket dolgoz fel. Találkozunk folyónk megnevezésével, és a név eredetével néhány más diplomában is, de mielőtt rátémek ezeknek az ismertetésére, egy kis kitérőt teszek.

A Szent Ágoston szerzetes gyulafehérvári conventjének

igazolól levelében (kelt 1300. január 6-án, Gyulafehérváron) ez áll: „Máramaros megye nevét a Mára víztől vezette, amely az Iza folyóba ömlik.”

A Mára elnevezés az I. Lajos király által 1349. szeptember 15-én kibocsátott diplomában Maramoris név alatt fordul elő. Hogy honnan ered az elnevezés, azt különféle képp fejtegették, de a legkézenfekvőbb magyarázat, hogy a régi kelta és dák népektől maradt ránk, aiktól a Tisza, Tarca, Iza, Szamos folyók nevei is örököltük. Érdekességként említem azokat a feltételezéseket, hogy az elnevezés a marmure (márvány) szóból ered egy „a” betű beiktatásával. Talán nem véletlen, mert a márványsok helyen fellelhető e vidéken.

I. Károly 1336-ban kiadott királyi parancsa meghatározza Bedő (Técsőtől 6 kilométerre lévő nagyközség – Sz. T.) birtokának a határait és itt a folyót Ticiaként említi, leírja eredetét és földrajzi helyzetét: „... mely havasainak közt, név szerint a Turbat havasától és nem messze a Prut folyó forrásaitól veszi kezdetét...”

Ez a leírás egybecseng azzal, amit a Tiberius császár korában élt Strabo Parisus és a Vespasianus császár idejében élt id. Plinius Patissus állít.

Jordanus, aki leírta Priscus követségét Attila király udvarában, a folyót Tisinak nevezi. Zsigmond király Budán 1406. február 10-én keltezett levele, amely országos megyei határokat törvényesít, a Thicie megnevezést használja.

A Corvin Mátyás király által Budán 1459. május 1-jén kibocsátott oklevél, amelyben Szigeth város hatáiról rendelkezik, Tycia-ként emlegeti a folyót, míg a Mátyás által 1456-ban kiadott rendeletében már Tici-t olvasunk.

Nincs kizárva, hogy a Tisza megnevezés szláv közvetítéssel (nem tévesztendő össze az eredettel!) került be a magyar nyelvbe, de eredete abban a korban keresendő, mikor Kelet- és Közép-Európa a népvándorlások színhelye volt, mikor még nem alakultak ki a későbbi államok határai.

Végezetül álljon itt két monda a Tiszával kapcsolatban.

„KI A TISZA VIZÉT ISSZA...”

A Tisza eredete

(Tóth Béla gyűjtése nyomán)

„Meg volt már teremve az egész világ, meg voltak a hegyek, völgyek, kisebb és nagyobb folyók, csak még a Tisza állott az Úr zsámolyánál.

– Hát teveled mit csináljak, szegény fejeddel? – kérdi az Urísten.

– Csak bízd rám, atyám – mondja Jézus Krisztus –, majd eligazítom én!

Azzal Jézus elővett egy aranyos ekét, elébe fogott egy szamarat, s azt mondja a Tiszának, hogy menjen utána mindenütt a barázdában. Azután nekivetette az ekét a földnek, szántotta a folyónak az ágyát, az pedig ment mindenütt a nyomában. Hanem szerteszéjjel igen sok cötkény, számárkóro volt mindenfelé, a samár pedig éhes is volt, meg amint tudjuk, nagyon szereti a cötkényt, egyikhez is hozzákapott, a másikhoz is, s nem haladt egyenesen, hanem ide-oda rángatta az ekét. Azért olyan girbe-gurba, csivirgős-csavargós a Tisza folyása.”

Rege a Tiszáról

(Szöllősy Tibor gyűjtése nyomán)

Hát azt tudjátok-e, hány Tisza vagon? No persze, nem tudjátok. Hát két Tisza: a Fekete-meg a Fehér-Tisza. Osztán minek mondják, hogy az egyik ilyen, a másik meg olyan? No, süssetek ide, elmondom néktek. Valamikor réges-régen, mikor még a kú is lágy vót, élt egy nagyon módos asszony meg egy ember. Annyi aranyuk meg mindenük vót, hogy azt se tudták, mennyi. Vót nekik két jányuk: akkorák lehettek, mint ti. Az egyik olyan fekete vót, mint az éccaka, a másik meg olyan fehér hajú, mint a búza nyáron. Úgy is hiták azt a helyet, ahol laktak, hogy Királyháza, mert úgy éltek ott, mint a király. Egy éccaka zsványok rontottak rájuk, elrabolták a két lyányt, vitték magukkal a hegyekbe, osztán bezárták őket a zsványtanya pincéjébe. Hogy beszélni se tudjanak egymás közt: az egyiket az egyik, a másikat a másik hegy alá zárták. Hej, be el vótak keseredve a kisjányok: sírtak azok éjjel-nappal. A könnyek meg gyűltek, osztán csorogtak lefele a hegyről, egész patak lett belőle. Az egyik fekete vízű vót, azt a fekete jány sírta; a másik fehér, azt a másiksírta. Azért mondják, hogy a Fekete-, meg a Fehér-Tisza. Majd osztán találkozott egymással a két patak: egymásba folytak, mentek a könnyek lefelé, mert a két árva azt gondolta, hogy az anyjuk megismeri a könnyeiket, osztán rájuk lel. Folyt a sok könny lefelé, mindig több meg több, de a kisjányok hiába vártak, csak nem jöttek érettek. Pedig az anyjuk felment arra a nagy hegyre, amelyik ott van Királyháza mellett: feketébe vót ötözve, ott várta, hátha jönnek a jányai. Azért mondják arra a hegyre, hogy Fekete-hegy. A kisjányok azóta is várják az anyjukat, egyre csak sírnak, keresik anyjukat a hegyek közt, de nem lelik. Ki is fordult a Tisza a hegyek közül, osztán arra jár mostan, ahol már nincsenek hegyek. A kisjányok könnyei ott keresik anyjukat, hátha arra lenn rálelnek.

Közreadta: SZÖLLŐSY TIBOR

Manajló Iván festőművészre emlékeztek Vácott

Január 8-án Vácott Manajló Iván, a fájdalmasan korán elhunyt festő életművét összegző kiállítás nyílt, amellyel az alkotó születésének 70. évfordulójára emlékeztek a művészet kedvelői. A Madách Imre Művelődési Központ emeleti galériájában egybegyűlteket Pető Tibor, Vác város alpolgármestere, a tárlat fővédnöke köszöntötte. A kiállítást Ortutay Mária, a Kárpátok Régió Kultúrájáért Közhasznú Egyesület társadalmi kapcsolatokért felelős vezetője nyitotta meg. A rendezvényt zenés műsor gazdagította, amelyben a váci Boronkay Műszaki Középiskola és Gimnázium diákjai közreműködtek. Felkészítő tanáruk, karnagyuk Jendrek Gabriella egykor Kárpátaljáról került Vápra.

Manajló Iván a híres kárpátaljai ruszin festőcsalád második nemzedékének képviselője volt. Képein stilizáltan jelenik meg a ruszin életforma. Festett figurális képeket és tájképeket, de alkotásain absztrakt vonások is felfedezhetők.

Pályáját tanárként kezdte. Harmincévesen, 1972-ben már annak az Ungvári Iparművészeti Szakközépiskolának az igazgatója, amelynek egyik alapítója éppen édesapja, Manajló Fedor volt. 1985-ig rajzot és festészetet tanított. 1986-ban alkotótársaival létrehozták a Kárpátaljai Professzionális Művészeti Társulatát. Egy évtizeden át Manajló Iván volt a társulat elnöke. 2010-ben hunyt el Ungváron, 68 éves korában.

Manajló Iván 1961-ben mutatkozott be a nagyközönségnek. Grafikák, freskók, mozaikok, domborművek, falfaragások, festmények kerültek ki a keze alól. Megihlette a természet világának változékonysága, de ott van a képein az asszociatív érzelmek, víziók ábrázolása is. Művei tematikáját, formáját, technikáját és sokoldalúságát az állandó megújulás jellemzi. Többnyire a kontrasztok híve volt. Ezért van az, hogy alig találhatók sorozatmegoldások festményein. A zene a szabad asszociációkra inspirálta. A zeneszerzőkről készült sorozatát Vácott is bemutatta 2007-ben. „A zene világa ha-

tárlatlan, mélységesen egyéni” – vallotta a festőművész.

Sok vázlatot készített, kereste a formát, amivel érzelmeit, gondolatait, látomásait a közönség, a művészetkedvelők elé tárhatja.

Ortutay Mária megnyitójában Manajló Ivánra, a ruszin-magyar festőművészre, a pedagógusra, az oktatás- és kultúraszervezőre emlékezett. Időnként az alkotásai révén jelenlévő művészhez intézte szavait.

Alább a megnyitó beszédből idézünk:

„Hivatásod és művészeted miatt te az átlagnál sokkal jobban ismered az emberi lélek működését. Teljesült alkotói kívánságod. A lelkünkben megtaláltad a rezonanciát, a megfelelő visszhangot. Vegyük például a zenei asszociációkról szóló festményeidet, amelyek pontosan összecsengenek, harmóniába illeszkednek: a hangok a képek, a színek ritmusával. Több helyen volt nagysikerű kiállításod a „Zene a művészetben” címmel.”

Manajló Iván sokoldalúságára jellemző, hogy minden téma izgatta.

„Vallotta, hogy emlékeznünk kell az élet nehéz és szép pillanataira, hiszen a múltban élő múlt nemcsak a jelenünket, hanem a jövőnket is meghatározza. Szermemesnek tartotta magát a szavakban, de festőecsetjével mindent kifejezett: intimitást, az ember lényegét, a lelki rezdüléseket, a világ realitásait.”

„Jelzésértékű, hogy Manajló Iván szinte mindegyik kiállításán a főhelyen, a középpontban ott van az édesapja, az egyetemes művészeti értékű Manajló Fedor kitaratást és szeretetet sugárzó portréja, figyelve a család és a ruszinság sorsát és segítve a kizökkent folyamatok helyreállítását.”

A rendezvényen Manajló András festőművész mondott zárszót, aki a család nevében megköszönte a kiállítás létrehozásában közreműködők segítségét. A tárlat bezárása után Manajló Iván hagyatéka Vácról Ungvárra, a Manajló Fedor Múzeumba kerül.

A képen: Ilykó Andrea, a Váci Ruszin Kisebbségi Önkormányzat elnöke, Ortutay Mária, Manajló Iván özvegye, háttérben: Pető Tibor alpolgármester, Manajló András, a festő képzőművész fia, Koltai-Dietrich Gábor váci festőművész, a művelődési központ programfelelőse.

Fotó: SZÉKELY SÁNDOR

Szöveg: SZÉKELYHIDI FERENC

PRIPISZKA ELVTÁRS

Pripiszka elvtárs már Szovjetunió-szerte népszerű volt, amikor besétált Kárpátaljára is. Nem diadalkapuvál várták, de be kellett fogadni a hivatlan vendéget, mert segítsége nélkül a „felszabadult” dolgozó nép nem tudott volna boldogulni ama elképesztő feladatok megvalósításában, amelyeket a kommunista rezsim tűzött elé.

De ki is volt Pripiszka elvtárs? A szó magyarra fordítva hozzáírást, adatok szépítését, meghamisítását jelenti, amit kertelés nélkül hazudozásnak nevezhetünk. Am hazudozni a világ legerkölcösebb, legpéldásabb szocialista államában nem lett volna ildomos. Pripiszka elvtárs nevét megfelelő frappáns szóval sohasem sikerült magyarosítani. De lehet, hogy nem is óhajtottuk, csupán jövevényszóként tűrtük meg Kárpátalján anyanyelvünkben 45 éven át.

Pripiszka elvtárs olyan érdekes elképzelt szovjet figura volt, aki a legcsekélyebb számprobléma esetén bárhol rögtön megjelent. Elég volt, ha a gondokkal küszködő egyén tenyerével saját hasára csapott és a plafonra tekintett, Pripiszka elvtárs azonnal ott temett és készségesen segített leolvasni a mennyezetről a hasból vett számokat. Jelen volt a népgazdaság valamennyi ágazatában. Buzgó segítségével olyan óriási tervekkel lehetett teljesíteni, sőt túlteljesíteni (persze, csak „papíron”), hogy annak láttán a szovjet ember szeme fennakadt, haja égnek állt, hangja elcsuklott. Hát nem csodálatos?!

A sajtó nem győzött írni, a tévé mutogatni, a rádió beszélni az erőszakosan felduzzasztott, felhízalt munkasikerekről. Még a levegő is hamis számadatokkal volt tele, a Pripiszka elvtárs által hozott ragályos betegség mindenkit megfertőzött.

Az ideológia berkeiben is elhatalmasodott a kór. A Szovjetunió Kommunista Pártjának propaganda osztálya megkövetelte, hogy politikai, természet-tudományi és művészettörténeti témákra gyártott előadások halmaza tegye „tartalmassá, színessé, hangulatossá” a szovjet dolgozók egyébként unalmas hétköznapijait, ünnepnapjait.

Falu- és városszerte rengeteg „írastudó” embert toboroztak körükbe a Tudományos Ismeretterjesztő Társaságok azzal a céllal, hogy társadalmi alapon (azaz ingyen) előadásokat tartsanak az „elbambult” nép körében. Egyébként a „Tudás”-nak titulált társaságok felelős titkárainak volt a feladatuk, hogy pontos kimutatást készítsenek, és havi jelentést tegyenek a felesleges ideológiai szerveknek a megtartott előadások számáról, a nép széles tömege körében végzett nevelő munkájuk hatékonyságáról. A szegény botcsinálta előadóknak ömlesztetniük kellett a tudományszomjukat oltani vágyó emberek számára „tudományosnál tudományosabb” előadásait.

Művelődési házakba, üzemi klubokba, mezőgazdasági szövetkezetek „vörös sarkai”ba” gyűjtötték egybe a népet, hogy elmondhassák előttük tanulságos beszédeiket. A szerencsétlen előadókat gyakran kizavarták a természet lágy ölére, hogy erdőn-mezőn, dűlőszélen gyümölcsöztessék tudásukat, avagy gyömszőlőjék erőszakkal az emberek agyába a tudományt. Az aratók körében is nagy sikereket arattak: nem volt baj, ha az arató kombájnt leálították egy-két órára, fő, hogy annak kezelője kellő tudománnyal legyen felvértezve, és tudja azt, hogyan áll országa nemzeti közti téren. Különböben miként lehetne egy kombájnnal határidő előtt betakarítani a gabonafélék termését, ha annak szakija nem lenne tisztában hazája bel- és külpolitikájával! Csakis egy tartalmas előadás segíthetett abban, hogy egy-két óras munkakiesés ellenére, az adott mezőgazdasági dolgozó kombájnjával „150 százalékra” teljesítette az aratói feladatát, miközben egy helyett négy előadást hallgatott meg széles jókedvében.

Más példa. A fejlett szocialista haza „óhaja” szerint egy-egy 300–400 lakosú kis község művelődési házában havonta 5–6 tudományos előadást kellett (volna) tartani. És Pripiszka elvtárs segítségével a népművelő büszkén jelenthette, hogy az év folyamán 70–72 alkalommal mohón habzsolta a nép a

tudomány finomabbnál finomabb falatjait; csecsemők szopták cumisüvegekből, serdülők majszolták kenyérre kenve, agastyánok papízták tejbe aprítva. Ha ezeknek az országos viszonylatban fiktiivén elhangzott előadásoknak a címeit egy sorba írták volna, talán széltebben és hosszabban körülérte volna a földtekét. S tegyük hozzá, hogy a világnak már csak ez hiányzott volna!!!

A legnépszerűbbek a műsoros estek voltak. Ezekből ket-tőt-hármat kellett rendezni egy-egy faluban. Művészi szintjükről nem sokat lehetett beszélni, mert új műsorszámokkal szinte képtelenség volt havonta színpadra lépni. De Pripiszka elvtárs segítségével hárommal is ki lehetett rukkolni. A papír ezt is elbírta!

„A művészet a népé!” lenini mondas több mint negyven éven át ékesítette a kárpátaljai magyar kultúrotthonok színpadjait. Ami igaz, az igaz: aki a Szovjetunióban a művészet bármely ágazatával, fajával foglalkozni óhajtott, az előtt mindig nyitva állt a színpad. Az más lapra tartozott, hogy akik nem akartak amatőr művészettel foglalkozni, sokszor azokat is felkényszerítették a színpadra. Az üzemi párttitkárok, szakszervezetek a munka befejeztével a gyár kijáratí kapujából zavarták vissza énekkari próbára az eltíkadott embereket. Más alkalommal ebédszünetre időzítették a gyakorlat, betartva az énekeseknek szóló tanácsot, miszerint tele gyómmorral nem lehet vagy nem ajánlatos énekelni. Üres hassal igen! Ebben az esetben a „jó ebédhez szól a nótá” ekképpen módosult: jó ebéd helyett szól a dal a pártól, Leninről, a „boldogjólétéről”.

Megint más. Vajon tudja-e a kedves olvasó, hogy a földkerekségen a szovjet nép volt a legolvasottabb? Hogy mennyire volt így, lássuk az alábbiakban. A szovjet rendszer első éveitől kezdve valamennyi kárpátaljai faluban állami könyvtárat nyitottak. Legyen ez a szovjet állam érdeme. A könyvtárak alkalmazottainak megszabták, a lakossághoz mérten hány olvasót kell toborozniuk, sőt, az egy emberi koponyára eső évi könyvmennyiséget is. Am a magyarlakta községek

könyvtáraiban a magyar könyvek hiányát pótolva, orosz és ukrán nyelvű könyvekkel tömtek tele a polcokat. A magyar olvasóknak pedig olvasni kellett. Ez volt a parancs. És Pripiszka elvtárs segítségével az olvasómozgalom olyan szorgalmas könyvbarátokat nevelt fel a magyar lakosság körében, akik évente 3–4-szer elolvasták egy és ugyanazt az idegen nyelven írt könyvet. Sőt, mi több, be sem léptek a könyvtárba, kezükbe se vették a könyvet, s mégis elolvasták, miközben jómaguk mit sem sejtettek kiváló nyelvtudásukról, pedig a könyvtáros pontos nyilvántartást vezetett róla. Pripiszka elvtárs bátorította erre szüntelen.

Ha országos viszonylatban összegezték a könyvtári szakemberek által remekelt olvasói hőstetteket, akkor az év végére kiugrott csillagászati számok arról tanúskodtak, hogy a világon a szovjet nép olvasott a legtöbbet. Érthetetlen, hogy mindez soha nem került be a Guinness rekordok könyvébe! Állítólag folyamatban volt a Szovjetunió érdemes és kiváló olvasója megítéző cím adományozásáról szóló törvény elfogadása is, de ezt már nem sikerült elolvasnia még a legeslegjelesebb olvasónak sem.

Befejezésül levonhatjuk a következtetést: a jóságos magas égen tündöklő csillagok száma elenyésző, fényük pedig elhaló volt a Pripiszka elvtárs által a Szovjetunióban kitalált sziporkázó csillagászati számokhoz képest.

S ezt az egykori „csodás” kort éjjel-nappal tapssal, táncal, dallal, harsonaszóval kellett dicsőíteni. Például fúvószenekar nélkül nem volt ünnepség. Beregszászban is volt néhány rezesbanda. Egy-egy állami ünnep alkalmával tagjai csakót, mentét cserélve többször is elhaladtak az ünnepi díszemlény előtt, és Pripiszka elvtárs büszkén jelenthette, hogy az ünnepi felvonuláson 20–25 kiváló fúvószenekar masírozott.

De hol vannak már ezek a zenekarok?! Talán Pripiszka elvtárs temetésén játszottak gyászindulót utoljára...

SCHÖBER OTTÓ

Össznépi színjáték húsvétkor

Az ember szabadnak születik. Ez a szabadságvágy annyira a zsigereiben van, hogy szinte mámoros érzés fogja el, amikor sikerül kijátszania az elnyomó hatalmat, vagy a csak egyszerűen értelmetlen tiltásokat.

A nagy Szovjetunióban tűzzel-vassal üldözték a vallást. Jaj volt annak a pedagógusnak, vagy bármilyen értelmiséginek, akit a templomban láttak, aki megtartotta az egyházi ünnepeket, vagy esetleg pap temette az anyját-apját. A hatalom különféle ravasz praktikákat talált ki, hogy elejét vegye a vallásgyakorlásnak.

Húsvét vasárnap délelőtt például minden magyarlakta településen tömegsport-versenyeket kellett szervezni az iskolákban, és ezeken kötelezővé tették a megjelenést, nehogy a gyermekek templomba menjenek.

Kis falusi iskolánkban, az Ungvári járásban található Ráton ez a következőképpen zajlott. Mi, tanulók rendben megérkeztünk az iskolába, sportosan, melegítőben. Megjötték a pedagógusok is, akik ezúttal feltűnően nagytáskákkal érkeztek. Ezekből az egy, idegenek számára lezárt hátsó tanteremben előkerült a jóféle sonka, kalács, házi bor, meg mindenféle finomság, amit ilyenkor hagyományosan az asztalra raknak. Merthogy titokban a tanárok is tartották a húsvétot.

De nemcsak ők. Hamarosan megjelent a járási tanfelügyelő, úgymond, jött ellenőrizni az intézkedés végrehajtását. Nagyon jóra való ruszin ember volt, azon kevesek egyike, aki egyáltalán nem titkolta, hogy tud magyarul. Ott abba a bizonyos hátsó tanterembe sohasem vitték be, mert arról neki nem volt szabad tudnia. Néhány perces nézelődés után azonban mindig megkérdezte, hogy az idén is van-e otthon olyan jóféle kalács, amelyet ő tavaly megkóstolt. Ilyenkor aztán valamelyik tanár mindig meghívta ebédre, ahol a négy fal között, ahol senki sem látta, végigkóstolta a húsvéti menüt.

Am ezzel csak a színjáték első felvonása zárult le, következett ugyanis a húsvét hétfő, a locsoló-

zás napja. Már vasárnap, a sportversenyek végén felsorakoztattak minket, és a díjak átadása után kihirdették, hogy locsolózni szigorúan tilos, ilyenről hallani sem szeretnénk. Azt is közölték, a tanárok személyesen fogják járni a falut délután és este, hogy ellenőrizzék, vajon nem estünk-e kísértésbe.

Ertettünk a szóból. Másnap délután szépen kiöltöztem. Édesapám úgyszintén. Ő ugyanis pedagógus volt, és nagy hangon bejelentette, hogy indul a kollégákkal ellenőrzésre. Négy-öt barátommal összeálltunk, szépen, ahogy illik, végiglocsoltuk a rokonokat, szomszédokat, osztálytársnőket. Többször is találkoztunk apámékkal.

– Remélem, nem locsolóztok! – kérdezte ilyenkor mindig valamelyik tanár.

– A, dehogyan, eszünkbe sem jutna – válaszoltuk készségesen.

A tanárnőket a végére hagytuk. Ők ugyanis, tilalom ide, vagy oda, egyenesen elvárták, hogy meglocsoljuk őket. Legutoljára, már sötétben, az igazgatóékhöz kopogtattunk be. Elmondtuk a versikét, megkaptuk a hímest (akkor még a locsolózás nem üzleti vállalkozás volt, pénzt nem kaptunk, és nem vártunk), majd leültettek minket az egyik szobában a terített asztalhoz.

Ebben a pillanatban ismét kopogtak, beléptek apámék, mondták a versikét, meglocsolták a háziasszonyt, és őket a másik szobában ültették le. Néhányperc múlva észrevették, hogymi is ott vagyunk.

– Remélem, nem locsolóztok! – kiáltott át hozzánk egyikük.

– Ugyan, dehogyan, hová tetszik gondolni! – válaszoltunk, miközben az egész házban terjengett az olcsó kölni szaga.

Mert az ember szabadnak születik. Ez a szabadságvágy annyira a zsigereiben van, hogy szinte mámoros érzés fogja el, amikor sikerül kijátszania az elnyomó hatalmat, vagy a csak egyszerűen értelmetlen tiltásokat. Ezért van halálra ítélve minden diktatúra.

ORÉMUS KÁLMÁN

Zokni életrajza

Ukrajna egy távoli vidékén készültem közönséges cérnából. Talán nem tűnik dicsekvésnek, de gyönyörű zöld színem vonzotta az emberek tekintetét. Üzleti céllal vetődtem Kárpátaljára. Sok ezer társammal utaztam egy teherautó rakterében. Nem volt valami kellemes, a zsúfoltság megviselte az anyagomat. Verőfényes nyári napon érkezünk meg Beregszászba. Egy áruház polcán kaptam szállást. Vasárnap volt, így kipihenhettem az utazás fáradalmait.

Másnap, nyitás után hosszú sorokban érkeztek a vásárlók. Mindent megvettek, szinte válogatás nélkül. Ugy éreztem magamat, mint egy ókori görög váza a Nemzeti Múzeumban. Nem értettem, hogy az embereknek miért van szükségük ennyi holmira.

Először egy idős hölgy vett mustra alá, de amikor szóba került az ár, rögtön visszakozott. Közben a társaim sorra elkelték. Nem értettem, én miért nem? Talán a színem miatt? Hiszen nem vagyok műszálás. De hamarosan én is elkelttem. Egy testes hölgy lett a gazdám. Két hatalmas táskát cipelt. A recsegő szatyorokba gyömöszölt számos különböző holmival együtt. Kíváncsi voltam, vajon hol kerülök majd alkalmazásba. Aztán két napig ki sem vettek a táskából.

Harmadnapon átléptük a határt. A nyíregyházi piacon nagy nyüzsgés fogadott. Szerencsére az asszonyság egy árnyékos helyre telepedett le. A napfény árt az anyagomnak, kifakulhat a bőröm színe. Számos földimet fedeztem fel a kínált portékák között. Büszke voltam és boldog. Fiatal korom ellenére már világlátott lettem. Úgy gondoltam, hogy életpályám sinén van, mint a híres proletár költőé.

Sok ember megfordult a gazdasszonyom standjánál. Dél körül érkezett meg az új gazdám. Harmincas éveiben járó fiatalember. Ideálisnak találtam, főleg, amikor megláttam a takaros vidéki házát. De csalódnom kellett. Hetvenhárom éves apjához kerültem két pamut zokni társaságában. Itt kezdődött életem nehezebbik része. Fizikumomat borzasztóan igénybe vették az izzadó, bütykös lábak. Hát nem ilyen melóról álmodtam. Állapotom rohamosan romlott. Elvesztettem csodás színemet. Olyanná váltam, mint az életem.

Rövidesen a ráncokat felváltották a szakadások. Gondos női kezek mindig megfoltoztak. De ez csöppet sem tett boldoggá. Eljött a nap, amikor már nem volt értelme a további foltozásnak. Nyugdíjazásom annyiból állt, hogy egyszerűen kidobtak a szemétre. Szemét egy helyzet!

LENGYEL JÁNOS

Könyvtári emlékek

Mogorván, hunyorogva ébred a februári nap. Olyan kelletlenül világítja be az olvadó hótól csatagos világot, mintha az igazát bizonygatná: most neki csak ennyi a dolga, még ráér melengetni a földet. Majd, talán márciusban... A szél haragosan rázza a zörgő, kopár ágakat, a cinkék némán, fázósan üldögélnek az aranyvessző bokrán – reggelire várnak. Brr, de kellemetlen idő! Kedvetlenül, sóhajtozva fogok hozzá reggeli teendőimhez, miközben megbeszélem magammal, hogy bár ugyan készültem elmenni, de mégis inkább itthon maradok. Nincs semmi halaszthatatlan dolgom, majd találok magamnak valami hasznos elfoglaltságot.

Gyertek kis éhesek, ne várjatok hiába, hívogatom a cinkecsapatot, miközben feltálolom nekik a madáretetőben a szokásos reggelit. Félelem nélkül roppannek a közelembbe, kapkodják a szemeket, köszönömöt cippantanak felém. Így ni, legalább nektek legyen jókedvetek! Tünődve sé táltatom szememet a kert foltos, kikopott hótakaróján, igyekszem magyarázatot találni ok nélküli szürke hangulatomra. Sikertelelenül. Csak nem a mai nap, a tizenharmadika nyomja rá bélyegét a kedélyemre? Ugyan már, dehogyan! Nem vagyok babonás. Ha élne apám, ma lenne... mennyi is? Húha, bizony nem kevés! Nagycsaládban, a tizenkét testvér közül negyediknek születtem, mégis mindegyiket jócskán túlélve, végül ő ment el utolsónak és lett a sereghajtó. Pedig lám, 13-án születtem... Belefért az életébe két világháború, majd a három napnak indult, aztán évekig tartó lágerfogság túl az Urálon, a gulág minden iszonyatával, nyomorúságával. De kibírta. 92 évesen temették el. Valahol lenni kell egy fényképnek, ami nem sokkal a halála előtt készült. Hol is van a fényképalbum... Itt kell lenni a polcon a könyvek között... Térdemen az albummal belekucorodom a hintaszékbe és keresem a fényképet. Itt is van! Milyen élő apám tekintete és mennyi életbölcsességet sugároz! Ni, egy kép lehullott a szőnyegre... Kicsit elmosódott fénykép, fekete-fehér. Hát nem ma készült, az biztos! Hol a szemüvegem, hadd lássam,

Könyvtári emlékek

■ miféle fotó. A háttérben polcok, rajta katonás rendben könyvek sorakoznak, előtte székeken gyerekek ülnek, szorosan egymás mellett. A könyvtár! Az én régi könyvtáram...

Néhány évvel ezelőtt a könyvtár épületét magánkézre adták, aztán egyik napról a másikra lebontották. Szívszorító a hiánya, hiába épült fel a helyén egy puccos, hivalkodó ház: az én szemem csak azt a régi épületet keresi! Ha tehetem, nem is megyek arra, inkább elkerülöm az utcát, ahol egykor a könyvtár állott. Hosszú éveken keresztül naponta tapostam az oda vezető utat, a járda minden hajszálpredését ismertem, a csendes utca valamennyi háza személyes ismerősöm. Visszatérő álmaimban még ma is a régi gyermekkönyvtárban vagyok: körülöttem sok gyerek, olvasnivalót ajánlok, rendezgetem a könyveket. Pedig már több mint tíz éve, hogy búcsút vettem a könyvtárosságtól. Vajon Freud hogyan magyarázná a sorozatosan visszatérő álmaimat?

Ni, itt nyitott könyvvél a kezemben én vagyok, mögöttem, kissé hátrább, az életerős, mindig vidám Szilvi. Csak pár évet dolgoztunk együtt, jó kolléga volt, szerettem. Azóta eltemetjük. Fiatalon. Közvetlenül mellettem Éva áll. Szerényen, ahogy szokott. Örülök, hogy ő lépett a helyembe, amikor elbúcsúztam a könyvtártól. Mindig kedveltem a tehetséges, halk szavú aknaszlatinai lányt. Megbízható, jó szakember, sok évet ledolgoztunk egymás társaságában, nagy-nagy békességben. Igen, a mi könyvtárunkra mindvégig a békesség, a nagyon kollegiális légkör volt a jellemző. Megőriztük az örökül kapott jó példát, amit azelőttem leköszönt, mindenki által tisztelt főnöknő, Irénke hagyott ránk. Nála békésebb, szeretetreméltóbb emberrel ritkán találkozni az életben. Sokat tanultam tőle. Ő, a gyerekek... azóta már mind felnőtt ember, kit ismerek fel közülük? Ez a sovány, éber tekintetű kisfiú annyira ismerős... Istenem, ez Józsi! Összeszorul a szívem: szegény fiú, jobb sorsot érdemelt volna! A lehetőségünkhöz mértén igyekeztünk segíteni rajta. De a mi segítségünk kevésnek bizonyult.

Egyszeriben kitágul a tér és én már rég nem a szelíden ringatózó hintaszék ölében kuporgok a szobám biztonságot nyújtó védelmében. Újra a gyermekkönyvtárban vagyok, ami nem sok híján harminc évig volt a második otthonom. Istenem, milyen sok esemény fűződik azokhoz az évekhez, a letűnt mindennapoknak mennyi nehézségét, szépségét, jót-rosszat őrizget a múlt. Mi mindenről tudnának mesélni az időtől lassan szürkülő emlékek, ha vallatóra fognám őket! Csak a port kell óvatosan lefújni és a feledés ajtaján értő kézzel felnyitni a rozsdásodó zárat. És én, ezen a tompa fényű, gondolatokat ébresztő februári délelőttön ráérok elindulni a múltba visszavezető úton.

A '90-es évek elején bekövetkezett rendszerváltás kaotikus helyzetet teremtett a gazdasági életben, zavart okozott az emberek fejében, ismeretlen érzéseket hozott a felszínre a társadalom különböző rétegeiben. Mindenkit másként érintett a változás szele, az emberekhez kézzelfogható közelségbe került a váratlan meggazdagodás lehetősége és valóságának tűnt a jóléti kapitalizmusról mindaddig csak elképzelt, idealizált álmok. Az addig hermetikusan zárt határok megnyitották kapuikat, utat adva a szabad rokonlátogatásnak és a feketekereskedelemnek, amely azonnal működésbe lépett mind kicsiben, mind gigantikus méreteiben. A nem várt anyagi gyarapodás óriási összegekhez szoktatott sok olyan embert, akik számára addig csupán a mindennapos munkával megkeresett pénz fogalma volt az ismert, a megszokott.

Azok, akik időben felismerték a kínáló lehetőséget, volt hozzá merszük, no meg némi tőkével is rendelkeztek, azonnal meglovagolták a kínáló alkalmat, és szégyentelen gyorsasággal meggazdagodtak. Am a nagy többséget inkább csak csábította, elszédítette a pénz szaga. Mert a kisstílusú, de mégis törvénybe ütköző, ügyeskedéssel, csalafinta próbálkozással könnyű pénzhez jutni vágyó, ám addig biztos munkahellyel rendelkező embereknek ez a merőben új, korlátok nélküli szabados élet-

forma gyakran csak a mérhetetlen csalódottságot és a családi kötelékek szétbomlását eredményezte. Mégis sokan választották a megélhetésnek ezt a bizonytalan formáját. Egyszerűen azért, mert erre kényszerültek. Bezártak a gyárak, nem termeltek az üzemek, fokozatosan nőtt az utcára került, elbocsátott emberek száma. De a még meglévő munkahelyeken dolgozók is sokszor hónapokig vártak a bérükre. Akinek nem állt módjában, hogy naponta átlépje az anyaország határát és piacoljon, az kétségbeesítő anyagi helyzetbe került. Az elszegényedés velejárójaként soha nem látott méreteket öltött a megélhetési bűnözés. Nőtt az utcai rablások, a betörések, valamint az alkohol- és a szenvedélybetegek száma. A munkanélküliségből eredő pénztelenség miatt az emberek akkora nincstelenséggel találták magukat szembe, a kiszolgáltatottságnak és szegénységnek olyan mélységeit ismerhették meg, amiről a korábbi rendszerben csak a párttörténelem órákon hallottak, mint a kapitalista társadalom szégyenletes stigmájáról. A jelenséget ostorozó írásaikban sokat foglalkoztak ezzel a témával azok a felistenként tisztelt filozófusok, akik hittek a kommunizmus utópiájában és mázsányi vaskos bibliákban bizonygatták igazukat. Nos, a kommunizmus ideológiája idejét múlta, ami nem baj, de a szegénység teret nyert és állandósult.

Természetesen a könyvtárak sem voltak jobb helyzetben, mint a többi állami intézmény. Sőt! Egyáltalán nem, vagy csak alig adtak pénzt a legelemibb fenntartási költségekre. Napirenden volt az áramszünet, rézsze lett az életünknek; tüzelőt nem kaptunk; a saját zsebünk-ből vásároltuk meg a munkánkhöz szükséges papírt, az írószerszámot és az írógépszalagot. Mert mi a számítógépet csak a könyvekből, vagy a médiából ismertük azokban az időkben. Nehéz idők voltak, nagyon nehezek. És én éppen ebben a nagyon súlyos periódusban lettem a gyermekkönyvtár vezetője. S csodák-csodája, a nehézségek ellenére valamennyien lelkesen, töretlen kedvvel dolgoztunk. Végre lehullott rólunk az addig ránk erőszakolt demagógia fojtoga-

tó szorítása: szabad kezét kaptunk a politikafüggetlen könyvtári állományösszeválogatásában. És mi éltünk a lehetőséggel. Az anyaország könyvtárainak segítségével sikerült feltölteni a városi gyermekkönyvtár polcait hiánypótló, a könyvtár állományában addig nem található csodás gyermekkönyvekkel; értékes kézikönyvekkel; szótárakkal, lexikonokkal; a magyar és a világirodalom klasszikusainak műveivel.

Ez ügyben a kiskunfélegyházi Petőfi könyvtár tette könyvtárunkért a legtöbbet. A legértékesebb, legdrágább könyveket mind nekik köszönhattuk. Többé már nem okozott gondot a rendezvények megszervezése, lebonyolítása. A mindenki kedvére való, nívós, játékosan színes könyvtári vetélkedőkre egyre több olvasót sikerült bevonni. Nem kényszerből, szívesen jöttek a gyerekek. Felszabadultak voltak, jól érezték magukat a megváltozott, új arculatú könyvtárban.

Sok gyermek számára biztonságot adó, nyugalmat kínáló sziget lett a könyvtár, ahol a könyvtárosok figyeltek rájuk és mindig találtak arra időt, hogy meghallgassák őket. Gyakran mi pótoltuk a szülőket. A már fentebb említett okok miatt ugyanis ekkortájt kezdődött el az a sajnálatos folyamat, amely azóta is kísért. Sőt, tartósan jelen van az emberek életében. Az a feltételek nélküli gondoskodó szeretet, az a példamutató szülői magatartás, amely addig a legnehezebb körülmények között is összekovácsolta a családokat, elvesztette jelentőségét, évszázadokra visszamenő megtartó erejét. A rendszerváltást követő évtizedek alatt az emberek világszemlélete, erkölcsi magatartása többet változott, mint az azt megelőző két évszázad alatt. Csak, sajnos, nem a jó irányba. A morál hanyatlásával szaporodott a külön utakat járó, robotolva pénzt hajhászó, italba, vagy a drog mámorába menekülő embereknek, szülőknél a száma, akik mindinkább önmagukkal lettek elfoglalva. Ez aztán fokozatosan a családok felbomlásához vezetett. A magukra maradt gyerekeket már nem kötötte az otthon. És a szülők helyett az utca vette magára a „nevelés” feladatát. Ki a csavargásban, ki a mindinkább terjedő nar-

Könyvtári emlékek

■ kózsában kereste a vigaszt. De akadtak közöttük sokan, akiknek a könyv, az olvasás segített talpon maradni. Ők nálunk, a könyvtár csöndjében igyekeztek rátalálni a széthullott, kihűlt otthon melegére.

Mindig tele volt az olvasóterem, nem riasztott el senkit a hideg, sem a korán lehulló téli szürkület. Mivel a magyar iskolák tantervében szereplő, kötelező olvasmányok többsége a könyvtárunkban megtalálható volt, így rövid idő alatt evidenssé vált, hogy java része a városi gyermekkönyvtár olvasóinak zöme a magyar iskolákból, s az akkor éppen újraindult magyar gimnáziumból került ki. De az orosz és ukrán iskolák tanulói sem hanyagolták el a könyvtárunkat. Soha olyan békesség nem volt bennem, mint amikor láttam az orosz, ukrán és magyar gyermekeket egymás mellett, soha nem látott egyetértésben összehajolni egy-egy könyv fölött... Az olvasók körbeülték az éppen csak langyos kályhához húzott asztalt, s az asztal közepén álló gyertya imbolygó fényénél olvastak, írták a dolgozataikat. *(A nem Kárpátaljáról származó olvasóink kedvéért jegyezzük meg: abban az időben mindennapos volt az áramszünet – a szerk.).* Bármennyire nehéz, mégis feledhetetlenül szép és tartalmas hónapok, évek voltak ezek. Mert a gyerekek ráéreztek az olvasás ízére, a könyveknek nem jelentett konkurenciát a számítógép, az Internet. Ebben az időben még a fiatalok napjait nem a játékgépezés és az érdektelen semmittevés töltötte ki. Kár, nagy kár, hogy ez az időszak olyan hamar véget ért, teret adva a jelenlegi, lassan jelzőkkel sem illethető állapotoknak.

...Egyik ismerősöm révén úgy telt vége felé sikerült tűzifát kerítenem a könyvtárnak, sőt, olcsón fel is vágattuk, és bár a vizes fa nehezen égett, a leselejtezett könyvekkel, a kommunista kiáltványokkal alagyújtva mégis lángra kapott. Jól befűtöttük a kályhákat, s egyszeriben szebb lett a világ! Pattog a tűz a füsttől megsötétedett cserépkályhában, az asztalon heverő könyvek lapjai szelíden zizegnek a lapozgató olvasók ujjai alatt, suttogó gyerekhan-

gok ölelnek. Tél van, február eleje... Jó ez a puha csend. A diákok kezében a percegő tollak szorgosan szántják az írkák lapjait, a könyvtárosok nesztelenül járnak az asztalok között, kérésre hozzák-viszik a szótárakat, enciklopédiákat. Egy szokásos könyvtári hétköznap. Végre a könyvtár funkciója megkérdőjelezhetetlenül kiteljesedett és a gyermekek életében a tanuláshoz, az órákra való felkészülésnek a mindennapos részévé vált.

Az ablaknál állva kipillantottam a lassan alkonyodó utcára és egy ismeretlen, addig soha nem látott, szegényesen öltözött, sovány kisfiún akadt meg a tekintetem. Síváran nézte a könyvtárat, láthatóan nem tudta eldönteni, be merjen-e jönni. Intettem neki, megértette. Bemérszkedett a folyosóra, tiszteletudón köszönt és megkérdezte: nekem is szabad ide bejönni? Hogyne, ez gyermekkönyvtár! Hálásan rám mosolygott és szomorúan mondta: de nincs pénzem... Ez nem könyvesbolt, hanem könyvtár, nem kell ahhoz pénz, hogy könyvet vegyél a kezébe! Szeretsz olvasni? Régen olvasott nekem meséket az anyukám, válaszolta kitérően.

Néztem a fiú hidegtől vörösré mart kesztyűtlen kezét, a sovány testét derékig takaró kinőtt, béleletlen dzsekit, ami kopott farmernadrágban folytatódott és az elnyúlt, oldalt lyukas sportcipőjébe torkollott. A homlokába húzott vékony kötött sapka alól értelmesen csillogó, ám gyanakvó szempár kísérte a mozdulataimat. Gyere, bemelegyünk a kölcsönző részlegre, ott beszélgethetünk. Melegebb is van. Látom, megfáztál... Hogy hívnak? B. Józsinak. Hány éves vagy? Tizenegy. Hová jársz iskolába? A fiú hallgatott. Aztán vonakodva mégis megmondta. Voltál ma iskolában? Nem. Tegnap? Szóval nem jársz iskolába... Hát, elég rég nem voltam. Akkor most honnan jössz, tudják a szüleid, hogy iskola helyett csavarogsz? Nagyon hideg van, beteg leszel! Nem érdekel az senkit... Hogyhogy? Apám elment Magyarba, itt hagyott minket. Már van másik családja, ránk nem kíváncsi. Anyukám meg... A kisfiú hangja elcsuklott: karácsonymásodnapján te-

mettük. Piacolt a hét minden napján. A határt járta, amióta megszűnt a munkahelye. Gyalog ment, néha megbiciklizt. Addig jó volt nekünk. De nagyon kihűlt, beteg lett. Az injekciót nem tudtuk megvenni. Tüdőgyulladás vitte el, így mondja a mamám... Van nagymamád? A gyerek bólint: csak öreg és beteges. Mindig fekszik, már főzni sem bír, de nincs is miből. Van egy nővérem is, az Ildikó. Tavasszal lesz 15 éves. Ő mondta nekem, hogy van itt egy könyvtár, ahol kedvesek a néni. Abba az iskolába jár ő is, ahová te? Nem, int a fejével és megnevezi az iskolát.

Azonnal beugrik a kislány szelíd, kedves arca és már a család szomorú széthullásának történetére is emlékszem. ...Hát, így kerültél te a bennlakásos iskolába? De miért nem vagyott? Tanulnod kéne! Enni is kapsz, melegben lehetsz... Nincs ott meleg soha, és mindig éhes vagyok! A tanárok nem szeretnek, azt mondják, buta vagyok. Nem tudom megtanulni a verseket. Mindenki cikiz... Inkább a mamával leszek! Nem hagyhatod csak úgy ott az iskolát. Kell, hogy valaki törődjön veled! A nagymamád beteg, a nővéred még kiskorú... Nem megyek vissza többet az internátusba, válaszolja konokul és az ajtó felé hátrál. Na, csak ne heveskedj, gyere ide a kályhához, melegedj meg egy kicsit. Éhes vagy? Várj, hozok neked kekszet, maradt pár darab a táskámban. És kapsz mellé egy csésze forró teát, rendben? Jövök rögtön.

Józsi közelebb óvakodott és nekiódlt a kályhának. Levettem a fejéről a sapkát, megsimogattam kócos, rendetlen haját: addig nézegessd ezt a szép színes meséskönyvet. Látod, milyen szerencséd van, ma még a villanyt sem kapcsolták le, biztosan a te tiszteletre...

Együtt indultunk haza. Holnap is eljöhettek, kérdezte reménykedve. El, Józsikám. De ezt az iskoladolgot rendbe kéne tenni, ebből baj lesz, kerestetni fognak... Tudom, sóhajtott, elvisz a milícia, ha nem fogok rendesen járni, azt mondta az igazgató... A mama meg azt, hogy ő nem is bánja, mert nem bír velem... Figyelj csak ide, Józsi, én most hazamegyek és telefonon megbeszélem az igazgatóval, hogy engedjenek el délutánonként hozzánk, a

könyvtárba. Cserében, mi segítünk neked megtanulni a feladott verseket. Te pedig megígéred, hogy soha többé nem csavarogsz el és jól viselkedsz az iskolában. Megbeszéltük? A fiú komolyan bólintott: de ugye majd olvashatok is? Annyi gyönyörű könyvük van... Mi az hogy! És minél többet olvasol, annál könnyebben fogod megtanulni könyv nélkül a verseket. Na, Józsi, mit szólsz, áll az alku? Kezet rá! És ne feledd, én hiszek neked, nem csaphatsz be! Megfogtam a gyerek szutykos, jéghideg praelját és férfiasan kezet ráztunk. Először láttam mosolyt a fiú kis sovány arcán. Te, de kezet kell ám mosni, mielőtt a könyvtárba jössz! Tudod, a könyvekre nagyon kell vigyázni... Holnap várlak.

Másnap egy tele táska holmival mentem be a könyvtárba. A fiam kinőtt, jó állapotban lévő ruháit – nadrágot, cipőt, pulóvert, kesztyűt, sapkát – szedtem össze Józsinak és vártam, vajon eljön-e. Éva az ablak mellett álló polcra rakosgatta vissza a könyveket és kipillantva a havas utcára nevetve mondta: itt van a védenced, éppen egy marék hóval síkálja a kezét... Szegény, úgy siethetett, hogy elfelejtett kezet mosni...

Józsi mindennapos látogatója lett a könyvtárnak, rengeteget olvasott és könnyedén, szinte játszva tanulta meg a leckéjét a felügyeletünk alatt. Egyáltalán nem volt buta, sőt! Csak az odafigyelés, az ösztönző jó szó hiányzott az életéből. Mindig tiszta volt, nagyon vigyázott a tőlünk kapott ruháira és arra volt a legbüszkébb, ha segíthetett nekünk. Húsvétra kiállítás rendeztünk a könyvtárban a húsvéthoz kapcsolódó jelképekből. A gyerekek élvezettel festegették a hímestojásokat, készítették a tavaszt hirdető barkacsokor kompozíciókat. Józsi volt közöttük a legügyesebb. A húsvéti népszokásokról tartott vetélkedőn ő tudott megfelelni a legtöbb kérdésre. Istenem, hogy örült annak a jutalomkönyvnek, amelyet ezért kapott! Rengeteg régi locsolódó verset gyűjtött össze és meg is tanulta valamennyit. Aztán Húsvét hétfőjén ragyogó arccal mondta el a legszebbet, amikor eljött hozzám haza, hogy elsőnek engem locsoljon meg.

Könyvtári emlékek

■ Mindent megfigyelt, minden érdekelte, a kollégáim is egyre jobban megszerették a fiút, vagy, ahogy ők nevezték, a védencemet. Mindnyájan igyekeztünk egy-egy jó falattal, egy karéj zsíros kenyérrel kedveskedni neki, hisz a kis-kamasz mindig éhes volt. Egy alkalommal éppen Évike hozott neki valami uszonnát, de aznap a szokásosnál is több gyerek volt a könyvtárban, mindenki nagyon el volt foglalva az olvasókkal, így csak zárás előtt jutott eszébe, hogy odaadja Józsinak az ennivalót. Csakhogy nem emlékezett, hová tette. Állt az asztalánál és hangosan gondolkodott: nem értem, én ide tettem... Vagy a fiókba tettem?... Nem, talán a táskámba tettem... Közülünk senki nem kapta fel a fejét az egy mássalhangzóval emlegetett cselekmény hallatán, mert mint azt már említettem, Éva a Felső-Tisza-vidékről, azaz Aknaszlatináról jött, ahol a magyar ajkú lakosság nemigen használja a dupla mássalhangzót. Meg a hosszú magánhangzót sem mindig... Akik onnan elszámaznak, éljenek bárhol a világban, bármilyen régen, azonnal felismerhetők, honnan jöttek, amikor róka helyett „rokát” mondanak, vagy rózsza helyett „rozsát.” Szóval nem figyeltük az Éva monológját, még én sem, pedig mindig élvezettel hallgattam, ahogyan beszél – ellenben Józsi kikerekedett szemmel, csodálkozva fülelt, majd csendesen megkérdezte: tessék mondani, milyen tetemekről beszél Évike néni? Nevetve néztünk egymásra, aztán jókedvűen odaszóltam a tanástanul keresgélő kollégámnak: Hahó, Évikém, még egy tetem és tetemetni fogunk!

A tavaszi vakáció előtt Józsi szerény büszkeséggel dicsekedett el nekünk a jegyeivel, az iskolában elért eredményével: most már mindig így fogok tanulni... Egyszer még büszke lesz rám Katika néni!

A tanév utolsó napjainak egyikén Józsi boldogan állított be a könyvtárba. Vadonatúj színes pólóban volt, a fején divatos, simléderes vászonsapka virított, vékony csuklóján hatalmas karóra hintázott. Apukám hazajött, újságolta vidáman. Most már itthon marad velünk! És én ösztöl már nem az internátusban tanulok tovább! Nyugtalanul hallgattam,

cseppet sem voltam meggyőződve róla, hogy ez a változás jót fog hozni a fiú életébe. Sajnáltam és féltettem. De nem volt beleszólásom. Sajnos, az élet engem igazolt!

Valamikor november végén találkoztam vele újra. A városban csellengett. Csapzott volt és elhanyagolt. Előbb úgy tett, mint ha nem látna, aztán mégis rám köszönt. Rég nem voltál a könyvtárban, Józsikám... Nincs időm! Jársz iskolába, törődik veled apukád? A fiú nem válaszolt. Hallgaton álltunk egymással szemben, aztán a cipője orrához intéve szavait, halkán mondta: apu börtönben van. Mit követett el? Drogot árult, meg narkózik. Vállára tettem a kezem: remélem, te nem? A fiú a szemembe nézett: csak egyszer, de én soha nem leszek narkós, soha! Szavamat adom rá, Katika néni! Józsi, kérlek, menj vissza az internátusba, kérlek! És gyere be hozzánk, a könyvtárba, várunk téged... Jó, holnap bemegyek, ígérem... Szája szögletében fakadó, kicsit suta, nosztalgikus mosollyal tette hozzá: engem ott szívesen látnak, szeretnek... Katika néni olyan jó hozzám... meg mindenki...

De hiába vártuk. Nem jött. Sem akkor, sem máskor. Többet egyszer sem az alatt az idő alatt, amíg ott dolgoztam a könyvtárban.

A városi park egyik padján komyadozó 16–17 éves, ködös tekintetű, üres arccal a semmibe bámuló, rossz külsejű, nagydarab kamaszban nem ismertem rá az egykori sovány, okos szemű Józsi gyerekre. Szánalmasnak találtam, de igyekeztem ügyet sem vetni rá és a békeség kedvéért kikerülni. Adrogból eredő dráma egyik újabb fiatal áldozata, Istenem, mi történik körülöttünk, milyenné lesz ez a világ, gondoltam szomorúan, amikor a fiú hangosan rám köszönt: csókolom, Margitka néni, hogy van? Nem is tudom, miért torpantam meg. Én nem az vagyok, akinek szólított, mégis rápillantottam. Na, nem ismer meg? Én vagyok, a Józsi. Arcára telepedő bárgyú vigyorral folytatta: egy kicsit beiszívtam, de megismertem ám magát! Nem dob meg egy kis zselével? Most vehetnék olcsón még egy löket narkót! A fiú várakozva előrehajolt, szemébe ravasz kifejezés költözött, a szája sarkában felgyülemlett nyál végigcsorgott az állán, de nem törölte le, talán észre sem vette.

Elgondolkodva válaszoltam: ismertem régen egy kisfiút, akiben én megbíztam. Egyszer az a fiú azt mondta nekem, hogy valamikor még büszke leszek rá. Ígért nekem mást is, és én hittem neki. Hiba volt. Az a kisfiú nincs többé. Mert ennek a szánni való, leépült alaknak, akit itt látok, semmi köze nincs a régi Józsihoz. Ahhoz, akit én ismertem egykor. Kár, nagy kár, hogy csalódtam benne és nem lehetek rá büszke. Ahogyan te sem magadra! Erre az életre vágytál, Józsi, ezt akartad elérni? Ennyit ért a te adott szavad? Pár év alatt ide jutottál... Már az emlékezeted is kihagy. Lám, rövid idő alatt anevemet is elfelejtetted... Tudod, Józsi, a drog először az agysejteket pusztítja el, aztán végez magával az emberrel is. Miért választottad ezt az utat?

Mintha zavar suhant volna át az arcán, vagy csak én szerettem volna úgy látni: ne, nem is izé, drogra, hanem kenyérre, igen, arra kéne egy kis pénz, ha adna... Maradj itt, megyek a boltba, veszek neked egy egész kenyert és idehozom. Ne... majd én magamnak... Felejtsd el, ne akari engem átejteni! Hol laksz? Bizonytalan mozdulattal intett maga mögé: ott, a vízparton... Te is abban a lepusztult épületben, ahol a többi csavargó... Értem... Nagyanyád mit mond? Meghalt... Jó lenne elmenne drolgelvonóra. A testvéreddel nem tudnád megbeszélni, hogy elkísérjen? Szóljak az érdekedben? Nem kell, hagyja! Nem megyek sehová. Hát Józsi, ha nem kéred a kenyeret... Utólr a hangja: bemenek magukhoz a könyvtárba, megengedi? Én már nem dolgozom ott Józsi, és te is kinőttél a gyermekkönyvtárból. Sajnálom. Ha becsöngetsz hozzám haza, adok rád valami jobb ruhát és kaphatsz egy tányér ételt. De nem jött el.

Legutoljára öt vagy hat éve láttam egy sírós őszi estén. Barátnőmtől tartottam hazafelé, kicsit elüldögéltünk és nem vettem észre, hogy ránk sötétedett. Alig múlt még öt óra, nappal van, nem támad rám senki, igyekeztem bátorságot önteni magamba. Szükségem is volt rá, mert sok embert kiraboltak akkoriban. Örülhetett, aki megúsza ép bőrrel és nem késelték meg... Esett az eső, az utcai lámpák csak elvétve égtek és én hangosan kalimpáló szívvel, szinte futva mentem végig a

hosszú és kihalt Hársfa utcán. Gondoltam, ha már elérek a mozihoz, nem lesz semmi baj. Ott többen járnak, meg jobban ki is van világítva az az utca. Az útközépen lépdeltam, riasztottak a sötétbe burkolózott házfalak, megmentőmet láttam a hozzám egyre közelebb kerülő sápadt lámpafényben. Pár lépésnyire voltam az útkereszteződéstől, amikor a járdát kísérő sötét fal árnyékából kivált három alak. Az esernyőm takarásából csak akkor vettem őket észre, amikor az utcasarkot elérve körülvettek. Ide a táskát, le a kabáttal, sziszegte arcomba egy bűzös hang és megmarkolta a karomat. Engedjenek, nincs nálam pénz, hagyjanak békén... Csavard hátra a kezét, akkor majd nem ficáncol, röhögött durván a másik. Aráncigálástól az esernyőm összecuszkodott és a szitáló fényben látható lett az arcom. Ekkor lépett közbe a harmadik: engedd el, hallod, most, azonnal! Vedd leróla a mancsod, mert beléd vágom a kést! Tűnés! Ez itt Marg... vagyis Izé néni, csókolom. Józsi vagyok, ne féljen, na, én nem hagyom bántani... Magát soha! És ne tessék haragudni...

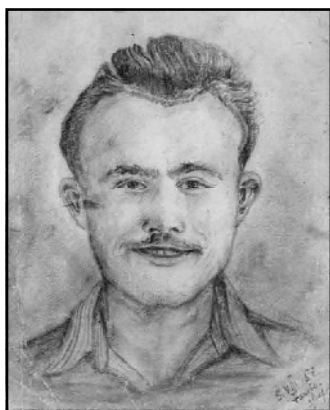
Zaklatott lélekkel, mély sóhajjal térek vissza múltbeli kalandozásomból. A képeket visszarakosgatom az albumba és a helyére teszem a könyvespolcon. Miért éppen ennek a fiúnak a története elevenedett fel bennem a könyvtári emlékeimmel kapcsolatban? Hiszen voltak sokkal vidámabb, kellemesebb eseményei is azoknak az éveknél. Szemem végigszalad a polcon sorakozó könyveken: ennek a fiúnak az élete olyan, mint egy ultramodern ifjúsági regény. Vagyis dráma. Mert ennek az életörténetnek a végéről hiányzik a happy end.

Ujsághír: Pár napja egy használaton kívüli épület alagsorában, ahol több narkós fiatal tanyázott, holtan találták B. Józsefet. A nyomozás első szakaszában a rendőrség túladagolásra gyanakodott, de a testén fellelhető több szúrássra utaló seb egyértelművé tette, hogy késéssel áldozata lett. A tettes ismeretlen...

Remélem nem sokáig. Az elkövetőre talán éppen azok között találunk rá, akiktől azon a néhány évvel ezelőtti novemberi estén engem védett meg Józsi.

WEINRAUCH KATALIN

„Olvastad a Gulag-ot?”

Publik Ottó portréja, amelyet az egyik rabtársa rajzolt

Az utcánk túlsó oldalán laktak, velünk szemben. A szülők és a két fiú. Ottó volt a fiatalabb. Számunkra ő volt a Nagyfiú, a példakép: lestük minden mozdulatát, igyekeztünk utánozni, majmolni mindent, amit tőle láttunk, egyszóval ő volt a „vezér”.

Egy napon azonban eltűnt; hiába lestük, hiába vártuk a kapuban. Hakérdeztük szüleinktől, hol van Ottó, azt a választ kaptuk, felejsük el, ne merjünk kérdezni, isten ments beszélni róla, mert oda kerülünk, ahol ő van. Nem kérdeztük, hová, de a család esti suttogásaiból megtudtuk: Szibériába. Nem tudtuk, hol van az a hely, csak annyit éreztünk, hogy az egy borzalmas, végtelen, embertelen valami.

Most itt ül előttem: kopasz, a homlokára szántott ráncok lecsurognak seszinű arcán, beesett szeme alatt az erőszak vágta, soha el nem múló véraláfutások, vértelen ajkait elkerüli a mosoly, a gondolatai is botladozva araszolnak; arcára van vése a betegsége.

Kártyalapnyi méretű, összehajtogatott, megsárgult papírt teszelém: „Szprávka N 4. Kiállítás napja: 1954. november 6. Alatta a nácsálnyik és a titkár aláírása. Alapon szöveg: Publik Ottó József. Szül. 1933, Técső, Kárpát-on-túli terület, az SZSZKSZ polgára, nemzetisége: ukrán, 1954. október 25-től 1954. november 6-ig tartották fogva, majdszabadlábra helyezték, mivel ügyét lezártak nyilvánították. Majd nyomtatott betűkkel: milyen büntetőtörvény és melyik cikkely – de ezek a rubrikák nincsenek kitöltve. A hátapon: visszakapta elkobzott 35 rubelét, s útravalóként még

további 23 rubel 90 kopeket”. Alul aláírás: Publik. Az igazolványfejlécén: TYURMA UKGB, Uzsgorod, és jól olvasható körpecsét. A papír minden kétséget kizáróan hivatalos.

– Nem értem! Ugy tudom, hogy téged 1949-ben tartóztatnak le. Itt meg azt olvasom, hogy mindössze 12 napot tartottak fogva. És hogyan lettél te ukrán nemzetiségű, mikor köztudott, hogy édesanyád és édesapád is magyar volt?

– En sem értem – nyújtotta meg kissé a szavakat. – Mikor elém tették a papírt, és azt mondták, hogy tekintsem semmisnek a történeteket – mert hát ilyen tévedés megesik néha az állam védelme során végzett munkában is –, szabad vagyok, a Szovjetunió legszabadabb polgára! Nem nagyon olvastam el a szöveget – azonnal aláírtam, és rohantam ki a szabadba. Sőt, aznap megkaptam a személyimmet is, ami tiszta volt, nem volt semmiféle bejegyzés, hogy el lettem volna ítélve. Idők múltával, mikor alábbhagyott az eufória, bementem a KGB-re és megkérdeztem, hogy is van ez. Ők azonban visszakérdeztek, mit akarok egyáltalán, hiszen mindössze néhány napot voltam vizsgálatban, ami a törvények értelmében megengedett.

Ami meg a nemzeti hovatarozásomat illeti: minden felmenőm tősgyökeres magyar volt. Igaz, abban az időben ilyesmit nem kérdeztek.

– Miért lettél elitélve, mi volt a vétked?

– Azokban az években, ’46–’48-ban még lépten-nyomon fellelhetőek voltak a háború nyomai. Minket, suhanc fiúkat a fegyverek érdekeltek. Volt belőlük bőven, mert a visszavonuló németek és magyarok eldobálták vagy elrejtették fegyvereiket. Ezeket a barátaimmal összegyűjtöttük. Nagy divat volt akkoriban a „háborúsi játék”, pláne igazi pisztollyal vagy puszkával, persze töltény nélkül. Édesapám erdőkerülő és szenvedélyes vadász volt. Így talán érthető, hogy magam is mindig azért sóvárogtam, hogy legyen egy olyan puszkám, mint amilyen neki van. És ekkor kínálkozott az alkalom! Ha nem is duplacsővű vadászfegyvert, de egy hatlövétű revolvért találtam. Találtak-szereztek osztálytársaim is.

Heten voltunk, akik tudtuk egymásról, hogy van fegyverünk. Elhatároztuk, ha már el vagyunk látva fegyverekkel, felmegyünk a hegyekre vadászni. Tanítás után felültünk a kisvasútra, és irány a hegyekbe. Alig lassított a vonat a következő állomáson, fegyveres milicisták és katonák rontottak a vagonba, ránk vetették magukat, hátracsavarták a kezünket, elszedték a fegyvereinket és vittek kifelé.

Egy futó pillantás elég volt: vártak minket. A kis állomás, ahol legtöbbször csak a forgalmista lézengett, és a kisvonat is csak lassított, körül volt véve katonákkal. Betuszkoltak az ott várakozó ponyvás teherautóba, és megállás nélkül vittek Ungvárra.

– Nem kérdeztétek meg, hogy miért tartóztatnak le?

– Egy idő múlva, mikor úgyahogy felocsúdtam, próbáltam valamit kérdezni, de olyan szájast kaptam az egyik parolistától, hogy elment a kedvem a kérdezősködéstől, meg üvöltöttek velünk: „Pofa be!” Ungváron a városi börtönbe vittek, egyenesen egy magas rangú KGB-s tiszt elé, aki tolmácson keresztül rám förmedt, és azt mondta, lelőnek, mint egy kutyát, vagy Szibériában fogok elrohadni, mert az állam ellen-sége vagyok. Szervezkedtünk, hogy megdöntsük a szovjethatalmat, mert nacionalisták vagyunk, harcolunk a szabad Ukrajnáért, ők mindent tudnak, annál is inkább, mert a társaim már mindent bevallottak. Nekem csak annyi a dolgom, hogy írjam alá a beismerő vallomásmat. Ahogy így visszaemlékszem, nem annyira féltem vagy megijedtem, hanem inkább elcsodálkoztam. Soha egymás közt, vagy akár otthon, ilyen vagy hasonló téma nem merült fel. Valami olyasmit válaszoltam, hogy halvány fogalmam sincs, miről beszél. Erre a hátam mögött álló géppisztolyos katona a tussal olyat ütött a tarkómra, hogy máig ott van a seb helye. A cellában tértem magamhoz, de hogy meddig voltam öntudatlan, nem tudom.

– Tudtál te akkor egyáltalán Ukrajnáról, a nacionalizmusról, arról, hogy abban az időben olyan embereket ítélték el, akik fegyveres ellenállással próbálkoztak?

– Ukrajnáról annyit tudtam, amit a földrajzórán mondott a ta-

nítónk. A politika – már koromnál fogva is – nem érdekelt, nem foglalkoztam vele. Engem csak a vadászat izgatott, olyan tróféákra vágytam, mint amilyenek édesapám vadászképességét dicsérték.

Azóta sok minden már el is mosódott az emlékezetemben. Mert nagyon akartam. Mindig is azt akartam, hogy ne emlékezzek. Gyakran álmodtam azokról a borzalmakról, aztán ha felriadtam álmomból, felkeltem az ágyból, teát vagy kávét ittam, hogy ne aludjak tovább, hogy ne folytatódjon az álom. De mégsem tudok szabadulni. Próbáltam inni, de az még rosszabb volt, mert akkor düh kerített hatalmába, a bosszú hajsza, törni-zúzni tudtam volna, féltem saját magamtól.

– Volt tárgyalás, tanúk, ügyvédek?

– Az úgynevezett tárgyalás annyiból állt, hogy másnap vagy harmadnap felkísértek egy szobába, ahol akkor már három tiszt ült, és rám parancsoltak, hogy írjam alá a beismerő vallomás jegyzőkönyvét, amit én újra csak megtagadtam. Nem teketóriáztak, a közepén ülő tiszt egy papírból felolvasott valamit, amiből a tolmács annyit fordított le, hogy államellenes szervezkedésért, fegyveres felkelés előkészítéséért 25 év börtönbüntetésre ítélnék. Ez utóbbinak pedig csak örülhetek, mert ilyen vétségekért halál jár, de a 18. évemet még nem töltöttem be, így nem kötnek fel. A börtönbüntetés letöltése után tíz évig jogfosztott leszek, nem jöhetek haza. Kivezettek a szobából, az udvaron szuronyospuskás katonáknak adtak át. A kezemet hátra kellett kulcsolni. Akkor tudtam meg, hogy a foglyok csak így járhatnak. Többed-magammal, akikre sem ránézni, sem hozzájuk szólni nem volt szabad, teherautóra raktak, vittek az állomásra, marhavagonokba tereltek. Vagy két hét elteltével megérkeztünk egy Vorkuta melletti lágerbe. Kutya hideg volt, lehetett vagy negyven fok. Sokan megfagytak útközben, azokat úgy dobálták ki a vagonokból, mint a fatuskókat.

Ottó elhallgatott; én nem kérdeztem, ő nem beszélt. Majd hirtelen megkérdezte:

– Olvastad a Gulag-ot?

– Olvastam.

– Te szerencsédre csak olvastad, én átéltem. Nem hat év, hanem hat évszázad volt...

„Olvastad a Gulag-ot?”

■ Szénbányában robotoltam éveken át. Reggel héttől este hétig több száz méter mélyen, pihenés, szünnap nélkül. A napi norma hét tonna szén fejtése és felszínre küldése volt. Tízven voltunk egy brigádba besorozva, volt egy fejtő, csillás és robbantó. Azok nem voltak foglyok. Helyettük is ki kellett termelni a hét tonnát. Napi hatvan deka fekete kenyeret és valami pelyva-löttőt kaptunk, de ha nem teljesítettük a napi normát, azt is megvonták. Úgy vagy hat hónap után már nem bírtam, összeomlottam, megtagadtam a munkát, nem akartam leereszkedni. Hat hónap karcerre ítélték. Ez a poklok bugyra, egy betonodú volt. Számtalanszor megmértem, huszonhét talpnymnyi hosszú és tizenhat széles volt. Leülni, padlóra feküdni tilos volt, de nem is tettem, mert odafagytam volna a betonhoz. Egész nap járkáltam oda-vissza, oda-vissza. Tornáztam is, hogy jó kondícióban tartsam a testemet, de még inkább a lelkemet. Nem bírtam sokáig, mert csak másnaponként kaptam 40 deka fűrészpóros kenyeret és egy csupor vizet. Hangosan szóltam magamhoz: kérdeztem, feleltem, néha még énekeltem is, hogy el ne felejtsek beszélni. Késő este nyílt az ajtó, az őr intett, kimentem a folyosóra, ahol ott volt a „koporsó”. Így nevezték azt a deszkából összeeszkábált ládat, amelyet becipeltem a karcerbe, s abban aludtam. Sem matrac, sem takaró. Télen, egy fűtetlen betonbunkerben.

Ottó hangja egyre színtelenebbé lett, akadozva beszélt, meg-megtörölte a homlokát.

– *Kaphatnék egy korty vizet?*

Mohón kortyolt, talán úgy ivott, mint akkor, amikor másnaponként cserzett ajkához emelte a bádgcsuprot.

– Mikor kikerültem, lehettem vagy 40 kiló, de talán még kevesebb. Napokig vak voltam, a karcer sötétje elszoktatott a fénytől. Több volt fogolytársamat nem találtam a barakkban. Kérdeztem, hol vannak. Volt, akinek a neve említése után a megkérdezett mutatóujjával a homlokára mutatott, vagy tenyere élet végighúzta a nyakán. Az utóbbit a foglyok ítélet-végrehajtását jelentette. Ha valaki ellopt a másiktól valamit, egy kapcát, egy falat kenyeret, azt a

barakkon belül a fogolybíróság halálra ítélte. A végrehajtók aznap éjszaka a priccséhez lopóztak, egyik jobbról, a másik balról, felébresztették és megkérdezték az elítéltektől, tudja-e, mi jár annak, aki tolvaj vagy áruló? Az illető azonban még válaszolni se tudott, számtalan szúrással végeztek vele. Reggel az őrség kíséretében az erre kiszemeltek kivitték a holttestet, és az úgy be volt fejezve.

Gyakori volt az ilyen eset, szinte hetente megtörtént...

– *Rablók, gyilkosok, köztörvényesek voltak a végrehajtók, az áldozatok?*

– A barakkokban a politikaiak mellett köztörvényesek is voltak. Tudatosan voltak „beépítve”: ők tették el láb alól a rendszernek kínos személyeket, „bizonyítva” azok bűnösségét: párnájuk alá dugtak egy-egy falat kenyeret, vagy valami holmit, hogy legyen bűnjel. Sosem jöttek rá, hogy ki vagy kik az ítélet-végrehajtók, igaz, nem is nagyon firtatták.

– *Kik voltak a fogolytársaid, kikre emlékszel?*

– Sok volt a magyarországi magyar. Még ma is emlékszem néhányuk nevére: Schimmer Dezső, Csapó István, Frangler Imre. Legjobban egy Schüle József nevezetű fogolytársammal értettem meg magamat. Velünk volt egy Jávör Béla nevezetű repülőstiszt. Horthy István repülőkötelékében szolgált. Szegényre nagyon pályáztak a köztörvényesek, mert kincset hordozott magában, ugyanis egy bevetés alkalmával a gépe találatot kapott, élve megúsza, de összetörték a bordáit. Horthy István közbenjárásának köszönhetően egy híres sebész megműtötte: eltávolította törött bordáit és platinalemezekkel helyettesítette. Valakinek elmondhatta, fülébe jutott a gazembereknek, ki akarták „szerezni” belőle.

– *Kaptál-e valami hírt, levelet, csomagot hazulról, egyáltalán: írhattál-e haza?*

– Egy év elteltével két levelet írhattam haza, de csak abban az esetben kapták kézhez, ha átmént a cenzúrán. Nekem írhattak többször is, de azokat a leveleket nagyon ritkán kaptam meg, bár mint később megtudtam, gyakran írtak a szüleim. Csomagról szó sem lehetett.

Egyszer aztán azt is megtiltották, hogy írjak. Ennek előzményei voltak. Sok volt az értelmiségi a táborban, a már említett magyarokon kívül több tanár, mérnök, orvos a baltikumi országokból. Az egyik rigai tanár – egyetemen tanította a jogot – szimpatikusnak talált, esténként foglalkozott velem, aminek az lett az eredménye, hogy megtanultam németül, és jártas lettem a jog szövevényes útvesztőiben is. Ez arra ösztönzött, hogy szabadulásom után majdan jelentkezsek a jogi egyetemre. Istenem – szorította össze ajkait –, milyen naiv voltam, mennyire bíztam, hogy kiderül az igazság, hogy ártatlanul ítélték el, hogy tévedés volt, hogy egyszer talán bocsánatot kérnek tőlem... Na – szedte össze megriasztott gondolatait –, szóval az egyik levelemben német nyelvű mondatot csempésztem, arra gondolva, hogy nem veszi észre a cenzúra. Tévedtem. Megint karcert kaptam, ami végül is megmentette az életem...

– *Elnézést, hogy közbevetégek, de lenne egy kérdésem: valami kicsi előnyöd nem volt abból, hogy mégis olyan fiatal, szinte gyerek voltál?*

– Nem, ilyesmit ott nem vettek figyelembe. Ott minden elítélt csak egy szám volt. Én a 42672-re hallgattam. Csak a halottaknak volt kiváltságuk: kétszer temették el a szerencsétleneket. Mikor kilehelték a lelküket, hóval temették be őket, olvadáskor pedig összeszedték a maradványokat, és egy közös sírba dobták.

– *Nem folyamodtál senkihez, nem írtál, hiszen ártatlan voltál?*

– Nem, onnan nem lehetett. Szüleim többször is írtak, de ez nem változtatott a helyzetemen. Még választ sem kaptak beadványaikra.

– *Végül is nem töltötted le a 25. évet. Jóval korábban szabadultál. Hogyan?*

– 1953-ban történt, mikor azt az ominózus levelet írtam, amiért újra karcerbe vittek. Abban az évben halt meg Sztálin. Mesélték, hogy gyászgyűlésre terelték egybe a foglyokat, ahol bejelentették a nagy „veszteséget”. A foglyok óriási üdvözléssel fogadták a hírt, tömi-zúzni kezdtek, rárontottak az őrségre, lefegyverezték azokat. Lázadás tört ki. Rengeteg volt a halott mindkét oldalon. Én is kö-

zöttük lettem volna, ha nem vagyok a bunkerben. A lázadás véres elfojtása után egy ideig csend volt, aztán Moszkvából érkeztek magas rangú tisztek. Mindenkit kihallgattak. Engem is. Telt-múlt az idő, egyszer csak bevonaglóztak a sztolipin-kákba, és hoztak egyenesen Ungvárra, ahol igazolást kaptam róla, hogy 12 napot fogva tartottak.

– *Hogyan alakult további sorsod, rehabilitáltak-e?*

– Aközépiskolai tanulmányaimat levelező tagozaton fejeztem be. Szerettem volna továbbtanulni, de nem vettek fel sem főiskolára, sem egyetemre, mivel rovott volt a politikai múltam. Többször fordultam az illetékesekhez, kérve rehabilitálásomat, de ha egyáltalán reagáltak kérésemre, azt a választ kaptam, hogy nincsenek papírok, amelyek alátámasztanák állításomat, azt, hogy ártatlanul elítélt politikai fogoly voltam. Bekerültem egy ördögi körbe, amelyből lehetetlen volt kitörni. Kitanultam a villanyszerelői szakmát, egy gyárban dolgoztam, azaz dolgozom ma is, mert 60 évesen, mikor kértem a nyugdíjaztatásomat, azt felelték: hiányzik hat év, amit nem tudok igazolni.

– *Mostanában észlelhető némi változás, talán ha most próbálkoznál, hiszen a KGB-s tiszttel azt hangoztatta: fegyverrel a kezében harcoltál Ukrajna függetlenségéért...*

Először jelent meg beszélgetésünk során némi mosolyszerűség az ajkán.

– Próbálkoztam, vagyis csak tapogatóztam. Némi iróniával találva adták tudtomra, hogy ez az Ukrajna nem az az Ukrajna, no meg nem is voltam elítélve, csak néhány napi előzetesben voltam, hiszen nincsenek papírok, amelyek alátámasztanák állításomat, no meg magyar létemre kissé furcsán hangzik, hogy a szabad Ukrajnáért harcoltam.

Csönd telepedett közénk. Nem is vettem észre, mikor felállt, és elhagyta a szobát. Csak az ajtósarok halk zsörtölődése rántott vissza a jelenbe...

Több mint harmincéves egészségügyi szolgálatom során ez volt az első eset, amikor nem kérdeztem meg a betegőt, hogy mi a panasz, és úgy váltunk el, hogy nem adhattam orvosi tanácsot gondjai-bajai enyhítésére.

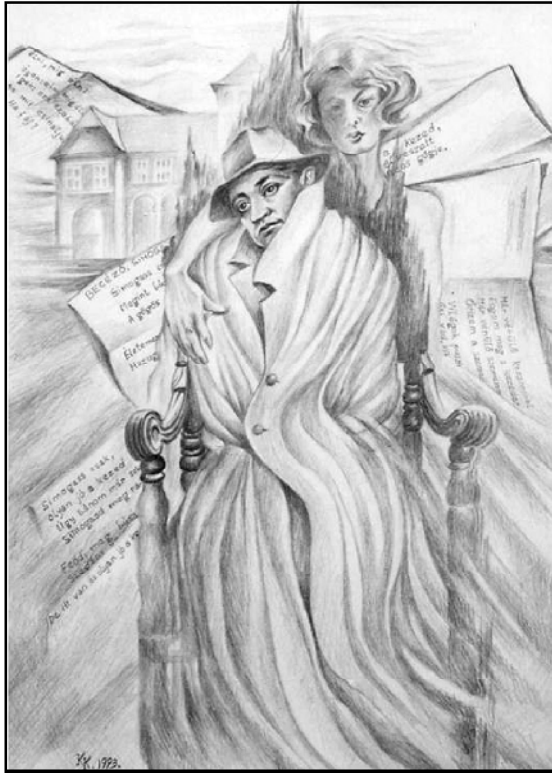
SZÖLLŐSY TIBOR

Egy festmény margójára ADY ÉS CSINSZKA KAPCSOLATA

Nem akarok adatszerű ismertetőt írni Ady munkásságáról, megtették ezt már sokan, arra hivatott irodalomtörténészek. Inkább a költő és Csinszka kapcsolatát boncolgatnám, mégpedig egy olvasmányélményem, Robotos Imre: „Az igazi Csinszka” című dokumentumkönyve alapján. A jelen íráshoz mellékeltem „Ady és Csinszka” című festményem is e könyv olvasása után született. Megpróbáltam a képzőművészet eszközeivel bemutatni a két ember kapcsolatát, amely a fent említett dokumentumkönyv szerint aligha a „megtalált igazi szerelempéldája”, és nem hozott megnyugvást a költő zaklatott életében. A Magyar Irodalmi Lexikon így ír a házassággal beteljesedett kapcsolatáról: „A sokat betegeskedő Ady igazi életársat kapott Csinszkában”, amelyet a Csinszka-versek is bizonyítanak. Csak hogy ezek a versek még a házasságkötés előtt íródtak a reményeket és megihittséget sugárzó mennyasszonynak.

Valójában Ady és Boncza Berta, Csinszka házassága nem volt könnyű ügy. A szertelen dzsentri-lány jóval fiatalabb volt és még „parádézni” szeretett volna, az öregedő Ady sír felé hajló élete mellett. A zárt levegőjű intézetben nevelkedett ifjú hölgy rendkívül érzékeny, asszonyosan túlfűtött, dús képzelőerejű volt. Érzékenyen és érdeklődéssel reagált az akkori irodalmi élet kiemelkedő egyéniségeire. Adyt akkoriban rendkívül mérsékelt lelkesültséggel említi. Idézem: „Szeretem Adynak hisztérikus, beteg egyéniségét, de hatása alatt nem vagyok”. „Adyból az idő kell, hogy nagy íróvá csínáljon” – mondta. Ekkoriban az akkor húsz esztendőes fiatal íróhoz, Tabéry Gézához írta szerelmes lobogású leveleit, amelyek hangulata előre vetíti a későbbi Csinszka érzelmi szertelenségét és mesterkelt irodalmiságát. Idézem: „Láz, forrófejű éjszakák fiai!”, „megfogom csókolni a lelkét... a mérges gázok tavát”, „imádom szavaid mámorító, színes játékát”, „én, az érzések szőke gyermeke”. Boncza Berta a felfokozottság mámorában írja leveleit Tabéry Gézához, „a nagy csodához”, amely szavak később az Adyhoz intézett szerelmes leveleiben az egyszerűség hangsúlyával ismétlődnek meg. Tabéry Csinszka életében féltő szándékból nem hozta nyilvánosságra e leveleket, mivel ezzel halványította volna az Ady iránt érzett szerelem egyszerűségének csodáját. Bertuka leveleit nem a szerelmének, barátjának írja, hanem az olvasónak (kicsit az utókor-nak is). Tudja, hazug az a világ, amelyben él, de ha „asszonyparfümmel” hinti be látomásait, elviselhető, sőt kíváncsi számára az önmaga teremtette térség.

Ilyen fokozott, mámoros rajongás keriti hatalmába Lám Béla költő iránt is (aki ugyan csak húsz esztendőes akkor), akivel már az eljegyzést tervezték, akit zseninek tart, saját zsenije méltó párjának.

Boncza Berta, a makacs, akaratos, türelmetlen, rajongó leánytizenhat évesen ír először levelet az időződő Adynak. Először, amikor a csucsai kastélyban meglátogatja őt a költő, még Endre bácsinak szólítja. Majd lassan beírik az Ady-mámor, egészen a házasságig, amely igen merész, ám eleve rossz döntés volt mindkét részről. Egyedül az apa, Boncza Miklós nem értett egyet azzal, hogy húszéves lánya „egy nem kíváncsi személy”, egy öreg, beteg emberrel kösse össze életét. Bertuka az apjához küldött kéréző levelében így ír: „Szeretek egy nagynevű, nagy karriert befutott embert, szerelmesen, komolyan, tisztán ...” Tabéry Géza írja: „Csinszka belelovallta magát egy túlfeszített érzelmi állapotba, amely előre kitervelt célja volt: beépülni a magyar irodalomba, a kor legnagyobb költőjének karjai között”.

Tabéry, Ady halála után, „Ady két asszonya” című emlékező tanulmányában felmérve Brüll Adél és Csinszka szerepét a költő életében, így ír: „A költő kialakulásában Lédának volt igazán szerepe, felesége úgy szólván semmi hatással nincs az érzésvilágára”. Csak néhány tucat olyan Adyvers van, amelyet felesége ihletett, köztük „A magunk szerelme”, a „Vallomás a szerelemről”. Nem is lehetett ez másképp, hiszen

ez a zseni, fiatal gyermekasszony az „Ady név ragyogásától szédült a férfi ölébe”. Tabéry írja: „Hathetes házások sem voltak, amikor meglátogattam őket csucsai otthonukban. Négyszemközt kérdeztem Bertukát: Boldog vagy? A gyors válasz kiábránduló és kiábrándító volt: „Nappal igen...”.

Nos, ez a házasság már a kezdet kezdetén sem volt boldog, csalódást hozott mindkettőjüknek. Csinszka, amikor Adyhoz készült feleségnek, már tudta, hogy a költő idegbeteg, ismerte a szenvedélyeit, de mint fiatal lány, nem mérhette le, mit hárít ez őrá együttélésükben. Adyszabadulást, rejtőzést, illúziót keresett ebben a romantikus, hozzá nem illő házasságban, amelyben mindketten vergődtek. Ady nem volt hajlandó mintha válni, Csinszka pedig mártírrá. Ady italozik, altató porokat szed, s egyre romlik egészségi állapota. Hol válságra, hol öngyilkosságra gondol leveleiben tett vallomásaiban, legyen bármi, csak hogy szabaduljon a „rabságból”.

Titkos utálat alakul ki mindkettőjükben egymás iránt, amely felszínre is kerül Ady boros, italos mámorában, amikor is fogcsikorgató támadásba lendül. Idézem: „Eredj mellőlem, utállak! Ne fekjűd rá az életemre...!”.

A házban elhatalmasodnak az egyre gyűlöletesebb közelharcok, mert Csinszka a Bandiért feláldozott fiatal évei jogán, a hitvesi közösség érveire hivatkozva, élesen szembekerül Ady családjával is. Meggyűlöli Lajost (Ady testvére) és engesztelhetetlen haraggal fordul el az Édestől (Ady anyja). Egyre gyötrelmesebb, megalázóbb jelenetek játszódnak le Ady körül, amelyek siettetik az amúgy is nagybeteg ember összeomlását. Utolsó, egyre rosszabbodó állapotában a költő Lajos testvére támogatására és ÉDES megértő melegére vágyik.

Felesége ugyan áldozatosan ápolja, de ő megátkozza: „Légy átkozott, mert Te tetted tönkre az életemet”. Halálos ágyán átkokkal terhelten záródnak össze ajkai és 1919. január 27-én megiscsak elszökik: az örökkévalóságba.

Mi sem természetesebb, minthogy az alig 23 éves Csinszka egy évvel férje halála után újra férjhez megy – Márfy Ödön festőművészhez. Tizenkét évvel később, 36 évesen – Márfy Ödönként – Csinszka versben vall a „csodáról”, akit Ady Endrének hívtak.

KÁDAS KATI

A szerkesztőségétől: Ritka alkalom, amikor egy képzőművész a saját alkotása megszületésének körülményeiről vall. Örömmel adtuk közre Kádas Kati írását, már csak azért is, mert manapság is sokakat érdekelhet Csinszka, akinek jellemében felfedezni véljük a celebritásra való törekvés nem egyértelműen szimpatikus megnyilvánulásait.

**Sebi András 80. születésnapjára
„Tanulj, és szabad leszel!”**

A múlt év novemberében a kárpátaljai Sárosorosziiban egy szerető család, a település általános iskolájának tantestülete, tanulói, a falu közössége, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség alapszervezete, a beregszászi járási közoktatási osztály képviselői köszöntötték Sebi András nyugalmazott iskolaigazgatót 80. születésnapja alkalmából.

András bácsi, mindenki tanító bácsija, hála Istennek, derűs, vidám, kiegyensúlyozott, jó egészségnek örvendő, ma is tevékenyen kiveszi a részét a tanintézet és a falu életéből. Fáradtságot nem ismerve látogat el hetente az iskolába, ahol mindmáig látszik a keze munkája. A tanintézet a második otthona, ahol nagy szeretettel fogadják a gyerekeket. Minden kulturális rendezvényen jelen van.

De hát ki is az a Sebi András, kérdezheti joggal az olvasó. Ismerjék meg! Egy kárpátaljai magyar ember, aki nyolc évtizeddel ezelőtt született Sárosorosziiban, és megtapasztalt mindent, amit korosztálya átélt. Edesapját, Sebi Istvánt korán, 14 éves korában elvesztette: „málenkij robotra”, „háromnapos munkára” hurcolták el, ahonnan soha nem tért vissza. Édesanyja özvegyen nevelte fel öt gyermekét, mindegyikből tanult ember lett.

András mindig kivált társai közül jó eszével, szorgalmával. 1943-ban felvételt nyert a munkácsi Árpád fejedelem gimnáziumba, ahol kitűnően tanult, káprázatos mesemondó tehetségével nemcsak diák-társait, hanem tanárait is ámulatba ejtette. Dr. Jantsky Béla, a későbbi Kossuth-díjas geológus több évtized után is könnyes szemmel ölelte át egykori diákját, aki annak idején még kislányainak is szép pillá-

natokat szerzett kedves történeteivel.

Talán már ekkor kedvet érzett a tanári pályához. 1949-ben sikeresen felvételizett a Munkácsi Tanítóképzőbe, amelyet megszakításokkal ugyan, de 1954-ben befejezett.

Fél évszázados pedagógiai pályafutása 1952-ben kezdődött Tiszacsomán, majd 1955-től szülőfalujában, Sárosorosziiban tanított 2002-ig, nyugdíjba vonulásáig, ahol tanítóként, helyettes igazgatóként, majd három évtizeden át iskolaigazgatóként oktatta-nevelte a falu fiataljait tudásra, tiszteletre, fegyelmre, önzetlen munkaszereetre. Nemzedékeket sikerült a helyes útra terelnie.

Kevés olyan község van a Beregvidéken, mint Sárosoroszi, ahonnan olyan szép számban tanulnának tovább a gyerekek tanítóképzőben, főiskolán, egyetemen. Sokan vannak olyanok, akik példásan helytállnak az anyaországi felsőoktatási intézményekben is. Ez mind annak köszönhető, hogy az alma mater jó alapokkal, szilárd tudással vértette fel őket.

1957-ben házasságot kötött Panykó Máriával, akivel 55 éve élnek szeretetben, békességben. Két gyermekük született, Attila és Marika, akik szintén pedagógusok. Attila a Sárosoroszi Általános Iskola igazgatója, Marika Eperjeskén tanít. Négy unokával ajándékozták meg őket gyermekeik: Bernadett a sárosoroszi iskola történelemtanára, Attila testnevelés szakon tanul, Gyula angol-német szakos egyetemi hallgató, András sportmenedzsernek tanul és a debreceni kosárlabdacsapat tagja.

Sebi András személyes példájával neveli gyermekeit, unokáit, hiszen olyan gazdag tudással, tapasztalattal rendelkezik, amely sikeressé teheti mindnyájuk életét. A jó vezető jó követőket vonz. Becsületesen él, a mai napig szeretettel és türelemmel viszonyul embertársaihoz. Örül, ha felkéri valamilyen feladat elvégzésére, szívesen segít mindenkinek. Azt szokta mondogatni: „tanulj, és szabad leszel!”

Köszöntjük Sebi Andrást 80. születésnapja alkalmából. Kívánunk nagyon jó egészséget, derűt, alkotókedvet, mosolyt az arcára, boldogságot minden napjára!

Tisztelettel:

a tanár úr egykori növendékei

A felvételen: Sebi András családja körében.

**In memoriam
dr. Szótér László**

Dr. Szótér László okleveles fizikatanár, a fizikai tudományok kandidátusa, nyugalmazott egyetemi docens, a miskolci önkormányzat egykori képviselője életének 71.

évében, 2011. december 19-én elhunyt. 1994-ben KDNP-s országgyűlési képviselőjelölt volt a 3-as számú miskolci választókerületben, 1998 és 2002 között Miskolc Megyei Jogú Város KDNP-s önkormányzati képviselője volt.

A beregszászi Kossuth Lajos Középiskolába járt. 1963 és 1977 között az Ungvári Állami Egyetemen oktatott, majd 1977-től a Miskolci Egyetem tanára lett. A Miskolci Egyetem Fizikai Tanszékét (1979–1980, majd 1981–1993) 13 éven keresztül vezette. Tanszékvezetősége idején hozták létre (munkatársaival együtt) az alacsonyenergiás atomfizikai, az elektro spektrometriai, és a lézerfizikai laboratóriumokat. Kidolgozta és hosszú ideig oktatta „A műszaki lézerfizika” című tantárgyat.

Az ő működése idején két atomfizikai kutatólaboratóriumot és egy, első sorban oktatási célokat szolgáló lézerfizikai laboratóriumot alakítottak ki. 2001-től a Magyar Tudományos Akadémia Atomfizikai és Molekulafizikai Bizottságának tagja volt.

Számtalan szakmai tanulmányt publikált. Tanárként és képviselőként is önzetlenül, kizárólag a közösség érdekében tevékenykedett. A polgári körök szervezésében is jelentős szerepet vállalt. A fizikai tudományok nagydoktoraként részt vett a kulturális tagozat megalakításában.

Emlékét megőrizzük.

Barátai és tisztelői

**Kárpátaljai szervezetekkel
barátkoznának**

A Kárpátaljai Hírmondó szerkesztőség nemrég levelet kapott az ARANY KAPU Közép és Dél-Pest Megyei Civil Szervezetek Szövetségétől. Arról írnak, hogy szeretnének kapcsolatot teremteni Munkács vagy Ungvár térségében működő civil szervezetekkel vagy szövetséggel. A közösség 2004-ben jött létre, a közelmúltban egy rendkívüli közgyűlésen újjáalakult.

Ambrus János, a szövetség újonnan megválasztott ügyvezető elnöke a következő elérhetőségeken kér visszajelzést. Levelezési cím: Ambrus János 2700. Cegléd, Szív u. 2. e-mail: janibalovesz@t-online.hu

Emlékezzünk régiekről

Ki volt Deskó András?

1816-ban született a Bereg megye Deskófalván. Számára nevezetes hely ez, mert szintén Deskó András nevű őse 1581-ben kapott kenézséget Munkács urától, Mágócsy Gáspártól. A Zsigó patak mentén – Munkácsról délkeletre – meg is alapította a községet, melyet több mint egy évszázadon át irányítottak a Deskó nevezetűek.

A mi Deskó Andrásunk apja görög katolikus lelkész volt Ilosván. Hamar észrevette fia tehetségét, és anyagi erőihez képest támogatta gyermeke tanulását, aki a gimnáziumot Máramarosszigeten és Ungváron végezte, azután Kassán és Szatmárnémetiben a filozófiát tanulmányozta. Apja kérésére iratkozott be az ungvári papneveldébe, bár a hittudomány különösebben nem érdekelt. Irodalmi kísérletei erre az időszakra esnek. Többek között szindarabot írt „A munkácsi vár égése vagy az új tör” címmel. Aztán jogászsággal is próbálkozott: Pesten tanult, de mint előbbi tanulmányait, ezt sem fejezte be.

Kitérőként hadd említsem meg, hogy többször megfordult – főként búcsú, illetőleg pesti útjai alkalmával – Mária-pócon. A könnyező Madonna hírének elterjesztésében volt némi része. 1845-ben Pesten ismerkedett meg a szintén ruszin származású, de magyarságára mindig büszke Balugyánszky Mihállyal, I. Sándor és I. Miklós orosz cár szenátorával. Az ő biztatására ment ki Oroszországba, hogy ott talán megtalálja a helyét, illetve azt, amire vágyakozott. A kijevei egyetemen sikeresen szigorlatozott, azután Pódolszkban, Szimbirszkben, majd Pszkovban oktatta gimnáziumi tanárként a latin nyelvet. Innen ment nyugdíjba, és Szentpétervárra költözött. Hogy mennyire értékelték tehetségét, munkásságát, bizonyítja az, hogy orosz birodalmi nemességet, államtanácsosi címet kapott, sőt elnyerte a Sztanyiszlav rend keresztjét is. 1874-ben bekövetkezett halála előtt még egy utazást tett

szülőföldjén, nem feledkezve el a pócsi zárandoklatról sem.

Most lássuk azokat a munkáit, amelyekkel beírta a nevét a magyar művelődéstörténetbe. 1847-ben jelent meg oroszul „A kárpáti oroszokról” című könyvecskéje, amely talán az első híradás, részletesebb leírás a ruszinokról a nagyvilág számára. Oroszországban újdonságnak számított, de a hazai közvélemény nemigen vett róla tudomást. Szimbirszki tanárkodása idején ismerkedett meg a csuvas és a cseremis (mari) nyelvvel. E nyelvek kimerítő tanulmányozása után jelent meg 1856-ban Szentpéterváron a legjelentősebb munkája. Címe magyarra fordítva: „Magyar nyelvtan orosz szöveggel és a csuvas és a cseremis nyelvekkel való összehasonlításban”. Deskó azt igyekezett bizonygatni, hogy a magyar nem finn-ugor nyelv, szerinte az altaji nyelvcsaládhoz tartozik. Ez a vélemény a magyar nemesség tudatának jobban megfelelt, bár nem hihető, hogy erre tekintettel volt. A magyar szavaknak a csuvasal való egyeztetései többségükben ma is helytállóak. Csak hogy azóta már bebizonyították, hogy nem rokonságról, hanem kölcsönzésről van szó. Ezt azonban akkor még nem tudhatta.

Könyvének egyik érdekessége, hogy felfigyelt a cseremis (önnevezésükön: mari) nyelvre. Ebben a nyelvben is számos csuvas kölcsönző használatos még ma is. További érdekesség az, hogy a cseremisben van a magyarhoz hasonló magánhangzó-illeszkedés.

Még egy munkájáról tudunk. Ez volt a hatyúdala. Utolsó magyarországi utazásáról írt orosz nyelven. Ez az orosz olvasó számára újdonságnak számított. Deskó András Szentpéterváron őrzött szellemi hagyatéka gazdag lehet. Egyelőre ott porosodik, míg egy ruszin vagy magyar kutató nem akad, aki lefűjja róla a port. És természetesen közzé is teszi.

MIZSER LAJOS

AKIRE BÜSZKÉK VAGYUNK

Örömmel olvastam György Zsombor újságírónak egykori földimivel, Dr. Facht József professzorral készült interjút a Magyar Nemzet 2011. november 12-i számában. Örültem, hogy a 67 esztendővel ezelőtt a családjával az anyaországba elmene-kült szolvai játszótársam nagy körületti futott be a tudomány világában. Mint a publikációból megtudtam, orvosi egyetemet végzett, de a kutatói pályát választotta. A Magyar Tudományos Akadémia Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézetének körületti osztályán dolgozott, immunogenetikával foglalkozott. Kutatásokat végzett többek között Japánban, Kanadában, Nagy-Britanniában, Svájcban, az USA-ban. Az orvostudományok doktora.

Boldog vagyok, hogy ismerhettem azt a hét éves, szőke fiúcskát, akit az Isten ilyen tehetséggel ajándékozott meg. Örömmel olvastam az interjút, hogy hírneve ellenére szerény maradt, és a gyökereiben most is kárpátaljinak tartja magát. Erről így vall: „Sosem felejttem el, milyen volt megélni Kárpát-alja visszatérését Magyarországhoz...”

Az 1935-ben Munkácson született Facht József hét évesen került Szolvára. A város legszebb utcájában laktak. Édesapja tisztviselő volt az általunk „Alsó gyárnak” nevezett osztrák cégnél. Szép lakótelep épült itt: a mesterek másfél szobás lakásokat kaptak előkertekkel, melléképületekkel, zöldeges konyha-

kerttel, a tisztviselők 3–4 szobás tisztviselőházakban éltek, a közelebbiek kaszinó, teniszpálya, óvoda, elemi iskola, télen korcsolyapálya is volt. Mi, szolvai gyerekek, bár nem laktunk az Alsó kolónián, délutánonként oda mentünk játszani a pajtásainkhoz. Jómagam és a barátom idősebbek voltunk Józsefénél, ezért a hét évvel idősebb fogadott nővérével, Facht Magdával barátkoztunk, vele jártunk vásárolni és a cukrászdába.

„Arra is emlékszem – folytatja a gondolatot az interjúban Facht professzor úr –, amikor szembesülnünk kellett a ténnyel, hogy a város nem menekülhet a szovjet bekebelezés elől.” Így igaz. 1944. október 26-án a szovjet bekebelezés ténye egy Szolván, az új kaszárnyából kialakított haláltáborral, a kárpátaljai magyar férfiak – köztük a szolvai mesterek, tisztviselők – elpusztításával következett be.

Olvastam a publikációban, hogy Facht professzor úr és csoportja olyan készítményt talált fel, amely jelentősen növeli a rákos betegek túlélési esélyeit és könnyebben elviselhetővé teszi kemoterápiás kezelésüket. Fél évszázados munka eredményeit zárták kapszulákba, a módszert Japántól Kanadáig ismerik és sikerrel alkalmazzák. Idehaza azonban falakba ütköznek. Mi, egykori földijeink szurkolunk neki, hogy munkássága szolgálhassa a köz javát, hiszen az egész életét a beteg emberek gyógyításának szentelte.

HARSÁGHY-KÁPOSZTA M. KATALIN,
Budapest

Fiatal kutatók jelentkezését várják

A közelmúltban Ungváron, a megyei könyvtár idegen nyelvű részlegén gyűltek össze a Kárpátaljáról származó doktoranduszok együttgondolkodásra, közös problémáik megvitatására.

A Momentum Doktorandusz informális közösség az Ukrainában vagy külföldön tanuló kárpátaljai doktoranduszokat egyesíti. Ferenc Viktória, a szervezet elnöke összegezte az eddigi eredményeket. Elmondta: a Momentum Doktorandusz továbbra is várja minden olyan kárpátaljai magyar doktorandusz, aspiráns jelentkezését a szervezetbe, akik Magyarországon, Ukrainában vagy más országban végzik tanulmányaikat. A közösség elérhetősége: momentum.doktorandusz@gmail.com

Elismerések

* Tóth István, Magyarország beregszászi főkonzulja dr. Kővér László, a Magyar Országgyűlés elnöke dicsérő oklevelét adta át a tiszapéterfalvai **Kokas Erzsébetnek és Kökörsényi Fruzsínának**, valamint **dr. Kerekes Henrietta konzulnak**. A két tehetséges kárpátaljai fiatal 2011-ben csatlakozott az erdélyi Szentegyházi Gyermekfilharmonia társulatához, és velük együtt nagyszabású európai koncertkörúton vettek részt, nagy sikerrel szerepelve a brüsszeli, müncheni, passauai, bécsi, pozsonyi, győri és budapesti közönség előtt.

* 2012 januárjában A magyar kultúra napja alkalmából a beregszászi Értelmiségi Fórum – 2012 rendezvénye a MEKK javaslatára a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága – Anyanyelvi Konferencia a kárpátaljai magyar kultúra fejlesztésében végzett áldozatos munkájáért elismerő oklevelét vehette át Pomogáts Béla elnöktől **Marcsák Gergely** versenklő, irodalmár; **Stefkó Antal** hegedűművész, a Magyar Melódiák együttes művészeti vezetője; **Sütő Mihály** koreográfus, a Napraforgó néptáncegyüttes művészeti vezetője; **dr. Horváth Katalin** nyelvész, az UNE Humán-Természettudományi Magyar Karának docense; **Kovács Géza** riporter, a Tisza-1 TV magyar szerkesztőségének vezetője; **Barzso Tibor** műfordító, az Intermix Kiadó szerkesztője, az Együtt folyóirat nyugalmazott olvasószerkesztője, a MEKK tiszteletbeli elnöke; **Burkaló Beáta** zongoraművész, a Munkácsi Állami Egyetem Humán-pedagógiai Koledzse zenetanára; **Bartos József** festőművész, a „Kálhan A” Jótékonyági Alapítvány elnöke, a beregszentmiklósi várkastély kapitánya; **Kész Géza** levéltáros, a Kárpátaljai Református Egyházkerület Levéltára és Múzeuma vezetője; **Bobály István** zenetanár, a Beregszászi Művészeti Iskola igazgatója; **Imre Margit**, a Beregvidéki Nyugdíjasok Petőfi Sándor Egyesületének elnöke; **Nagy Hajnalka** könyvtáros, a badalói könyvtár munkatársa; **Kovács Csilla**, a tiszabökényi kultúrház igazgatója; **Páva István**, a Tiszahát Kultúrájáért Jótékonyági Alapítvány elnöke.

* Az *Együtt* című irodalmi lap *Nívódijában* **Finta Éva** költő részesült.

* Az *UMDSZ által alapított Kárpátaljai Magyar Nívódíjak* **Nádas Anna Közművelődési Díját** a péterfalvai **Kokasbanda** (művészeti vezetője: Kokas Károly), a **Magyar Melódiák Kamaraegyüttes** (művészeti vezetője: Stefko Antal) vehette át.

* A minaji **Szilvási Veronika**, az Ungvári Nemzeti Egyetem III. évfolyamos fizika szakos hallgatója kapta meg a KMKSZ által alapított *Fodó Sándor-ösztöndíjat*.

* A Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet a Tehetség gondozási Program keretében immár negyedik alkalommal hirdette meg alkotói pályázatát vers, széppróza, grafika, műfordítás, fotó és tanulmány kategóriákban. A bíráló bizottság (tagjai: Vári Fábián László, Dupka György, Zubánics László, Bakos Kiss Károly, Lőrincz P. Gabriella) döntése értelmében *vers* kategóriában **Némethy Anett** (Ungvár) győzött. **Lőrincz Sándor** (Dercen) harmadik lett. Oklevélben **Váradni Enikő** (Visk) részesült. A *próza* kategóriában **Hájas Csilla** szerezte meg az első helyet. A *műfordítás* kategória második helyezettje **Szlobogyan Csilla**, harmadik helyezettje **Kosztó Anikó** és **Csuha Attila** lett. A *fotó* kategóriában **Kiss Erika** (Asztély) harmadik helyezést ért el.

* A Nemzeti Erőforrás Minisztérium képviseletében Szöcs Géza kultúráért felelős államtitkár *Biblioteka Emlékérem díjat* adott át **Varga Évának**, a Beregszászi Járási Központosított Könyvtárhálózat igazgatójának és **Vaskeba Katalinnak**, a Nagyszőlősi Járási Központosított Könyvtárhálózat igazgatójának.

* A Falvak Kultúrájáért Alapítvány Egyetemese Kultúra Lovagja elismerésben részesítette **Szirohman Mihajlo** (Ungvár) egyetemi tanárt, művészettörténészt, aki a kárpátaljai fatemplomokról írt könyvet.

2011. DECEMBER

* December 2-án „Ukraina függetlenné válása és a kárpátaljai autonómia-törekvések” címmel az ungvári Druzsba Hotelben a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) tudományos konferenciát szervezett az 1991. december 1-jei népszavazások 20. évfordulója alkalmából. A konferencián előadást tartott Jevhen Zsupan, a Kárpátaljai Ruszin Néptanács elnöke, Dupka György, a Magyar Értelmiségi Kárpátaljai Közösségének (MEKK) elnöke, Milován Sándor, a KMKSZ volt alelnöke.

* December 8-án a budapesti József Attila Színházban mutatkozott be a Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház Molnár Ferenc Az üvegcipő című művének színpadi változatával (rendező: Arkosi Árpád).

* December 9-én Budapesten az Országgyűlés felsőházi termében tartotta első plenáris ülését a Civil Együttműködési Tanácskozás (CET). A munkába kárpátaljai civil szervezetek is bekapcsolódtak. Dr. Csizmadia László, a Civil Összefogás Fórum elnöke, a tanácskozás kezdeményezője megnyitó beszédében elmondta, hogy a CET 2011. június 5-én alakult meg 31 alapító tagszervezetnek köszönhetően, az első plenáris ülésre pedig több mint 350 civil szervezet jelentkezett Magyarországról, a Kárpát-medencéből és a nyugati diaszpórán élő közösségekből.

* A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség szervezésében idén is megtartották a Kárpátaljai Magyar Betlehemesek Találkozóját, amelynek ez alkalommal a Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház adott otthont. A találkozón 9 település 13 hagyományörző csoportja vett részt: a tiszacsomai csillagforgatók és a kultúrház betlehemes csoportja (Reskó Papp Angéla), a KMKSZ tiszacsomai alapszervezetének betlehemes csoportja (Rácz János), a mezőgecei betlehemesek (Szatmári Viola), a Bányai Középiskola (Bagu Géza) és a Muzsalyi Középiskola (Jakab Erika) betlehemes csoportja, a beregújfalui ifjúsági és felnőtt csoport (Heé Roland), a sárosorosi hagyományörző csoport (Mihók Erika), a mezővári (Bíró Irma), a tiszasásványi (Simon Ibolya) és a salánki (Kalanics Éva) betlehemes csoport, valamint a Kárpátaljai Megyei

Magyar Drámai Színház ifjúsági és gyermekcsoportja (Vidnyánszky Éva). A produkciókat szakmai zsűri bírálta el. Döntése értelmében Debrecenben a Nemzetközi Betlehemes Találkozón a tiszacsomai kultúrház betlehemes csoportja, a sárosorosi hagyományörzők, a salánki betlehemesek, valamint a beregújfalui felnőtt csoport képviselhették Kárpátalját.

* December 9-én „Anépi mesetársakra és kultúrára épülő régiófejlesztés” címmel nemzetközi konferenciát rendeztek Nagykaposon, az Ifjúsági Központban. Kárpátaljáról előadást tartott Dupka György, a MEKK elnöke. Az érdeklődők megtekinthették Prófsz Marianna és a Bereg Alkotóegyesület tagjainak szötteit, himzéseit.

* XX. tisztújító közgyűlést tartotta december 10-én az Ukránai Magyar Demokrata Szövetség (UMDSZ), amelyen Gajdos Istvánt, Beregszász megyei jogú város polgármesterét ismételtén a szövetség elnökévé választották.

* 20 éve, 1992. december 15-én a Munkácsi Zrínyi Ilona Könyvtárban alakult meg a Kárpátaljai Magyar Cserkészszövetség (KáMCSSZ). A jeles évforduló alkalmából december 10-én a munkácsi Rákóczi-kastélyban emlékülést tartottak. Az eseményen részt vett az anyaország és az elcsatolt területek magyar cserkészszövetségeinek számos küldöttsége.

* December 11-én a Máramaros-Ugocsa Egyházmegye előjárósága, a Tivadarfalvai Református Egyház presbitériuma és diakóniai bizottsága jótékonyági estet szervezett a Debrecenben működő Kőszikla Alapítvány Otthonának megsegítésére. A jótékonyági est fővédnöke Tóth István beregszászi főkonzul, díszvendége pedig Győri József, a Kőszikla Alapítvány elnöke volt.

* December 15-én az ukrán-magyar együttműködés kérdéseivel foglalkozó szaktanterem nyílt az Ungvári Nemzeti Egyetem Nemzetközi Kapcsolatok Karán. Az új szaktanterem kialakításának gondolata 2011 tavaszán merült fel, s a két ország diplomáciai kapcsolatai felvételének 20. évfordulója alkalmából Bačkai József főkonzulnak köszönhetően valósulhatott meg.

2012. JANUÁR

◀ * Január 12–15. Tizenhetedik alkalommal rendezték meg Munkácsón a hagyományos borfesztívt. A zsűri a nagybereg-i Urszta János borait találta az idén a legjobbakknak. Az első helyezett borász egy lovat kapott ajándékba. A második helyen Sass Károly kigyósi borász végzett, akit egy tölgyfahordóval jutalmaztak a szervezők. A harmadik helyen hármasholtverseny alakult ki a kigyósi Dancs István, továbbá a tavalyi győztes, Vaszil Antalovszkij borhalmi (Bobovisce) és a szintén borhalmi Marija Salenik között. Jutalmul mindhárman egy-egy zsák búzát kaptak.

* Január 13-án a KMKSZ támogatásának jóvoltából újra útnak indult a bátyúi Cók-Mók Bábszínház. Bagu Géza, Riskó Anikó és Béres József bábszínészek ezúttal a Beregárdói Általános Iskolában Vitéz László kalandjait mutatták be.

* Január 13–14. A magyar kultúra napja keretében sor került Zentán, a Vajdasági Magyar Művelődési Intézetben a Kárpát-medencei Közművelődési Fórumra, amelyen a KMMI küldöttsége is részt vett. Az ülésen döntés született azokról a feladatokról, amelyeket a 2012. esztendőben szeretnének megvalósítani.

* Január 20-án Nyílt napot szervezett a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola. A rendezvény célja az volt, hogy azok, akik a felsőoktatásban szeretnék folytatni tanulmányaikat, megtekinthessék a főiskola épületét, könyvtárát, találkozhassanak az intézmény oktatóival, a Hallgatói Önkormányzat képviselőivel, megismerjék a kollégiumi körülményeket, s nem utolsósorban tisztában legyenek a 2012-es felvételi követelményeivel.

* Január 21-én a beregszentmihályi Telegdy-Rákóczi várkastély (kapitánya Bartos József festőművész) középkori hagyományörző rendezvénynek adott otthont, ahol táncos, zenés mulatsággal és lovagi tornával emlékeztek a leMBERI Levente Rend (Paladinok Rendje) megalakulásának 8. évfordulójáról, illetve a munkácsi Jeremiás klub első születésnapjáról. Ez utóbbi a középkori hagyomány újja-éllesztését tűzte ki tevékenységének céljául. A rendezvényre Magyarországról és Lengyelországból is érkeztek vendégek.

FEBRUÁR

* Február 1-jén Kulin Zoltánt, a Kárpátaljai Megyei Állami Televízió- és Rádiótársaság vezérigazgatójának első helyettesét a nemzetközi kapcsolatok és európai integráció kérdéseivel foglalkozó vezérigazgató-helyettesé neveztek ki.

* Február 8. Vidékfejlesztési együttműködési megállapodást kötött a Kárpát-medencei határon túli magyarságot képviselő szervezetekkel a magyar kormány. A fő cél az, hogy egyebek mellett kihasználják a közös terület- és infrastruktúra-fejlesztésben rejlő lehetőségeket – közölte a Magyar Távirati Iroda. A budapesti rendezvényen Kárpátaljáról Péter Csaba vállalkozó, a megyei tanács képviselője és Ór Hidi László nagydobronyi gazdálkodó, a Terra Dei Alapítvány szaktanácsadója vett részt.

* Február 9. A Nemzeti Kulturális Alap (NKA) támogatásával 2011 áprilisában indult a Márai-program, amelynek célja a nemzeti kultúránk megőrzése, az olvasáskultúra fejlesztése, a kortárs magyar szerzők támogatása és népszerűsítése, valamint a magyar kiadók által megjelentetett, értéket képviselő könyvek eljuttatása az olvasókhöz az anyanyelvi és a határon túli könyvtárakon keresztül. A program I. fordulójában a kárpátaljai magyar könyvtárak is részt vettek. Magyarország Beregszászi Konzulátusa közreműködésével a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, a Beregszászi Járási Központosított Könyvtárhálózat, a Beregszászi Városi Könyvtár, valamint a Nagyszőlősi Járási Könyvtár jutott ily módon számos kiváló, a művelődést elősegítő kiadványhoz.

* Február 11-én Salánkon magyarországi és helyi hagyományörzők közreműködésével emlékünnepeket rendeztek II. Rákóczi Ferenc salánki országgyűlésének évfordulójára.

* Február 15-én Ungvárra érkezett Fuchs Sándor, a Magyarok Világszövetsége Kárpát-medencei Térségének alelnöke, aki részt vett az MVSZ kárpátaljai tagszervezeteinek és egyéni tagjainak küldöttválasztó közgyűlésén. Az MVSZ májusi tisztújító fórumán Kárpátalját 3 küldött képviseli.

* Február 17-én Budapesten

rendkívüli közgyűlést tartott a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága – Anyanyelvi Konferencia. A tanácskozást követően ülésezett a Kárpát-medencei Közművelődési Kezesség is. A testület munkájában részt vett Zubánics László, a KMMI elnöke.

* Február 21-én Slovensko Slovo címmel vettek nyilvántartásba újságot Kárpátalján. A kiadvány havonta jelenik meg meg szlovák és ukrán nyelven – adta hírül a kárpátaljai megyei igazságügyi főosztály.

* Február 22-én a cserkészvilágnapja alkalmából a Kárpátaljai Magyar Cserkészszövetség munkácsi aktivistái a helyi Szent István Liceumban 25 órás Wass Albert felolvasó maratont szerveztek, amelyen kárpátaljai magyar írók és költők alkotásai is elhangzottak.

* Február 23-án Düsseldorfban, az észak-rajna-vesztfáliai tartományi parlament épületében a Nyugat-európai Országos Magyar Szervezetek Szövetsége (NYEOMSZSZ) és a Németországi Magyar Szervezetek Szövetsége (BOUD), együttműködve a Dél-tiroli Népcsoportok Intézetével, európai kisebbségügyi konferenciát rendezett. A kárpátaljai magyarságot az eseményen dr. Brenzovics László, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség alelnöke képviselte.

* Február 24-étől a Bethlen Gábor Alapkezelő vette át a Corvinustól a határon túli kis- és középvállalkozások támogatásával kapcsolatos feladatokat. Erről értesültek a határon túli vállalkozásfejlesztési központok (VFK) vezetői. Kárpátalját Fuchs Andrea és Száva József VFK-vezetők képviselték a budapesti szakmai megbeszélésen.

* Budapesten az Ukrán Kulturális Szövetség és a budapesti ukrán nagykövetség szervezésében február utolsó szombatján rendezvénysorozaton méltatták Az ukrán kultúra napját.

* Február 29-én a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán könyvbemutatót elemeztek dr. Brenzovics Lászlónak, a főiskola docensének "Nemzetiségi politika a visszacsatolt Kárpátalján 1939–1944" című könyvét.

* Az elmúlt esztendőben 409 ezer ember látogatott el a kárpátaljai múzeumokba. Ennek eredményeként a Kárpátaljai

Megyei Honismereti Múzeum 1 millió 300 ezer hrivnya, a munkácsi vár pedig több mint 1 millió hrivnya bevételhez jutott.

* Képzést tartottak a romákot oktató kárpátaljai pedagógusoknak. A tanfolyamnak a beregszászi járási Csonkapapiban található Kárpátaljai Református Egyház (KRE) Cigánymissziós Központja adott otthont. Jakab Zsuzsanna, a HOE Alapítvány kárpátaljai mediátora elmondta: a 2008-ban létrehozott Esélyt az Életnek (Chance for Life) Jótékonyági Alapítvány Kárpátalján kilenc roma iskolát támogat. Ezek többsége a református gyülekezeteken belüli, államilag nem regisztrált intézmény. A gyerekekkel az alapítvány munkatársai és a gyülekezetek önkéntesei foglalkoznak.

* Gál Kinga (Fidesz) európai parlamenti képviselő meghívására Brüsszelbe látogatott Kovács Miklós, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség elnöke és Brenzovics László, a KMKSZ alelnöke. Az Európai Parlamentben (EP) megbeszélést folytattak Gál Kinga néppárti képviselővel, majd részt vettek az EP kisebbségügyi munkacsoportjának rendkívüli ülésén, amelyen "A kárpátaljai magyarság helyzete, különös tekintettel a közlő parlamenti választásokra" címmel rendeztek meghallgatást. Erre a találkozóra az UMDSZ képviselőit is meghívták, ám az elutazás előtt a meghívást nem erősítették meg.

* Kamerával figyeli az ungvári rendőrség Petőfi Sándor szobrát a megyeszékhely legnagyobb központi terén. Ungvár önkormányzata azt követően döntött a kamerák felszereléséről, hogy az utóbbi három évben többször is megrongálták a magyar nemzetköltőjének szobrát. A térfigyelő rendszer kiépítéséhez szükséges pénzt a város önkormányzata és az ungvári magyar főkonzulátus biztosította – nyilatkozta Vjacseszlav Grigorjev, Ungvár közbiztonságáért felelős rendőrpárancsnoka a zakarpattya.net.ua hírportálnak.

* Megjelent az EGYÜTT című folyóirat 2011/4. száma. A Magyar Írószövetség Kárpátaljai Írócsoportjának folyóirata a KMMI-honlapon is olvasható: <http://www.kmmi.org.ua>

D. GY.

Adalékok a vásárok világához

Az elmúlt korokban, a falvakra is kiterjedő modern kereskedelmi hálózat előtti időkben, a vásárok tették lehetővé, hogy az egymástól eltérő természeti adottságú és fejlettségű vidékek lakói termékeiket kicseréljék. Ugyanakkor a vásárokon találkozó szomszédos vagy távoli vidékek lakói megismerték egymás szokásait is, elmélyítették kapcsolataikat. (Tarisznyás 1994).

A vásárok a még nem is olyan régi időkben is ünnepszámba mentek. Különösen szembeütő a vásárok ünnepi jellege az olyan esetekben, ahol a vásártartás a vásáros hely búcsújával kötődött egybe, azaz a *búcsúvásárok* alkalmával. Abúcsúkat általában a helység temploma védőszentjének az ünnepén tartották. (Dankó 1992). Beregszászban Kárpátalja Szovjetunióhoz való csatlolása után hosszú évtizedekig nem engedélyezték a katolikus templom búcsúját. Csak a rendszerváltás, azaz Ukrajna függetlenné válása tette lehetővé, hogy ismét felújítsák ezt a hagyományt. A beregszászi katolikus templom búcsúját a Keresztfermagasztalás tiszteletére tartják a szeptember 14-e után való vasárnapon. A búcsúvásár a templom körül zajlik, nem igazán nagy szabású: csupán mézeskalácsot, szentképeket, emléktárgyakat és más vásárfiát lehet itt beszerezni.

A vásárokat eredetileg vasárnap, a heti munkát befejező ünnepnapon tartották: Szent István király törvénnyel rendezte az ország vásárugyét: szabályozta a vásártartás rendjét, elrendelte, hogy templomos helyeken és vasárnap tartásuk a vásárokat. I. Béla király viszont bevezette a piaci árúkat kötötti árszabás intézményét és elrendelte, hogy az eddig Szent István törvénye szerint vasárnap tartott vásárokat szombati napon tartásuk meg. (Püspöki Nagy Péter, 1989). Ha különféle okok, elsősorban az egyházak tiltakozása miatt meg is szűntek a vasárnapi vásárok és más napokra tették azokat, a vasárnap nevében mindmáig megőrizte az egykori vásárok emlékét: vasárnap – vasárnap.

A vásárok fontos kulturális szerepet töltenek be. Jó alkalmak a nyelvtanulásra, hiszen a vásárokon megjelenő idegenek a saját nyelvükön kínálják árujukat. Olyan vásárhelyeken, ahol nagyobb számú más etnikumú vásárolók jelennek meg, a közgazdasági jellegű és az árucserével kapcsolatos feliratokat is több nyelven készítik. A nyelvtanulás mellett nem jelentéktelen az a szakmai tájékozódás sem, amire a vásároló parasztok, iparosok és kereskedők szert tettek. A vásári szórakoztatásnak is volt kulturális hatása: a bábjátszás, a színjátszás, a panoptikumok nézegetése, a történetek meghallgatása közvetlen ismeretszerzés volt.

A vásárok kialakulására és fejlődésére a legnagyobb hatással az úgynevezett vámjog volt. Beregszász városáról például, amely a nyugati vásárovezethez tartozott, tudjuk, hogy az 1640-es években Lorántffy Zsuzsanna a hídvám jövedelmének a felét az uradalomnak, másik felét az iskolának juttatta (Zubánics, 2001).

Beregszász város fél évszázaddal ezelőtti piac- és vásárképéről kérdeztem a 80 esztendő, tősgyökeres beregszászi Harsányi Ferencet. Adatközlőm elmondta, hogy annak idején szerdai napon tartották a hetivásárt, mivel a város lakosságának 25 százaléka zsidó vallású volt (köztudott, hogy szombati napon nem nyúlhattak pénzhez sem). A mai piactéren kőser mézszárszék volt, ahol a metsző a zsidó vallás szertartása szerint készítette elő a baromfit a feldolgozásra. A Széna téren (jelenleg Puskin tér) takarmányvásár volt, a kisnyomtávú vasút állomása környékén a mázsaháznál mérték le a faluról eladni behozott állatokat. A Fehérkő étterem melletti téren is volt egy mázsaház, ahol a takarmánnyal megrakott szekeket mérték le a gazdával együtt. Amikor a takarmány vevőre talált, lepakolták a szekérről, ismét visszamentek a mázsaházhoz, újra lemérték, a gazdával együtt, majd kivonták a különbséget, hogy megtudják, mennyi a takarmány súlya. Ezen a környéken volt a bútórvásár is: az asztalos iparosok konyhaszékeket és más apróbb bútórokat vittek oda eladni. A városban 7 hentesüzlet volt egymás mellett. A húsárut jégvermekben tartották: télen nagy táblákban vágták a jeget a Vérke folyón és elvermeltek. Egész nyáron kitarított. A boltok előtt parázson, nagy serpenyőkben sütötték a kolbászt, a hurrkát, a lacipecsenyét.

Két pékség működött Beregszászban: a konkurenciára való tekintettel nagyon vigyáztak arra, hogy a kenyér mindig jó minőségű legyen. A város központjában volt a kirakodóvásár: itt árulták a sátrakban portékájukat a csizmadíák, a fazekasok, a mézeskalácsosok, a vargák és más iparosok.

A katolikus templom mellett volt az „embervásár”: a falusi napszámosok reggel 3 órától várták a gazdákat, hogy elszegődjenek munkára. Leginkább a szőlőhegyre kerestek napszámosokat. Előfordult, hogy más járásokból is jöttek napszámosok stájer lovak vontatta stráfszekereken és 2–3 hétre is elszegődtek. Az előkapásra, azaz a munkavezetőre volt bízva a csapat becsülete: az meg is tett mindent, hogy a napszámosok minél többet dolgozzanak – ezért a gazdától külön jutalékot kapott.

A vásár hanyatlása Beregszászban is

bekövetkezett. Nem működik az állatvásár, amelyet vasárnaponként tartottak a városon kívül (a városban belül a hajdani virágzó vásár nyomát csak az Újvásártér utca őrzi). Érdekes módon a piactér átvette a korábban a vásárokra jellemző funkciók egy részét. Az élelmiszeren kívül itt van az *iparcikkvásár*, a *kirakodóvásár*, sőt, egyre nagyobb helyet foglal el a használt ruha- és lábbelivásár, amelyet *turkálónak* neveznek.

A beregszászi piacra nagyon jellemző a javak cseréjének migrációja: a járás lakosságának jelentős hányada munkanélküli, így nagyon sokan beálltak alkalmi kereskedőnek. Hetente indul autóbusz a Beregszásztól 400 kilométerre lévő bukovinai Csernovci városba szinte állandóan ugyanazokkal az utasokkal. Itt olcsóbban lehet iparcikkeket vásárolni. Az ott beszerzett árut a beregszászi piacon értékesítik. Sokan vannak, akik naponta átjárnak az ukrán-magyar határon, hogy csekély haszonnal túladjanak portékájukon. Magyarországon főleg húst és hústermékeket vásárolnak saját részre vagy azért, hogy a beregszászi piacon értékesítsék azt.

A piacnak egyetlen funkciója van: ott lehet eladni, illetve megvásárolni a mezőgazdasági termékeket. A vásár és a piac közötti legnagyobb különbséget abban látom, hogy a vásár többfunkciós esemény. Elsősorban gazdasági funkcióját kell kihangsúlyoznunk. Régebben, hiánypótlásként szeptember utolsó hétvégéjén Beregszász központjában járási fesztivál keretében ipari és mezőgazdasági kirakodóvásárt tartottak. Az eseményre mind az eladók (farmergazdák, gazdaságok és vállalatok), mind a vásárlók (elsősorban azok, akiknek nincs termőföldjük) már hetekkel előbb készültek: gyűjtötték a pénzt a téli élelmiszer-tartalék beszerzésére. Sajnálatos, hogy ez a lehetőség az utóbbi néhány évben már megszűnt.

A vásárolás, az árucserével kapcsolatos tevékenység révén nagyon sok embernek lehetősége nyílt megismerni más vidékek népszokásait, termelési eljárásait, ami előmozdította az emberek látóköriének tárgulását és újabb ismeretek révén a helyi gazdasági tevékenység fejlődését. (Tarisznyás, 1994).

Csak sajnálni tudjuk, hogy a megváltozott életkörülményekkel a mai kor embere a hajdani, klasszikus értelemben vett vásárok hangulatát csak a korabeli irodalmi alkotásokban érzékelheti. Rohanó világunkban az önkiszolgáló üzletek a bevásárlás helyei vagy maximum a piacok, de ott vevők és eladók már ritkán beszélgetnek egymással. A vásárok funkciói nem mentődtek át a jelen árucseréjének helyszíneire, s ezzel bizonyos értelemben szegényebbek lettünk.

FÜZESI MAGDA

Irodalom

Dankó Imre: Régi vásáraink világa. Folklór és etnográfia. 71. Debrecen 1992.

Püspöki Nagy Péter: Piacok és vásárok kezdetei Magyarországon 1000–1301. I. k. Bratislava 1989.

Tarisznyás Márton: Gyergyó történeti néprajza. Budapest, 1994.

Zubánics László: A szerető nagyszasszonyának emlékezete Beregben. In: Erdély nagyszasszonya Lorántffy Zsuzsanna (Emléklés Lorántffy Zsuzsanna születésének 400. évfordulóján – Szatmárnémeti), szerk. Takács Péter, Nyíregyháza, 2001.

„... benned a létra...”

Kárpátalja mindig is bővelkedett kiemelkedő művészekben. Napjaink egyik legfiatalabb beregvidéki alkotója Imre Ádám. A közelmúltban egy beszélgetés keretében életéről, munkásságáról, megvalósult és távlati terveiről kérdeztem.

– **Kérlek, röviden mutatkozz be olvasóinknak!**

– Húsz évvel ezelőtt születtem Beregszászban. A Kossuth Lajos Középiskolában érettségiztem. Jelenleg a Budapesti Corvinus Egyetem beregszászi kihelyezett képzésének levelező tagozatán, kertészmérnök szakon tanulok. Tagja vagyok a Rákóczi családkörnek, emellett őrsvezetője a Beregszászi 4. Sz. Bendász István cserkészcsapatnak, valamint alapító tagja az ArtTisza művészeti egyesületnek.

Hobbim a természetjárás, nagyon szeretem a növényeket. Ezért is érdekel, mit csinál a kertészmérnök. A főiskolán tanultakat igyekszem átadni az általam vezetett Holló őrstagjainak is.

– **Mióta foglalkozol képzőművészettel?**

– Középiskolás éveim alatt kezdtem el festeni. Eleinte csupán pótcselekvés volt,

a feszültség levezetésének egyik formája. Kezdetben meglehetősen erőszakos témájú képeket festettem. Az alkotásaim egyfajta tükröképei voltak az akkori valóságomnak. Idővel megtanultam elemezni a festményeimet, és a spontaneitás szülte technikámat ma már tudatosan alkalmazom.

– **Milyen témákat kedvelsz leginkább?**

– A természetábrázolástól az absztrakt és alakos festményekig sok mindent. A közelmúltban versillusztrációval is foglalkoztam. Gyermekkori barátom, Fodor Nagy Gergő *Jó versek* című versválogatásához készítettem rajzokat. Eza műfaj meglehetősen érdekes, mivel megítélésem szerint a két művészeti ág képviselői kölcsönösen hatást gyakorolnak egymásra. Az illusztrációk elkészítésénél a képzőművész átveszi a költő vagy az író gondolkodásmódját.

– **Van kedvenc technikád?**

– Sokszor a téma megköveteli, milyen technikával dolgozzunk ahhoz, hogy a legnagyobb hatást tudjuk elérni. Egy pasztellképnél például ajánlott vízfestékekkel alapot készíteni, így a színek jobban érvényesülnek. De az is egyfajta technikai megoldást jelent, ha eleve színes pasztell-lapokat alkalmazunk. Én elsősorban az olajfestést igyekeztem elsajátítani, de az akril is egy kitűnő festékfajta, és hamarabb szárad, mint az olaj. Az utóbbi időben a vászonfeszítés technikájával ismerkedem. Erről több képzőművészettel foglalkozó barátom véleményét is kikértem.

– **Eddig hol láthatták az érdeklődők alkotásaid?**

– 2011-ben a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán rendezett Rákóczi-napok egyik programja volt az első egyéni kiállításom „... benned a létra” címmel. A festményeim kívül a versillusztrációimat is elhoztam a tárlatra. Az ott bemutatott

munkáimat a Budapesti Corvinus Egyetem dísznövény tanszékének tanára is megtekintette. Többek között az ő javaslatára választottam a diplomamunkám témájaként azt, hogyan vannak jelen a növények a festészetben. Aközelmúltban az én grafikáimmal jelent meg a *Színes Beregszász* című kifestőkönyv. A képek a város különböző helyszíneit ábrázolják. A könyvecskének az a célja, hogy megszerettesse a gyerekekkel szülővárosukat. A kiadvány alapötletét a *Színes Párizs* című nagysikerű kifestő szolgált. A jövőben hasonló kivitelben készülhetnének Kárpátalja más városait bemutató kifestők is.

– **Beszélg, kérlek, arról, mik a terveid!**

– A tanulmányaim befejezésére összpontosítok, emellett szeretnék továbbra is festéssel foglalkozni. Bár több, mások által is sikeresnek mondott festmény fűződik a nevemhez, úgy érzem, még sokat kell tanulnom. Azt tervezem, hogy jelentkezem a budapesti Magyar Képzőművészeti Egyetemre. Ebben az elhatározásomban a közelmúltban Budapesten rendezett *Keret nélkül* című kiállításom sikere is megerősített. Fontosnak tartom, hogy alapító tagként teljes odaadással segítsen a Szilágyi Sándor irányításával működő ArtTisza művészeti egyesület munkáját. Az egyesület több művészeti ág helyi amatőr képviselőinek is lehetőséget ad a bemutatkozásra. Terveim megvalósításához fontos, hogy dolgozzam, vagyis pénzt keressek. A tanulás mellett egy helyi autófényező műhelyben motívumfestéssel, azaz airbrush-sal foglalkozom. Bukósisakra, motorháztetőre rajzolok. Nagyon kreatív munka, lehetőséget ad a művészi elképzeléseim kifejezésére.

– **Köszönöm a beszélgetést. A Kárpátaljai Hírmondó olvasói nevében a már említett Weöres Sándor-idézzel kívánok kitartást és sikereket: „Alattad a föld, fölötted az ég, benned a létra.”!**

MOLNÁR BERTALAN

A Kárpátaljai Hírmondó galériája

MIT CSINÁL MOST KÁDAS KATI FESTŐMŰVÉSZ?

Kádas Kati Beregszászban született, 1997-ben, tizenöt évesen elköltözött települt át Magyarországra. Jelenleg Nyíregyházán él. Lapunk karácsony előtt megjelent számában a „Lepkeszárny és hímor” című írásban adtunk hírt arról, hogy Kádas Kati negyvennégy művet állított ki a nyíregyházi megyei és városi könyvtárban. H. Németh Katalin, a kiállítás méltatója többek között azt írta a tárlat beharangozójában, hogy Kádas Katiművészetében „ami a legdicséretesebb, az a jól érzékelhető kísérletezési kedv, elsősorban anyaghasználatban, mely a témaválasztást is irányítja.” E kísérletezési kedv tett kíváncsivá bennünket. Arra kértük, mutassa be néhány új alkotását lapunkban, és beszéljen arról, most éppen mivel foglalkozik?

– Arra a kérdésre, hogy mit csinálok így általában, a legutóbbi két tárlatomat említeném. Tavaly februárban Vaján, a Vay Ádám múzeumban a Vajai Nemzetközi Tábor keretein belül volt önálló kiállításom. A Nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei Könyvtár galériájában a „Variációk a nőiességre” című gyűjteményem is sikert aratott a közönség körében. A közös és egyéni kiállításokkal együtt ez a szereplés életemben a hetvenkettedik volt. Nyíregyházi tartózkodásom ideje alatt az ország több pontján mutatkoztam már be festményeimmel. Külföldön is többször szerepeltem, többek között Bajorországban és Németországban is kollektív kiállításokon két-két munkámmal.

– **Mostanában hogyan telnek a napjaid?**

– A januárban befejeződött kiállításomat egyelőre a csendes napok követik. Úgy gondolom, ez így természetes, hiszen nem lehet egyfolytában alkotni. Aki ezt mondja, az nem mond igazat. Szükséges a feltöltődés, a gondolatok rendezése, az elmélyülés, a szemlélődés, fontos a beszélgetés a barátokkal. Nem éghetek örökre 100 fokon (vagy csak az én koromban van ez így? De ez maradjon nyitott kérdés...). Tehát mostanában olvasok, rejtvényt fejtek, rendezvényeket, kiállításokat látogatok, mindennapi ügyes-bajos dolgaimat intézem, és bármennyire is furcsa, sütök-főzök magamnak, mert magunkat is szeretni kell... A köztes csendben pedig próbálom azokat a rezdüléseket, érzéseket, pillanatokat rögzíteni, amelyek újabb témákat, gondolatokat indítanak el az alkotás felé. Remélem, ez a „vendég” újra kopogtat a lelkemben.

– **Egy interjúban azt vallottad, hogy szerinted nem a hely határozza meg létünket, hanem mi alakítjuk, formáljuk azt, helytől függetlenül, és hogy boldog ember vagy, mert a boldogság nem más, mint a lelki béke. Ma is úgy érzed, helytálló ez a megállapítás?**

– Bizom benne, hogy a Kárpátaljai Hírmondó olvasói felfedezik a mellékelt festményekben ezt a lelkiállapotot. Felénk is szeretném közvetíteni a csendes örömeiket.

– **Köszönöm a beszélgetést, további alkotói sikereket kívánok!**

FÜZESI MAGDA

